

המכון ללימודי השואה
ע"ש חדרוה ויהושע אייבשיץ
רחוב התיכון 39, נווה-שאנן, חיפה
Bitan.shoa@gmail.com

גדעון רפאל בן-מיכאל

הקמתו ועיצוב דרכו הלימודית-חינוכית
של המכון ללימודי השואה
ע"ש יהושע וחדוה אייבשיץ בחיפה

תוכן העניינים

עמודים

- פתח דבר 4
- דברי זיכרון לזכרו של ר' יהושע אייבשיץ ז"ל 13
- תחילת דרכו של המכון ללימודי השואה 17
- המכון ללימודי השואה, יעדים, מטרות ודגשים 22
- מפעולות המכון 30
- תכני ימי העיון לתלמידי בתי הספר 31
- מורי המכון משתמשים במגוון מתודות בעת ימי העיון 35
- השתלמויות מורים 45
- ספריית המכון ללימודי השואה 51
- נושאי ערבי העיון למבוגרים 53
- השתלמות לרבני בתי הספר בחינוך הממלכתי-דתי 66
- פרסומים שיצא לאור מטעם המכון ללימודי השואה 68
- פרסומיו של גדעון רפאל בן מיכאל 70
- ביטאון פורום שמירת זיכרון השואה 74
- פרסומי בנות שרות לאומי 84

תוכן העניינים

עמודים

- נוער נאמן זיכרון השואה 86
- חסידי אומות העולם – תושבי חיפה 94
- תיאטרון בן דורי קהילתי 106
- קבלת פנים לניצולי שואה בערב ראש השנה 127
- דברים שאמרתי בערב יום הזיכרון – תשס"ט
במרכז תרבות דתי לנוער – נווה שאנן 131
- הנחיית תלמיד כיתה י"ב בעבודת גמר בהיסטוריה 141
- ערב השקה לספר שמות יְשָׁנִים 144
- שרה בלאו [שהרה בלאו] דמות ייחודית במכון 150
- הגדת פסח - הגדת השואה - תש"ה 154
- יצירותיה של בלנקה אילן, ניצולת שואה 160
- דברי הערכה לנתן כהן 168
- פרסומים של גדעון רפאל בן מיכאל באתר "דעת" 175

תשרי תשפ"א – ספטמבר 2020

פתח - דבר

לפני שאסקור את הקמתו ועיצוב דרכו החינוכית של המכון ללימודי השואה, וכיצד הייתי מעורב בהקמתו של המכון, החלטתי לפתוח בדברים המסבירים את הקשר האישי שלי עם השואה.

* * * * *

כשהתחלתי לעסוק בחקר השואה ובחיים יהודיים טרום השואה, הצטערתי מאד שלא "חקרתי" לעומק את אבי, אמי וסבי על קורות המשפחה. הם סיפרו לי מקצת קורותיהם, קיבלתי מעט מידע ולא לחצתי לקבל מידע רב יותר.

בכל שמחה משפחתית, בדברי הברכה שאני נושא, תמיד אני מדגיש כי אנו שייכים לדור שואה ותקומה. לרעייתי שרה, בילדותה לא היה לה סבא וסבתא. היו עמה מעט מאד בני משפחה. רוב רובה של משפחתה נכחדה בשואה, בפולין – מצד אימה, ובהונגריה – מצד אביה.

גם סבא וסבתא שלי מצד אמי נרצחו במחנה ההשמדה סוביבור. רק סבי מצד אבי, היו לו את הכוחות הנפשיים והפיזיים להיחלץ מהחיה הנאצית. בשנת 1938 מיד אחרי "ליל הבדולח" בגרמניה, שבו נשרפו מאות בתי-כנסת, ויהודים נרצחו ונכלאו הצליח לברוח מגרמניה והגיע לארץ-ישראל.

קיים סיפור אגדה על עוף הפניקס המופלא – "עוף החול". על-פי אותה אגדה, אין בעולם כולו אלא עוף אחד כזה, ומקומו אי-שם במדבר הלוהט. אלף שנים

חי העוף, וכאשר הוא מרגיש עייף וזקן וחלש, הוא משליך את עצמו אל האש ונשרף. מתוך האפר הזה הוא צומח ועולה מחדש - רענן, צעיר ונכון לבאות. בגלל מקום מושבו של העוף הזה, במדבר, הוא נקרא ע"י חז"ל "עוף החול". הוא סמל לתקווה וליכולת להחזיק מעמד, הוא סמלם של כל המתעקשים, על אף הקשיים, המסרבים להתייאש. כך לנגד עינינו, עם-ישראל לאחר השואה השתקם קמעה קמעה - "כעוף החול". מעמק הבכא של השואה, אנו עולים בסולם יעקב, שלב אחרי שלב.

בעזרת ה' יתברך הצליחו הורי להקים משפחה ענפה לתפארת עם ישראל.

אבי נולד ב-1909 בעיר **ויילבורג על נהר ליין בגרמניה** (ע"י פרנקפורט). אמי נולדה ב-1915 בעיר נירנברג ומשם עברה עם הוריה לעיר **וייסנפלד בגרמניה**.

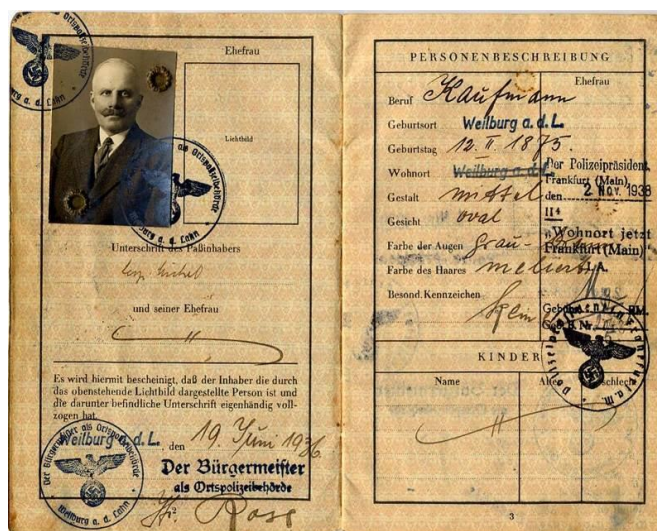
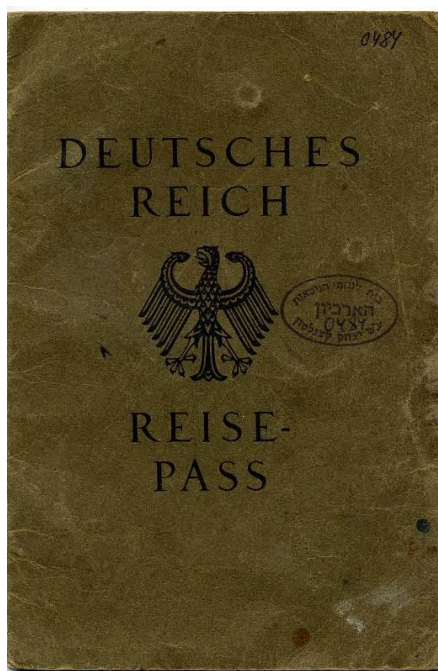
אבי ואמי היו ילדים יחידים להוריהם. אחים לא היו להם. הוריהם היו ערים לעליית הנאצים בגרמניה ולכן בשנת 1936 החליטו לשלוח אותם לארץ-ישראל. הם שמו פעמיהם לעיר לחיפה. שם הם הכירו אחד את השני, התאהבו והחליטו להינשא בשנת 1937.

סבי, סבא יהודה (LEOPOLD) מיכל (MICHEL), כאשר חש באנטישמיות ההולכת וגואה בעירו ובכל גרמניה, החליט לעלות ארצה לפני פוגרום "**ליל הבדולח**" - פוגרום כלפי היהודים והריסת בתי הכנסת בגרמניה [10.11.38]. סבי לחם כחייל בצבא הגרמני בעת מלחמת העולם הראשונה והיה אזרח נאמן לארצו. כל זה לא עמד לזכותו.

אני מביא בפניכם את צילום דרכונו הגרמני של סבי ליאופולד [יהודה]. שימו לב: לאות **J** = יהודי, ולסמלי הנאצים – צלבי הקרס המוטבעים בדרכונו.

האות **J** הוחתמה בתאריך 2.11.38, שמונה ימים לפני "ליל הבדולח"- פוגרום ביהודים והריסת בתי הכנסת בגרמניה [10.11.38].

בדרכון מצוין שהגיע לחיפה בדצמבר 1938. כך הציל עצמו מתופת השואה. בני משפחתו נספו משואה .

בפתח חנותו של סבא יהודה בעיר ויילבורג עומד נאצי
עם שלט שעליו כתוב:

**גרמנים!
היהודי העולמי רוצה את ההשמדה שלכם!
תתגוננו!**

ממשפחת סבי יהודה [ליאופולד] מיכל [מישל] הושמדו בשואה:

**פרנציסקה בת מיכאל מוזס הי"ד - אחותו של סבא יהודה
מיכל נספתה בשנת 1945 בטרייזנשטט.**

**גוסטי בת פרנציסקה מוזס הי"ד
בתה של פרנציסקה בת מיכאל
בשנת 1942 נשלחה במשלוח להשמדה [לא ידוע תאריך].**

המשפחה של אמי מרים-אמה מיכל לבית פלם

סבי וסבתי, אפרים והרמינה פלם לא הצליחו לעלות לארץ ישראל.
הם נשלחו למחנה השמדה סוביבור ושם נרצחו.

**אפרים בן משה ואמה [קושמאן] פלם הי"ד
הרמינה בת אוגוסט ומרים [מרי] פלם**

**הסבים אפרים והרמינה פלם ההורים של
אימי, מרים – אמה מיכל.**

דפי העד שאמי מרים מילאה עבור היכל השמות ב"יד ושם":

[illegible][illegible]

פּלם אפרים. שם האב: משה. שם האם: אמה.

פּלם הרמינה. שם האב: אוגוסט. שם האם: מרי. שם משפחת נעוריה: פליישר. הרמינה נולדה בבירוט גרמניה.

בחודש אדר ב' תשע"ד, מרץ 2014, קיבלתי מאורי קלרמן את מכתב המצ"ב, סבתו הייתה דודה של אמי. הוא חקר את אילן המשפחה. להלן תוכנו של המכתב:

שלום גדעון,

כאדם שעוסק בשואה בוודאי מוכר לך המונח Stolperstein. אני מצרף תמונה שקיבלתי מהעיירה וייסנפלס - Weissenfels בה הונחו 2 אבני נגף (התרגום העברי) לזכרם של סבך וסבתך. הם מתכננים לערוך בבניין בית הכנסת שם תערוכה לזכר התושבים היהודים של העיירה.

בברכה,

אורי קלרמן

אבן שמאלית:

כאן גר אפרים פלם. נולד ביוני 1879.

נשלח לסוביבור ב-1942 ונורה [נרצח] ב-3.6.1942

אבן ימנית: כאן גרה הרמינה פלם. נולדה באוגוסט 1883

נשלחה לסוביבור ב-1942 ונורתה [נרצחה] ב-3.6.1942

על פי דפי העד שאמי מרים מילאה ל"יד ושם" עבור הוריה הי"ד, היא לא ידעה לאיזה מחנה השמדה נשלחו הוריה. הייתה לה ידיעה כללית, שנשלחו לפולין. בזכותו של אורי קלרמן ששלח אלי את צילומי אבני הנגף, אני יודע היום, שהוריה, נשלחו למחנה ההשמדה סוביבור.

* * * * *

נושא השואה היה נטוע מאד בקרבי. במלחמת ששת הימים שרתתי בחטיבת שריון 45. כאשר פרצה המלחמה נכנסנו לעמק דותן לכיוון ג'נין. הירדנים שלחו ארטילריה רבת עוצמה לעבר כוחותינו פגזים הרעידו את הזחל שפקדתי עליו. היינו בין שמים וארץ, אך מטר הפגזים לא הרתיע אותנו להמשיך ולהיכנס לעמק דותן. ברגעים אלה בין חיים ומוות, אמרתי בליבי שואה שנייה לא תחזור, זה היה הדחף האמיתי שהניע אותי להילחם.

* * * * *

דברי זיכרון לזכרו של ר' יהושע אייבשיץ ז"ל
הוגה רעיון הקמת המכון ללימודי השואה
ע"ש חדוה אייבשיץ

נפטר ב-ד' בניסן תשע"ט, 9 באפריל 2019.
הלך לבית עולמו בשיבה טובה בגיל 103.

ר' יהושע אייבשיץ נולד בשנת תרע"ו-1915 ונפטר ב-ד' ניסן תשע"ט, בילדותו חי בחבל ווהלין, אביו הרב חיים אלעזר אייבשיץ היה נכד מצד אימו של הרב חיים אלעזר וקס בעל הנפש חיה ונין של ר' ישראל יהושע טרונק מקוטנא. **לאחר פטירתו של ר' יהושע אייבשיץ, הצעתי להוסיף את שמו לשם המכון, ומעתה ייקרא המכון בשם: "המכון ללימודי השואה ע"ש יהושע וחדוה אייבשיץ".**

ר' יהושע אייבשיץ היה ניצול השואה, **הוריו אחיו ואחיותיו נספו בשואה.** היה סופר, עורך וחוקר שואה, חיבר וערך עשרות ספרים וגבה עדויות רבות מניצולי שואה. התמקד בכתביו בנושא שהיה חשוב לו מאד: **עמידה יהודית בשואה.**

בצעירותו כאשר היה בגיל תשע בשנת תרפ"ה למד כשנה בפיוטרקוב אצל מלמד פרטי - **הרב שמעון הוברבנד.** יהושע שימש מעין נושא כליו ואיש סודו של הרב הוברבנד, וביצע עבורו שליחויות שונות, כגון איסוף עיתונים וספרים ממקורות שונים. בנוסף למד גם אצל הרב שלמה קניג שהיה חסיד פיסצנה. למד אצל המהר"ם שפירא מלובלין עוד לפני שהקים את ישיבת חכמי לובלין.

קורות חייו של ר' יהושע אייבשיץ מסופרים בספר שחיבר: **"כערער בערבה: קורות חיים של שריד הכבשנים – אוטוביוגרפיה"**, הוצאת המכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ-חיפה, תשנ"ט.

ספרים וחברות נוספים שכתב:

וירושוב: ספר יזכור, עורכים: יוסף זלקוביץ (מרכז), אברהם קלושינר (עורך ואחראי על החלק ביידיש), יהושע אייבשיץ (עורך ואחראי על החלק העברי), דפוס מופת תש"ל.

"האישה בשואה: אסופה תיעודית על גבורת האישה ועמידתה בימי השואה", שבעה כרכים, הוצאת זכור, תשמ"ז.

"בקדושה ובגבורה: פרקי קידוש השם ומסירות נפש", המכון ללימודי השואה - חיפה, תשל"ו-תשנ"ד.

"בקרובי אקדש: אסופה תיעודית על מעשים של קידוש השם ומסירות נפש בימי החורבן של ימינו", המכון ללימודי השואה - חיפה, תשס"ה.

"דברים ככתבם" - מתוך אוסף מאמרים בנושאי השואה שראו אור בארבעים השנים האחרונות, המכון ללימודי השואה, תשע"א.

"יהדות הדממה: יהדות ברית-המועצות, תולדותיה, סבלותיה ומאבקה על ערכי היהדות וכמיהתה לעליה לארץ ישראל" - ילקוט ביבליוגרפי, הוצאת עיריית קריית אתא ומשרד החינוך והתרבות תשל"א.

"ישראל ערב לאחר מלחמת ששת הימים": ילקוט ביבליוגרפי על יחסי ישראל ערב - מתוך ספרים, כתבי עת ועיתונים שהופיעו בתקופה יולי 1967-מרץ 1973, הוצאת עיריית קריית אתא תשל"ג

"שואה וגבורה": ילקוט ביבליוגרפי - מתוך ספרים, כתבי עת, עיתונים ופרסומים הנמצאים ברשות הספרייה בקריית אתא, הוצאת עיריית קריית אתא תשמ"ב

"ירושלים הנצחית": ילקוט ביבליוגרפי על ירושלים מראשיתה עד ימינו - הוצאת משרד החינוך והתרבות תשל"ל.

"לאורך ימים ושנים": יומן פגישות ואירועים, סקירת וסגירת מעגל-זכרונות, מצבת-זיכרון לדורות שלא מומשו", המכון ללימוד קורות השואה ע"ש חדוה אייבשיץ, תשס"ט-2008.

"מורשת הקהילות היהודיות באירופה – שנחרבו: תערוכת השואה והגבורה" שנערכה בספריה הציבורית בקריית-אתא בימים כ"ז בניסן - כ"ז סיון, תשל"ה : קטלוג וילקוט ביבליוגרפי, הוצאת המחבר, קריית אתא, תשל"ה - 1975.

**"על מכות ומרורים: מעשי גבורה והקרבה לקיום מצוות הפסח,
בגיטאות ובמחנות בתקופת השואה": ילקוט תיעודי, הוצאת המחבר,
קריית-אתא, תשל"ד - 1974.**

**"הצבי ישראל על במותיך חלל": לזכר החללים שנפלו במערכות ישראל
מתקופת ההגנה ועד לאחר מלחמת ששת הימים - ילקוט ביבליוגרפי,
הוצאת המחבר, קריית אתא, תשל"א-1971.**

יהושע אייבשיץ מבקר במכון יחד עם רעייתו השנייה

תחילת דרכו של המכון ללימודי השואה

כל מה שכתבתי בפרסום זה היה מתוך ראייה סובייקטיבית אישית שלי, יתכן, והחסרתי דברים חשובים. קרדיט גדול מגיע לנתן כהן, מנהל המכון, שקידם ועיצב את דרכו של המכון בהצלחה רבה במשך 26 שנים. בסוף הפרסום מוקדש פרק הערכה על פעילותו של נתן כהן בקידום המכון. אני תקווה שאחרים שיבואו אחרי יוסיפו נדבכים חשובים על מוסד חשוב זה – המכון ללימודי השואה ע"ש יהושע וחדווה אייבשיץ.

* * * * *

המכון ללימודי השואה ע"ש יהושע וחדווה אייבשיץ ז"ל הוקם בשנת תשמ"ז-1987 ביוזמת סופר השואה, יהושע אייבשיץ, שהיה ניצול שואה, לזכר אשתו חדווה אייבשיץ. אייבשיץ פנה לפעילי מרכז תרבות דתי לנוער שיקבלו עליהם את משימת הקמת המכון ומשכנו יהיה בתוככי המרכז.

יהושע אייבשיץ תרם את התרומה הראשונית לביסוס המכון והמשיך בכתיבתו בנושאי שואה והנצחתה.

בחבר המייסדים של המכון נמנו החברים:

השופט אהרון מלמד, נשיא בתי המשפט לנוער (בדימוס), פרופ' אליעזר רובינזון, יו"ר האגודה למלחמה בסרטן בישראל, אשר וגנברג, מנהל שירות

המבחן במשרד הרווחה, מחוז חיפה, יהודית אופיר, לשעבר, מנהלת ביה"ס רמב"ם, אברהם זלצמן, מהנדס, אברהם סלע (ממוש), מרצה בנושאי ארגון ומינהל באוניברסיטת חיפה, זאב שור, רואה חשבון, ומשה שרגר, רואה חשבון, בנצי כ"ץ, מנהל מרכז תרבות דתי לנוער, גדעון רפאל בן מיכאל, מנהל מינהל חברה ונוער במשרד החינוך, מחוז חיפה.

לצורך קבלת מענקים מעיריית חיפה משרד החינוך ותרומות היה צורך להקים עמותה נפרדת למכון, בנוסף לעמותה של מרכז תרבות דתי לנוער. בעת רישום העמותה אצל רשם העמותות ב-ט"ז כסלו תש"נ, 14.12.1989 נרשמו מטרות העמותה כדלקמן:

"ניצול העזבון של חדווה אייבשיץ ז"ל ותרומות נוספות לקידום המכון ללימודי השואה, במרכז תרבות דתי לנוער בנוה שאנן, חיפה".

רוב חבר המייסדים היו חברים בעמותה של המכון, רק שני חברים לא יכלו להימנות כחברי עמותה והם:

בנצי כ"ץ לא היה יכול להימנות בין חברי העמותה מכיוון שהיה עובד עיריית חיפה והמכון ניזון מתקציבי העיריה, וכך גם גדעון רפאל בין מיכאל בהיותו עובד משרד החינוך, קבע היועץ המשפטי שיש ניגוד עניינים, המכון ניזון גם מתקציבי משרד החינוך.

המכון התמקם במקלט של מרכז תרבות דתי לנוער והשתמש בחדרי המרכז הפנויים בשעות הבוקר לצורך קיום סדנאות לתלמידים בימי העיון.

מציאות זו יצרה צורך בתיאום ועבודה משותפת בין מנהל המרכז לבין מנהל/ת המכון בנושאי תקציב ושירותים מינהליים, דבר שהביא למעורבותו של בנצי

כ"ץ בעבודת המכון. מעורבות זו הייתה לברכה, בנצי הזדהה עם מטרות המכון ורצה בקידומו

בהיותי עוסק בנושאי שואה במשרד החינוך ואישור משלחות בני נוער לפולין, פנתה הנהלת העמותה אלי וביקשה ממנו להיות מעורב בתכנים ובתוכניות החינוכיות של המכון, השתתפתי בישיבות העמותה כמשקיף וללא זכות הצבעה אבל השמעתי עמדותיי בישיבות.

זכות גדולה הייתה לי להיות שותף אקטיבי בהקמתו של המכון ללימודי השואה. הייתה לי השפעה רבה על דרכו החינוכית של המכון.

המנהלת הראשונה הייתה **ד"ר דבורה שכטמן** שחשבה שיש לתת למכון כיוון מחקרי. אני התנגדתי למגמה זו. "יד ושם" משמש כמוסד לאומי למחקר עם משאבים רבים. נשאר לו תפקיד זה. חשוב יותר שנקנה את תודעת זיכרון השואה לדור הצעיר במסגרת מוסד לימודי - חינוכי.

לאחר זמן קצר מאד, דבורה שכטמן פרשה מתפקידה והגיעה למכון **מרים עופר**, אישיות "משכמה ומעלה" שהייתה בעלת יוזמה, הבינה במתודות חינוכיות והיה לה ראש פורה ויצירתי בקידום תוכניות חינוכיות. היא הניחה את התשתית הראשונית ופיתחה תוכניות לימודים באמצעים לא שגרתיים. הייתה בינינו הבנה רבה, כיצד המכון צריך להתנהל. בתקופתה, התחיל המכון לעלות על דרך המלך. **היא כיהנה כמנהלת המכון 5 שנים, משנת 1987 עד 1992.**

החליף אותה בתפקיד: **נתן כהן** שמילא את תפקידו בהצלחה רבה, במסירות אין-קץ וקיבץ סביבו צוות מיומן ובעל יכולת הדרכה גבוהה. נתן ביסס את

יסודות המכון בתוכניות רבות, יזם תוכניות חדשות ועיצב את דרכו של המכון. נתן זכה להערכה רבה מגורמים רבים שהביעו הערכה לפעולותיו של המכון. ביטוי להערכת פעילותו הלימודית-חינוכית של המכון: בתי הספר חוזרים מדי שנה למכון ולא פונים למכונים אחרים. כך גם מוסדות הנחלת זיכרון השואה הביעו הערכתם לנתן ולמכון. **נתן כהן כיהן בתפקיד 26 שנים, משנת 1992 עד 2018.**

במסגרת תפקידי במשרד החינוך, שכנעתי את מנהל מחוז חיפה במשרד החינוך, ד"ר יוסף גולדשטיין להקצות שעות הוראה למכון וליצור סמל מוסד המקנה למכון מעמד של בית-ספר. המשרד מינה אותי כמפקח על המכון מטעם משרד החינוך. כמפקח מטעם משרד החינוך, עבדתי "יד ביד" עם מרים עופר ונתן כהן.

לצורך השגת משאבים למכון, נפגשתי עם נציג מרכזי וחשוב מ"וועידת התביעות" – גוף יהודי שקיבל כספים רבים מגרמניה עבור ניצולי שואה והנצחת זיכרון השואה. שכנעתי אותו בנחיצותו החינוכית של המכון למען זיכרון השואה. הוא הגיע במיוחד לחיפה כדי לוודא שכל מה שהצגתי, אכן נכון הדבר. לאחר בדיקתו והמלצתו אישרה "וועידת התביעות" סכום משמעותי להפעלת המכון. סכום זה מועבר באופן מסודר מדי שנה בשנה. עיריית חיפה, הינה שותפה מלאה במכון באמצעות אגפי החינוך והתרבות בעירייה. העירייה מקציבה סכום כסף משמעותי למכון. גם האגף לתרבות תורנית במשרד החינוך מסייע כספית למכון. גם המשרד לאזרחים ותיקים סייע בעבר וגם הקרן לניצולי שואה.

כדי שהמכון לא יקבל תדמית של מוסד דתי, החלטנו שמספר מורים יהיו לא דתיים. ואכן הדבר הצליח, בתי ספר מהחינוך הכללי לא חששו לשלוח את

תלמידיהם למכון פן "יחזירו אותם בתשובה". בתי הספר היו מרוצים מאד מימי העיון ומהתכנים וחזרו מדי שנה למכון עם מחזור חדש של תלמידים למכון.

הקצאת השעות מטעם משרד החינוך נמשכה מספר שנים. יום אחד החליט משרד החינוך לבטל הסדר זה עם המכון ועם מכונים נוספים, כגון המכון הביולוגי בחיפה. משרד החינוך טען ששעות ההוראה מיועדות רק לבתי ספר פורמליים ולא למוסדות אחרים.

כאמור, המכון מופעל באמצעות עמותה ציבורית. בתחילת דרכה היה יו"ר העמותה אליעזר רובינזון, מנהל המכון האונקולוגי בבי"ח רמב"ם. אני הייתי חבר הנהלה עד שנאסר עלי להשתתף כחבר ההנהלה ע"י היועץ המשפטי של משרד החינוך, מהסיבה, שיש ניגודי אינטרסים בהיותי בעל תפקיד בכיר במשרד החינוך לבין ההקצבות שמשרד מעביר למכון. השתתפתי בכל הישיבות כחבר ללא המניין. תמיד רצו לשמוע את חוות דעתי המקצועית. מכיוון שמשרד החינוך הקצה משאבים למכון, מינה אותי כמפקח על המוסד.

בנובמבר 2003 פרשתי לגמלאות. מיד עם פרישתי פנתה אלי הנהלת המכון והנהלת מרכז תרבות לנוער שאסכים לקבל שני תפקידים: יו"ר הנהלת מרכז תרבות דתי לנוער ויו"ר הנהלת המכון ללימודי השואה

כיהנתי בתפקיד יו"ר ההנהלה של מרכז תרבות לנוער דתי,

נווה שאנן-חיפה. מינואר 2004 עד אוקטובר 2011.

כיו"ר ההנהלה של **המכון ללימודי השואה כיהנתי מינואר 2004 עד אוקטובר 2011**. לאחר 7 שנים בכהונה זו, חשבתי שריענון הכוחות הינו דבר חשוב. במשך שנתיים כיהנו מספר אנשים בתפקיד אך לא מצאו את מקומם. בחודש ינואר 2013 פנו אלי שנית וביקשו ממני שאחזור לתפקיד. **הסכמתי, כיהנתי בתפקיד זה 31.10.2019. סה"כ שנות כהונה: 13 שנים.**

המכון לפיוני השואה יציט, מטרות ודעיס

בישיבת האסיפה הכללית של המכון בתאריך א' אלול תשס"ה,
6.5.2005 הגשתי את המסמך הבא:

המכון לפיוני השואה יציט, מטרות ודעיס

פתח דבר

לאירוע הטראומטי של השואה יש השפעה רבה על זהותנו היהודית והתנהגותנו היום-יומית. עם הקמת המדינה, מצאו המנהיגים צורך חשוב לכלול במסמך המכונן של המדינה – מגילת העצמאות את השואה כחלק אימננטי לזהותנו היהודית ואת הצורך בקיום מדינה לעם היהודי.

כך נכתב במגילת העצמאות:

"השואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הוכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעיית העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות על-ידי חידוש המדינה היהודית בארץ-ישראל, אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים. שארית הפליטה שניצלה מהטבח הנאצי האיום באירופה ויהודי ארצות אחרות לא חדלו להעפיל לארץ-ישראל, על אף כל קושי, מניעה וסכנה, ולא פסקו לתבוע את זכותם לחיי כבוד, חירות ועמל-ישרים במולדת עמם".

בחוק חינוך ממלכתי – מטרות החינוך בסעיף 4, העוסק בעניין החינוך לזהות יהודית נכלל נושא השואה כחלק בלתי נפרד מתהליך החינוך לזהות יהודית. כך נכתב בסעיף 4: "ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית, להנחיל את תודעת זכר השואה והגבורה ולחנך לכבודם".

מתוך עיון במסמכים היסטוריים, נוכל ללמוד, שמנהיגי המדינה, שעמדו בפני החלטות קשות, בעיקר בתקופות משבר ביטחוניות, השואה עמדה לנגד עיניהם. בתהליכי קבלת ההחלטות הם אמרו לעצמם ולאחרים, כל אחד בדרכו: **השואה לא תחזור שנית!**

אל נשכח כי האנטישמיות לא פסחה ועברה מן העולם, להיפך! היא אף מתגברת והולכת. אותם אנטישמיים מרימים ראש ויש מביניהם רבים העוסקים בהכחשת השואה.

עלינו לזכור ולא לשכוח את הנספים בשואה. למדנו כי רק במדינה יהודית, ריבונית ועצמאית יש קיום לעם ישראל.

שארית הפליטה-ניצולי השואה, אחרי למעלה מחמישים שנה לאחר השואה, היו ערים לעניין זה. במנשר שהוציאו הניצולים כקריאה לעולם כולו בעת נעילת הכנס הבינלאומי על "מורשת ניצולי השואה – ההשפעות האתיות והמוסריות לאנושות", שנערך בבקעת הקהילות ב"יד ושם" ביום ה', כט בניסן תשס"ב (11.4.02), הם כתבו במנשר:

"אנחנו דור ניצולי השואה הולכים ומתמעטים. בעוד שנים לא רבות לא יהיה עוד על כדור הארץ אדם שיוכל להעיד: 'אני זוכר את מה שאירע בשואה'. יוותרו רק ספרי זיכרונות ומחקר, תמונות וסרטים, ועדויות ניצולים. אז יהפוך זיכרון השואה

מגורל כפוי, החתום בבשרנו ובנשמתנו, לייעוד היסטורי שעל האנושות ועל הדורות הבאים לשאת באחריות לצקת בו תוכן ומהות".

המכון ללימודי השואה קיבל על עצמו לממש את צוואת הניצולים.

חוגה רעיון הקמתו של המכון ללימודי השואה היה סופר השואה ר' יהושע אייזנביץ. בעת רישום העמותה אצל רשם העמותות ב-טז כסלו תש"נ, 14.12.1989 נרשמו מטרות העמותה כדלקמן:

"ניצול העזבון של חדרוה אייזנביץ ז"ל ותרומות נוספות לקידום המכון ללימודי השואה, במרכז תרבות דתי לנוער בנוה שאנן, חיפה".

הגיעה השעה, שאנו נעדכן בתוך ביתנו את היעד המרכזי והמטרות של המכון ללימודי השואה.

היצד המרכזי של המכון ללימודי השואה:

המכון ללימודי השואה הינו מוסד חינוכי שקיבל על עצמו להנחיל לילדים, לבני נוער ומבוגרים את תודעת זיכרון השואה.

לשם מימוש יעד זה, הוקמה עמותה ציבורית שקיבלה על עצמה לכוון את דרכו החינוכית של המכון ולגייס משאבים לאחזקתו כפי שנכתבו במטרות אצל רשם העמותות.

ההנהלה תמנה מטעמה יו"ר לוועד המנהל של המכון, ותפקידו יהיה לוודא שמדיניות ההנהלה מתבצעת – מחד, וכן "לתת כתף" למנהל המכון ולצוות העובדים – מאידך.

מטרת צל של המכון ללימודי השואה:

- לזכור ולא לשכוח את ששת מיליוני היהודים שנספו בשואה במקום מושבם, בגיאיות ההריגה, במחנות, בגטאות ובצעדות המוות.
- לזכור ולא לשכוח את מעשי הטבח, העינויים וההשפלה שהגרמנים ביצעו בעם היהודי, בזדון ובמרמה כדי להכחיד את עמנו מעל פני האדמה.
- לזכור ולספר לדור הצעיר על העמידה, הגבורה והחיוניות היהודית בשואה.
- לזכור ולספר על עולם היהודי-הרוחני-תרבותי המפואר שנחרב ואיננו.
- לזכור ולספר על אותם מעטים, חסידי אומות העולם, שלא השתייכו לעם היהודי וחירפו נפשם להצלת יהודים.

דברים מצוינותו של המכון אליהודי השואה:

- עיקר תפקידו של המכון לעסוק בפעילות חינוכית ובשימור זיכרון השואה.
- בימי הזיכרון בעשירי בטבת ויום הזיכרון לשואה ולגבורה ובטקסים נוספים, יפתחו ימי העיון והטקסים בתפילת "אל מלא רחמים" ו"זכור" לנספי השואה ויסתיימו בשירת "התקווה" ו"אני מאמין".
- יודגש הצד האמוני-יהודי, העמידה היהודית ועולם התוכן היהודי שנכחד בשואה וזאת בנוסף לתכנית תשתית של תהליך ההשמדה של העם היהודי ע"י הגרמנים.
- המכון יוציא לאור ספרים וחברות בנושא השואה בהתייחס למטרות וההדגשים.
- פרסומי המכון יעברו בדיקה נוספת ע"י יו"ר הוועד המנהל, שיוכל להיוועץ גם עם אנשי מקצוע נוספים.
- המכון יקדם ויטפח עזרי הוראה והדרכה מקוריים.

- המכון יטפח ויקדם את ספריית העיון וספריית הווידאו.
- המכון יטפח ויקדם את המסגרת החינוכית ל"נוער נאמן זיכרון השואה".
- למרות שרבים מהניצולים נפטרו או הזדקנו, יעשה מאמץ להקליט ולתעד עדויות מהניצולים.
- מנהל המכון, ישמור על קשר הדוק עם עיריית חיפה ומשרד החינוך ויפעל על פי ההנחיות החינוכיות-פדגוגיות, הבטיחותיות והביטחוניות של הגורמים הנ"ל.
- מורה יתקבל למכון רק אם יש לו את הנתונים האישיים-ההשכלתיים המתאימים ויעבור ראיון אישי ע"י מנהל המכון. יו"ר הנהלת המכון יאשר סופית את קבלת המורה.
- מנהל המכון יקיים ישיבות צוות וידאג להשתלמותם ולהתעדכנותם של המורים.
- מנהל המכון יפעל על פי התקציב שאושר ע"י ההנהלה. אם מתברר במשך שנת התקציב כי לא הגיעו כספים ממקורות מימון שהובטחו, יובא

הדבר לידיעת ההנהלה כדי לקבוע מסגרת תקציב ריאלית להמשך עבודת המכון. כל הוצאה כספית תעשה על-פי ההנחיות הנהוגות במוסדות ציבור.

• אחת לשנה, בסיום שנת הלימודים יגיש מנהל המכון להנהלה, דו"ח מפורט על פעילותו של המכון, ויושם דגש על הישגים והתפתחות – מחד, ולהצביע על "צווארי בקבוק" וקשיים – מאידך. לדו"ח יצורפו בטבלאות ובמספרים את כמות ימי העיון, מספר משתתפים, ימים שבוטלו [והסיבות], תוכניות שפותחו, נושאי ימי העיון למבוגרים, מספר עדויות שתועדו, מספר עבודות תלמידים, שמות הפרסומים, סכום סכסוד בתי ספר ועוד פעילויות שהתקיימו וכיו"ב..

האספה הכללית דנה בתכני המסמך ואישרה אותו פה אחד.

באותה עת החברים הרשומים מטה היו חברים בעמותה:

אסיפה כללית: גדעון רפאל בן-מיכאל, אהרון מלמד, אליעזר רובינזון, יהודית אופיר, אברהם סלע [ממוש], יעקב לוי, אלון שפירא, יציב יצחק, זאב שטיין, עזריאל היכל, יצחק שווילי-יעקובי, פז גליקמן, אבי קפלן, יהודה נבון..

הנהלה: גדעון רפאל בן-מיכאל [יו"ר], גדעון רפאל בן-מיכאל, אהרון מלמד, אליעזר רובינזון, יהודית אופיר, אברהם סלע [ממוש], אלון שפירא.

ועדת ביקורת: יהודה שפורן ורחלי אפט.

ראש העיר יונה יהב וצוותו נפגשו עם הנהלת המכון ללימודי השואה ומרכז תרבות דתי לנוער. באותה עת, הייתי יו"ר ההנהלה של שני הגופים הנ"ל. אני מנהל את הישיבה {מסומן בחץ}.

**כניסה
למכון ללימודי השואה**

מפעולות המכון

להלן רשימת הפעולות הלימודיות-חינוכיות שהתבצעו במכון:

- ימי עיון לתלמידים.
- הכנת משלחות לפולין.
- ימי עיון לחיילים.
- ימי עיון ליוצאי אתיופיה ויוצאי חבר הימים.
- השתלמויות מורים.
- השתלמות לרבני בתי הספר בחינוך הממלכתי-דתי.
- ערבי עיון בעשרה בטבת, יום הזיכרון לשואה ולגבורה, ליל הבדולח, יום השואה הבינלאומי ועוד.
- השתלמויות לקהל הרחב.
- נוער נאמן זיכרון השואה
- תיאטרון בן דורי קהילתי המועלה ע"י תלמידים וניצולי שואה.
- ספריית עיון וספריית סרטי שואה ועדויות שצולמו ע"י צוות המכון.
- פרסומים שהמכון מוציא לאור.
- פעילויות גן חסידי אומות העולם
- תיעוד ניצולים.
- תודה והוקרה לניצולי שואה בחגי תשרי.

תכני ימי העיון לתלמידי בתי הספר

המכון מציע לבתי הספר מבחר נושאים ובית הספר היה בוחר את התכנים הרצויים לו. היו מקרים שבתי הספר באו בהצעות משלהם וכמובן המכון נענה בחפץ לב. הנה לפניכם מבחר הצעות שהוצעו לבתי הספר:

נושאים שהוצעו לתלמידי כיתות י'

מבוא לתקופת השואה.

אידיאולוגיה וערכים בגרמניה הנאצית.

דמותו של הרוצח.

אומנות בשואה.

התעמולה הנאצית בשואה.

עמידה יהודית בשואה.

הקולנוע הנאצי בשירות התעמולה.

ליל הבדולח.

* * * * *

נושאים שהוצעו לתלמידי כיתות י"א

קיום והנהגה יהודית בשואה.

מרי ומרידות בגטאות ומחנות ההשמדה.

משמעות החיים בשואה.

דילמות מגיא ההריגה.

גטו וילנה או גטו וורשה.

היהודי המאמין בשואה.

ילדים בשואה.

עמידה יהודית בשואה.

* * * * *

נושאים שהוצעו לתלמידי כיתות י"ב

הכחשת שואה.

הישוב היהודי בארץ ישראל בתקופת השואה.

נשים בשואה.

עמידה יהודית בשואה.

השתקפות השואה בתרבות ובאומנות הישראלית.

הוויכוח הציבורי על פעילותו של היודנראט.

שוויץ - שאלת הניטרליות.

ניאו נאצים בימינו.

* * * * *

ימי עיון בכיתות יסוד ובחטיבות הביניים

מאחר שילדים חשופים מגיל צעיר מאד ל"מראות שואה" בכלי התקשורת ובעיקר בטלוויזיה, שאלת הגיל אינה רלוונטית לגבי המועד המתאים שבו נפגיש את התלמידים עם נושא השואה. עלינו להיות רגישים לגבי התכנים ולהתאימם להתפתחות המוסרית ותפיסת המושגים של התלמידים.

צוות המכון יושב על המדוכה ומציע לבתי הספר תכנים המתאימים לגיל הצעיר. הניסיון לימד אותנו שהתכנים התקבלו ע"י בתי הספר. לכל בי"ס ניתנת גם האפשרות לבחירת תכנים שיתאימו לאוכלוסיית התלמידים של בית הספר.

נושאים שהוצעו לתלמידי כיתות ה-ו

יאנוש קורצ'אק והילדים
לזכרם של מיליון וחצי ילדים שנספו בשואה

אנה פרנק – סיפור חייה
משך התוכנית: 4 שיעורים.

התוכנית כוללת תערוכה, הפעלה, שיחה וסרטון.

נושאים שהוצעו לתלמידי כיתות ז סיפורה של משפחה בשואה

כרוניקה של משפחה יהודית בשואה, סיפור אירועי השואה במנהרת הזמן של משפחה. התוכנית מבוססת על הסרט "שואה, סיפורה של משפחת וייס".

נושאים שהוצעו לתלמידי כיתות ח'

תנועת הנוער ההיטלראי, הדילמות העומדות בפני הנוער היהודי מול הבעיות

המעסיקות את הנוער הגרמני.

רקע והתמקדות בחיי היום-יום בגטו.

התוכנית כוללת:

סקירה היסטורית. סרטון + דיון.

שיחה. הפעלה יצירתית.

משק התוכנית: 4 שיעורים.

נושאים שהוצעו לתלמידי כיתות ט'

תנועת הנוער ההיטלראי, הדילמות העומדות בפני הנוער היהודי מול הבעיות

המעסיקות את הנוער הגרמני.

רקע והתמקדות בחיי היום-יום בגטו.

התוכנית כוללת:

סקירה היסטורית. סרטון + דיון.

שיחה. הפעלה יצירתית.

משק התוכנית: 4 שיעורים.

מורי המכון משתמשים במגוון מתודות בעת ימי העיון

משחקי תפקידים

דיונים בסדנאות

העלאת דילמות

עדויות מפי אנשי עדות

הרצאות העשרה

מיצג והצגות

סרטים

תערוכות ניידות

עזרים מתודיים-ויזואליים שהמחישו לתלמידים את הנאמר בהרצאות ובסדנאות

תלמידי ביה"ס עירוני ג חיפה ביום עיון

תלמידי ביה"ס ליאו בק חיפה ביום עיון

הכנה לקראת יציאה לפולין ישיבה תיכונית יבנה חיפה

תלמידי ביה"ס התיכון הדתי קריית-ים ביום עיון

עבודה בקבוצות ביום עיון

יום עיון לאתיופים ביום השואה

המכון נעזר במתרגם מעברית לאמהרית

השתלמויות מורים

תוכנית השתלמות למורים מלווים למשלחות הנוער לפולין ט' בתמוז – י"ב בתמוז תשס"ז – 25-28.6.2007

יום רביעי – י"א בתמוז תשס"ז, 27.6.2007

08:00	התכנסות וקפה
10:00-08:30	הרב דב וליקוביץ תנועת החסידות בפולין והרקע להקמתה - מאפיינים, זרמים, אישים ושיטות
10:15-10:00	הפסקה
11:00-10:15	סרטון חיילי הקולנוע של הרייך השלישי
12:15-11:00	מורי המכון ערכים ואידיאולוגיה בגרמניה נאצית סדנאות דיון בקבוצות
12:45-12:15	הפסקה
14:15-12:45	גב' איטה גורפיין גטו ורשה
15:30-14:15	ד"ר דוד גושן מנהל ביה"ס תיכון עירוני מקיף - קרית חיים תוכנית בית ספרית למשלחות הנוער לפולין
16:00-	סיום

יום חמישי – י"ב בתמוז תשס"ז, 28.6.2007

08:30-08:00	התכנסות וקפה
09:45-08:30	מר אלכס בק אתרים לאורך הדרך
10:00-09:45	הפסקה
11:30-10:00	מר אלכס בק מצבות מספרות
12:15-11:30	ביטחון ובטיחות במשלחות הנוער לפולין קצין ביטחון מחוזי
12:45-12:15	הפסקה
14:00-12:45	גב' אסתר אהרון גמבש הכחשת שואה
15:15-14:00	הצגה סליחה, אתה מהשואה?
15:45-15:15	סיכום
16:00-	מר אהרון הלוי מנהל מינהל חברה ונוער במחוז חיפה משוב וסיים

יום שני – ט' בתמוז תשס"ז, 25.6.2007

08:00	התכנסות ורישום
08:30	פתיחה
	גב' גילה בורנשטיין ראש תחום חינוך חברתי קהילתי, רכות משלחות נוער לפולין – מחוז חיפה
	מר נתן כהן מנהל המכון ללימודי השואה
10:00-09:00	רציונל חינוכי ונהלים במשלחות הנוער לפולין
	גילה בורנשטיין, חנה לדרמן, אריאלה גל
11:45-10:15	סדנה א', סדנה ב', סדנה ג', סדנה ד' המסע לפולין – מסע אישי סדנאות בשיתוף הפיקוח על השפ"י
12:00-11:45	הפסקה
13:30-12:00	סדנה ה', סדנה ו', סדנה ז', סדנה ח' היבטים רגשיים בעבודת המורה המלווה סדנאות בשיתוף הפיקוח על השפ"י
13:45-13:30	הפסקה
15:30-13:45	גב' סופי בן ארצי על מחנות וגטאות
16:00-	סיום

יום שלישי – י' בתמוז תשס"ז, 26.6.2007

08:00	התכנסות וקפה
09:45-08:30	מר גדעון רפאל בן מיכאל י"ר הועד המנהל, מכון אייבשיץ עמידה יהודית בשואה
10:00-09:45	הפסקה
11:30-10:00	מר אלכס דנציג יחסי יהודים-פולנים
11:45-11:30	הפסקה
13:15-11:45	מר אלכס דנציג עיצוב הזיכרון בזמננו
13:30-13:15	הפסקה
15:00-13:30	מר שלמה וולקוביץ עדות אישית
16:00-	סיום

כל תוכנית בסיס לשינוי!

באם תעיינו היטב במודעה הנ"ל, תלמדו על היקף השתלמות המורים מלווי משלוחת לפולין ובעיקר על תכני ההשתלמות.

ההשתלמות נמשכה 4 ימים ארוכים עם תכנים רלוונטיים וחשובים באמצעות מגוון מרצים.

**אני מעביר הרצאה למורים המלווים
משלחות בני נוער לפולין
בנושא: עמידה יהודית בשואה**

**מכאן ומטה
תמונות של
מורים
בהשתלמויות
המכון**

סטודנטים ממכללת גורדון להוראה ביום עיון

**נתן כהן מרצה בפני רכזי חינוך חברתי-קהילתי מחטיבות הביניים
והחטיבות העליונות**

ספריית המכון ללימודי השואה

במשך השנים צבר המכון ספרים רבים. בגלל מגבלות המקום לא ניתן לאחסן ספרים נוספים בספרייה. כיום יש בספרייה כ-8000 ספרים.

אני תקווה, אי"ה כאשר המכון יעבור למשכנו החדש תוקם ספרייה משמעותית.

נוסף לספרים קיימת ספרייה של סרטי וידאו - סרטי שואה ובעיקר עדויות של עדים שצולמו ע"י עובדי המכון.

נושאי ערבי העיון למבוגרים

ערבי העיון למבוגרים התקיימו במועדים מיוחדים כמו, עשרה בטבת, יום השואה והגבורה, יום הזיכרון הבינלאומי לשואה, ציון "ליל הבדולח" וימי זיכרון לקהילות.

נוסף על ערבי העיון הללו התקיימו השתלמויות לקהל הרחב למען הרחבתם ידיעתם בנושאי השואה.

מקצת הנושאים שהועברו בימי עיון למבוגרים:

בין אדם לחברו בגטאות
השואה ומדינת ישראל
מסלוניקי לאושוויץ – יהדות יוון בשואה
ועידת ואנזה – ועידת ההשמדה
מרי וגטאות בראי ההיסטוריה
החיים במחנה המשפחות באושוויץ-בירקנאו
מרידות ופרטיזנים בשואה
חסידי אומות העולם
נשים בשואה
הישוב היהודי בארץ ישראל והשואה
לאומניות ולאומנות במאה ועשרים
יחס האוכלוסייה המקומית בעת השמדת היהודים

הגירת יהודי גרמניה לפני השואה

יהדות אשכנז לפני החורבן

ילדי הקואורדינציה

בהמשך, מוצגות מודעות על קיום ערבי העיון, במודעות תוכלו למצוא נושאים נוספים.

מנהל המכון, נתן כהן, קבע את נושאי ערבי העיון וחיפש מרצים מהשורה הראשונה. בכל ערב עיון השתדל נתן להביא גם ניצול שואה שיש לו קשר ליום העיון. שילוב זה היה מוצלח מאד. זאת ידענו על פי תגובתם הנלהבת של המשתתפים, שהביא אותם להשתתף בימי העיון הבאים.

קהל המשתתפים בערבי עיון למבוגרים

נתן כהן פותח את יום העיון

**ערב עיון לזכרו של
ר' פנחס מנחם פייבלוביץ ז"ל**
אוד מוצל מאש

יתקיים אי"ה ביום שלישי, י"א באדר ב' תשס"ח
18.3.08, בשעה 18:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ ז"ל
רח' התיכון 39, נוה-שאנן, חיפה

בתכנית:
* התכנסות
* דברים לזכרו – השופט בדימוס אהרון מלמד
* מצגת לדמותו
* הרצאת אורח:

הרב ד"ר בנימין לאו
רב קהילת רמב"ן – ירושלים
בנושא:
**לא בכל יום מתרחש נס!
מה בין נס פורים לליל הבדולח?**

* תפילת ערבית
הציבור מוזמן – הכניסה חופשית

הרצאה לתלמידים

יום הזכרון הבינלאומי
להנצחת קורבנות השואה

שנה בתוככי
התנועה הניאו-נאצית
בגרמניה

הרצאתו של **מר ירון סבוראי**, עיתונאי
סיפור אנושי מרתק של בן לניצולי שואה,
שחדר לתנועה הניאו-נאצית בגרמניה,
חשף את זהות חבריה ויצא משם חי.

ההרצאה תתקיים **אי"ה ביום שני**
א' בשבט תשס"ט, 26.1.09, בשעה 19:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
רח' התיכון 39, נוה שאנן, חיפה

הכניסה חופשית – הציבור מוזמן

לוח הודעות המרכז

לקראת יום הזכרון הבינלאומי
להנצחת קורבנות השואה
ערב עיון, בנושא:

האנטישמיות
בעולם
האיסלאם

מרצה:
ד"ר מאיר ליטווק
החוג להיסטוריה של המזרח התיכון, אוניברסיטת תל-אביב

יתקיים אי"ה ביום שני, י' בשבט תשס"ז
29.1.07, בשעה 18:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
מרכז תרבות דתי, התיכון 39, נו"ש חיפה

הכניסה חופשית – הציבור מוזמן

כ"ז בניסן תשס"ח
יום הזכרון לשואה ולגבורה
60 שנה להקמת המדינה

רב שיח בנושא:
ההתנגדות היהודית בגטו ורשה
שתי פנים - גבורה אחת

בהשתתפות:
ד"ר שרה אוסצקי-לזר – מכון ון ליר
"סיפורו הנעלם של הארגון הצבאי היהודי הבית"רי (אצ"י)"
ד"ר אביהו רונן – המכללה האקדמית תל-חי, אוניברסיטת חיפה
"מרד ותודעה היסטורית, הארגון היהודי הלוחם (א"ל) בגטו ורשה"
מנחה: **ד"ר יעקב מרקוביץ** – אוניברסיטת חיפה

יתקיים אי"ה ביום חמישי, כ"ו בניסן תשס"ח
1.5.08, בשעה 20:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
רח' התיכון 39, נוה-שאנן, חיפה

הכניסה חופשית – הציבור מוזמן

עשרה בטבת - יום הקדיש הכללי
60 שנה להקמת המדינה
ערב עיון בנושא:

מהמשא באושוויץ
ועד למסע בפולין

יתקיים אי"ה ביום שלישי, ט' בטבת תשס"ח
18.12.07, בשעה 18:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
רח' התיכון 39, נו"ש חיפה

בתכנית:
קטעי זכרון
פרופ' יחיעם וייץ – אוני' חיפה, ציונות, שואה ומדינת ישראל
גב' הלינה בירנבאום – הרצליה, סיפורי האישיו ובני הנוער בפולין
מנחה: **מר שלמה שחף** – ס' מנהל חס"ע – מו"ס הראל העברי חיפה

הכניסה חופשית – הציבור מוזמן

מרכז תרבות דתי ח"ש
רחוב התיכון 39, חיפה

המכון ללימודי השואה
ע"ש חדוה אייבשיץ ז"ל

משרד המדע
תרבות והספורט
מינהל התרבות

ערב עיון לציון

יום הזיכרון הבינלאומי להנצחת קורבנות השואה

בנושא

אנטישמיות והכחשת שואה

חקיקה ומשפטים ברחבי העולם

יתקיים אי"ה ביום רביעי, י"ב בשבט תש"ע
27 בינואר 2010, בשעה 20:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
רחוב התיכון 39 נוה שאנן חיפה

מנחה

עו"ד מיכל נבות

מומחית במשפט בינלאומי פומבי

הציבור מוזמן
הכניסה חופשית

מרכז תרבות דתי ח"ש
רחוב התיכון 39, חיפה

המכון ללימודי השואה
ע"ש חדוה אייבשיץ ז"ל

משרד המדע
תרבות והספורט
מינהל התרבות

כ"ז בניסן תש"ע

יום הזיכרון לשואה ולגבורה

70 שנה להקמת מחנה ההשמדה אושוויץ

רב שיח בנושא:

החיים במחנות

בהשתתפות:

ד"ר מיכל אהרוני - חוקרת שואה ומחשבה מדינית
המאבק לשימור האנושיות בקרב אסירי מחנה אושוויץ
גב' נעמה שיק - אוניברסיטת תל"א, יד ושם ירושלים
נשים יהודיות באושוויץ בירקנאו
מנחה: גב' חנה לדרמן - מינהל חברה ונוער - משרד החינוך, מחוז חיפה

יתקיים אי"ה ביום שני, כ"ח בניסן תש"ע
12.4.10, בשעה 20:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
רח' התיכון 39, נוה-שאנן, חיפה

הכניסה חופשית - הציבור מוזמן

מרכז תרבות דתי ח"ש
רחוב התיכון 39, חיפה

המכון ללימודי השואה
ע"ש חדוה אייבשיץ ז"ל

משרד המדע
תרבות והספורט
מינהל התרבות

70 שנה לליל הבדולח

ערב עיון בהשתתפות:

מר אריה הכט - מחנך, חיפה

שלבים במדיניות הנאצית לקראת ליל הבדולח

ד"ר שמואל קנלר - מחנך, ירושלים

ליל הבדולח בלב ילד יהודי

בסיום הערב יוקרן סרטון על ליל הבדולח

הערב יתקיים אי"ה ביום ראשון
י"א בחשון תשס"ט, 9.11.2008
בשעה 18:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
רחוב התיכון 39 נוה שאנן חיפה

הכניסה חופשית

הציבור מוזמן

מרכז תרבות דתי ח"ש
רחוב התיכון 39, חיפה

המכון ללימודי השואה
ע"ש חדוה אייבשיץ ז"ל

משרד המדע
תרבות והספורט
מינהל התרבות

יום הזכרון הבינלאומי להנצחת קורבנות השואה

שנה בתוככי התנועה הניאו-נאצית בגרמניה

הרצאתו של מר ירון סבוראי, עיתונאי
סיפור אנושי מרתק של בן לניצולי שואה,
שחדר לתנועה הניאו-נאצית בגרמניה,
חשף את זהות חבריה ויצא משם חי.

ההרצאה תתקיים אי"ה ביום שני
א' בשבט תשס"ט, 26.1.09, בשעה 19:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
רח' התיכון 39, נוה שאנן, חיפה

הכניסה חופשית - הציבור מוזמן

עיריית חיפה
מרכז תרבות דתי-נווה שאנן

מרכז תרבות דתי-נווה שאנן
חיפה

המרכז למחנכים והוראה
על שם חרדה אייבשיץ ז"ל
המכון 28 חיפה

משרד החינוך
המרכז למחנכים והוראה
חיפה

60 שנה להקמת המדינה
יום הזיכרון הבינלאומי
להנצחת קורבנות השואה

ערב עיון בנושא

שארית הפליטה
והקמת מדינת ישראל
היבטים בינלאומיים

יתקיים אי"ה ביום שני, כ"א בשבט תשס"ח 28.1.2008 בשעה 18:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חרדה אייבשיץ - רחוב התיכון 38 נווה שאנן חיפה

מרצה
ד"ר יעקב מרקוביץקי
אוניברסיטת חיפה

הוצאת מוזסון

הכניסה חופשית

עשרה בטבת - יום הקדיש הכללי
ערב עיון בנושא:

**ישיבות וכתבי רבנים
בתקופת השואה**

יתקיים אי"ה במוצ"ש, פרשת "ויגש"
ט' בטבת תש"ע, 26.12.09, בשעה 20:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
רח' התיכון 39, נווה שאנן, חיפה

בתכנית:

- * פרקי קריאה וזיכור
- * הרב שלמה טיקוצינסקי - היסטוריון וחוקר שואה
עולם הישיבות במזרח אירופה ערב השואה
- * ד"ר חיים שלם - עופרה, המרכז ללימודי השואה, מכללת ירושלים
זיכרון והנצחה בכתבי רבנים בשואה

הכניסה חופשית - הציבור מוזמן

עשרה בטבת - יום הקדיש הכללי
60 שנה להקמת המדינה
ערב עיון בנושא:

**זיכרון השואה
בחברה הישראלית**

יתקיים אי"ה ביום שני, ט' בטבת תשס"ט
5.1.09, בשעה 19:00
במכון ללימודי השואה ע"ש חדוה אייבשיץ
רח' התיכון 39, נו"ש חיפה

בתכנית:

- קטעי זכרון
- ד"ר אסף ידידיה - יד ושם, מכללת ירושלים
זיכרון השואה ביהדות הדתית - בין יום אבל לאומי ליום הקדיש הכללי
- גב' מיכל שאול - אוניברסיטת בר אילן
קשר של שתיקה? ניצולי שואה ציוניים וחרדים בשנות הקמת המדינה
- מנחה: גב' שהרה בלאו

הכניסה חופשית - הציבור מוזמן

השתלמות לרבני בתי הספר בחינוך הממלכתי-דתי

במסגרת ימי העיון במכון התקיימה השתלמות לרבני בתי הספר בחינוך הממלכתי-דתי. התכנים ביום העיון התמקדו בנושא האמוני בשואה.

ביום העיון העברתי שיעור בנושא שו"ת בשואה.

התבססתי בשיעורי בעיקר על שני הספרים הבאים ומקורות נוספים:

אשרי אפרים: "שאלות ותשובות ממעמקים", ספר שאלות ותשובות ועניינים שעמדו על הפרק בימי הרג ואבדן של שנות תש"א-תש"ה בגיטו קובנא, ניו-יורק, תשכ"ט – 1969.

ר' צבי הירש מייזליש, "שו"ת מקדשי השם, תשט"ז, שיקגו.

ואלה המקורות שהועברו בשיעור ההלכתי

- **מצווה להזכיר בימי השלווה מהצרות שעברו על האדם**
[מתוך: שו"ת משנה הלכות חלק יא סימן קעו]
- **עמידת דום בשעת הצפירה ביום הזיכרון וביום השואה**
[מתוך: שו"ת עשה לך רב חלק ד סימן ד]
- **בדין אם מותר ללמוד תורה עם הרוצחים ימ"ש על ידי כפיה**
[מתוך: שו"ת ממעמקים חלק א סימן יד]
- **בדין הצלת עצמו על ידי תעודת עכו"ם** [מתוך: שו"ת ממעמקים חלק א סימן טו]
- **דין נשים שנאנסו לבושת על ידי הרוצחים** [מתוך: שו"ת ממעמקים חלק א סימן כז]

● **אם מותר להכניס עצמו לספק סכנה כדי להציל חברו מודאי סכנה.**
[מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ב סימן א]

בדין נוסח ברכת קידוש השם [מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ב סימן ד]

● **באחד שהציל עצמו ע"י נכרית אחת שהעמידה את עצמה בסכנה ומתה הנכרית אם מותר לומר קדיש אחריה** [מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ג סימן ח]

● **אם מותר מצד הדין לאחד מכלואי הגיטו לסכן את עצמו ולברוח ליערות לפרטיזנים** [מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ד סימן י]

● **באחד שנעשה נוגש אצל הרשעים ימ"ש, ואח"כ נהרג אם מותר להזכיר את שמו של האיש הנ"ל על בנו בעת עלותו לתורה** [מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ג סימן יב]

● **אם מותר להכניס עצמו לסכנה בגלל תורה ותפלה בצבור**
[מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ב סימן יא]

● **בדין אי מותר לומר מי שברך עבור חולנית נכרית** [מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ד סימן טז]

● **אם יש חיוב לחפש את רוצחי הוריו בכדי לנקום נקמת דמיו השפוך ולהוציא על זה הוצאות כסף** [מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ד סימן יד]

● **סניגור על רוצחים שהרגו יהודים, ואם מותר לעבור לפני התיבה**
[מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ד סימן טו]

● **אם מותר ליתן ילדי ישראל לעכו"ם שיטמנם עד אחר המלחמה, באופן ספק אם יישארו ההורים בחיים, ויישארו הילדים בין עכו"ם וילכו באמונתם בדרכם**
[מתוך: שו"ת ממעמקים חלק ה סימן ט]

פרסומים שיצאו מטעם המכון

ספריו של יהושע אייבשיץ:

"האישה בשואה"

כרך א: אורח החיים היהודי, אמונה וגבורה.

כרך ב: המשפחה היהודית.

כרך ג: עזרה לזולת בגטאות.

כרך ד: עזרה לזולת בגטאות.

כרך ה: בצבת הצלב והקרב.

כרך ו: יומנה של רותקה.

כרך ז: עת לחשוב ועת לספר.

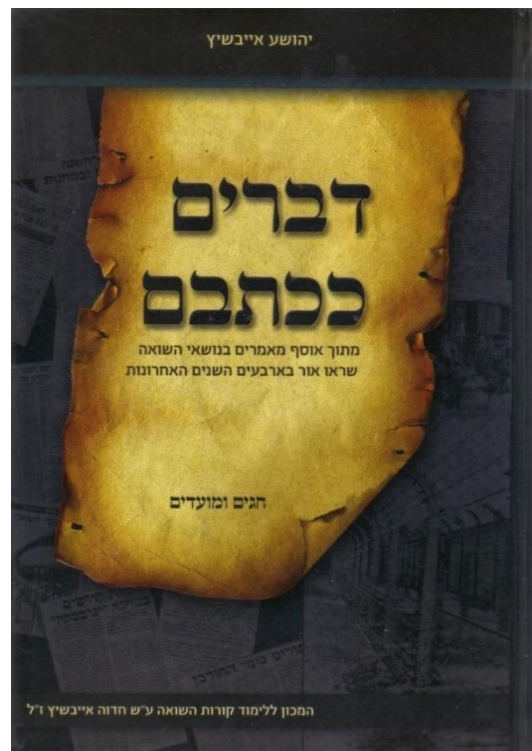
"בקדושה ובגבורה"

פרקי קידוש השם ומסירות נפש. אסופה תיעודית על האמונה, העזרה ההדדית, עמידה וגבורה יהודית ומנהיגות בשואה.

"כערער בערבה", סיפור חייו של המחבר – אוד מוצל מאש.

"בקרובי אקדש", אסופה תיעודית על מעשים של קידוש השם ומסירות נפש.

"דברים ככתבם" - מתוך אוסף מאמרים בנושאי השואה שראו אור בארבעים השנים האחרונות", המכון ללימודי השואה, תשע"א.

פרסומיו של גדעון רפאל בן מיכאל

58 ביטאונים {חברות}: "שמירת זיכרון השואה". מגוון נושאים הקשורים בשואה.

ספר: "חירוף נפש למען הצלת ספרי תורה בשואה".

ספר: "בנתיבי הדמעות", כרך א' וכרך ב'.

ספר: ספר ה"קדיש" – "אל מלא רחמים" – "יזכור" וקנינות לזכר נספי השואה.

ספר: "התנהלותה של המנהיגות היהודית בשואה – היודנראט".

ספר: קורותיהם של ילדים ובני נוער במחנה ההשמדה אושוויץ, במחנות הריכוז ברגן-בלזן ופלוזוב ובמחנות עבודה וכפייה.

חוברת: "משואה לתקומה – קורות חייו של אליעזר ארט – לייזר ז"ל בתקופת השואה, הישרדותו והגעתו לארץ ישראל".

עורך: גדעון רפאל בן-מיכאל

ספר ה"קדיש",
"אל מלא רחמים", "יזכור"
קנינות, קברים ומצבות
לזכר נספי השואה

**מכתבו של הרב הראשי ויו"ר מועצת "יד ושם"
הרב ישראל מאיר לאו שליט"א**

ISRAEL MEIR LAU
CHIEF RABBI
TEL-AVIV JAFFA, ISRAEL

ישראל מאיר לאו
הרב הראשי
תל-אביב-יפו, ישראל

בס"ד, כ"ה בכסלו תשע"ו
7 בדצמבר 2015

לכבוד
מר גדעון רפאל בן מיכאל
רחוב קליבנוב 25/12
חיפה

שלום וברכה,

קבלתי בתודה את גיליונות הספר "חירוף נפש למען הצלת ספרי תורה בשואה", לקט עובדות ומעשים מסמרי שיער על גבורה יהודית ומסירות נפש להצלת ספרי תורה בשנות השואה האיומות.

עברתי על הספר וראיתי שנעשתה בו עבודה מאומצת וחשובה לאין ערוך, מלאכה שאינה קלה כלל ועיקר, לאסוף עדויות ולקבץ מעשים, למעלה משבעים שנה מהתרחשותם.

הספר מספר את סיפורם של יהודים, שרובם אינם שומרי מצוות, שחרפו את נפשם להצלת ספרי קודש. דבר שמסמל את הקשר בל ינתק בין עם ישראל ותורת ישראל, כמאמר הספרים הקדושים ישראל ואורייתא חד הם", (עם ישראל ותורת ישראל גוף אחד הם).

באופן אישי, נהניתי לקרוא את הסיפור על הצלת ספרי תורה בפיוטרקוב עיר הולדתי.

אין זה ספרך הראשון בנושא השואה, כבר זכית בעבר לפרסם מאמרים ומחקרים חשובים בנושא השואה במסגרת המכון ללימודי השואה ע"ש חדווה אייכשיץ בחיפה, בו אתה מכהן כיו"ר ההנהלה. כמו"כ אתה עורך ומוציא לאור את הביטאון "פורום שמירת זיכרון השואה".

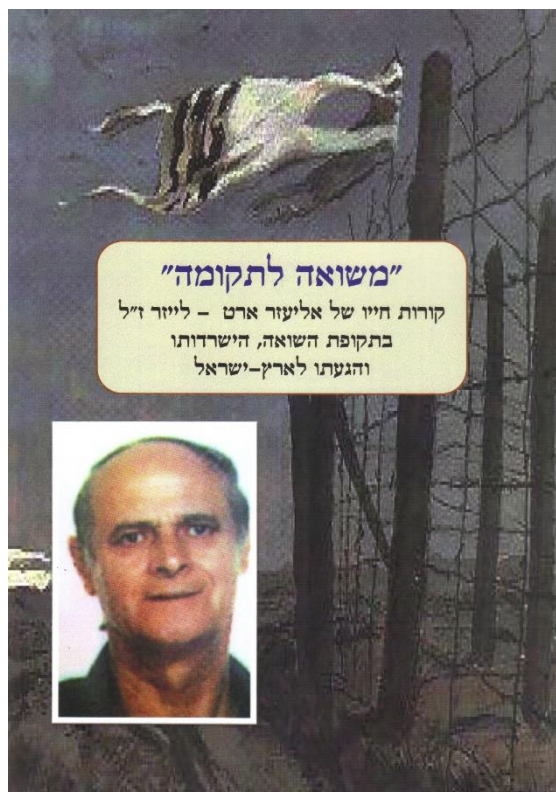
ברצוני לחזק ולאמץ את ידיך על כל פעילותך המבורכת להנצחת השואה. ככל שנוקפות השנים ומתמעטים אותם אודים מוצלי אש החיים עדיין בינינו, עולה וגוברת חשיבות הנצחת השואה, מלבד זאת שיש במעשיך משום קיום צוואת הקדושים הי"ד לזכור ולהזכיר קבל עם ועולם.

בכבוד רב

הרב ישראל מאיר לאו

* * * * *

חוברת שכתבתי לזכרו של חברי
לייזר- ארט אליעזר, ניצול שואה

בנתיבי הדמעות

שירים, קינות, בלדות, פואמות ודברי פרוזה
שכתבו שרידי השואה ואחרים

מבוא, תוספות, כינוס ועריכה: גדעון רפאל בן מיכאל

ביטאון פורום שמירת זיכרון השואה

המכון ללימודי השואה
ע"ש ח. אייבשיץ
 רחוב התיכון 39, נווה-שאנן, ת.ד. 9288, חיפה 31092
Gideonbe5@gmail.com

בס"ד, טבת תשס"ח, דצמבר 2007

ביטאון פורום שמירת
זיכרון השואה
 גיליון מספר 18

עורך: גדעון רפאל בן מיכאל

רוח האדם היהודי
בשואה

תפילה בבית הכנסת
 בגטו וורשה-1940

החל מחודש חשוון תשס"ו, נובמבר 2005 התחיל לצאת לאור ביטאון פורום שמירת זיכרון השואה, **שאותו הגיתי ויזמתי. אני גם עורכו של הביטאון.**

הוצאה לאור של הביטאון היא משימה קשה מאד. כל הוצאת ביטאון לאור מחייבת אותי לעיין בעדויות, יומנים, ספרים ומאמרים. לאחר פעולה זו, עלי לעמוד באתגר של בחירת התכנים ותמצותם, והכל, כדי שאעמוד במגבלות של ביטאון שיריעתו קצרה מלהכיל אלפי עמודים של כל המקורות שהזכרתי למעלה.

לא הייתי מעוניין להפיץ את הביטאון למי שאינו חפץ בכך ולכן כתבתי בחוזר הנלווה לביטאון, שכל המבקש להסיר את שמו מרשימת התפוצה יודיע לי על כך מיד. מעטים ביקשו להסיר את שמם, כיבדתי את מבוקשם. לעומת זאת, קיבלתי מאות תגובות נלהבות, שאלות וגם בקשות. רבים שקיבלו את הביטאון לא דרך רשימת התפוצה שלי, ביקשו ממני להכליל את שמם ברשימת התפוצה. לפתע, נהייתי גם כתובת לפניות בנושאי מידע לגבי השואה. מהתגובות הללו למדתי על ההתעניינות הגדולה בנושא השואה.

כיצד נבט רעיון הביטאון? - חיפשתי דרך נוספת להביא את זיכרון השואה לקהלים רבים ומגוונים: צעירים ומבוגרים, דתיים וחילוניים, תושבי פריפריה וקיבוצים, מורים ומחנכים ועוד... בדרך ייחודית.

עד היום צברתי למעלה מ- 18,000 כתובות של דוא"ל שהוכנסו לרשימת התפוצה. מתברר שרבים המקבלים את הביטאוני מפיצים אותם לחבריהם. כמו כן הועלו הביטאוני לאתר המכון ללימודי השואה ואתרים רבים נוספים. אני משער שהביטאון מגיע לפחות לכ- 20,000 קוראים.

אם אינני טועה, זהו ביטאון בנושא שואה שיש לו את התפוצה הגדולה ביותר. הביטאון נשלח בדואר אלקטרוני לכ- 20,000 איש.

מחודש חשוון תשס"ו, נובמבר 2005 התחיל לצאת לאור ביטאון פורום שמירת זיכרון השואה, **שאותו הגיתי ויזמתי. אני גם עורכו של הביטאון.**

המכון ללימודי השואה
ע"ש ח. אייבשיץ
 רחוב התיכון 39, נווה-שאנן, ת.ד. 9288, חיפה 31092
gideonbe@012.net.il

בס"ד, טבת-שבט תשס"ו, ינואר-פברואר 2006

ביטאון פורום
שמירת זיכרון השואה
והמאבק באנטישמיות
 גיליון מספר 4

עורך: גדעון רפאל בן מיכאל

יום הזיכרון הבינלאומי לקורבנות השואה
61 שנה לשחרור מחנה ההשמדה אושוויץ

"למען ידעו דור אחרון, בניס ילדו,
 יקומו ויספרו לבניהם"
 [מהילים עה, ו]
 "זכרו שניכם את אשר עשה לנו עמלק. זכרו הכול.
 אל תשכחו עד סוף ימיכם והעבירו הלאה כצוואה
 קדושה לדורות הבאים שהגרמנים
 הרגו, טבחו ורצחו אותנו"
 (מתוך צוואתו של אלחנן אלקס, מנהיג היודנראט בגטו קובנה)

עד היום הוצאו לאור 58 ביטאונים. נושאי הביטאונים הם:

- ביטאון מס' 1: הסבר על "פורום זיכרון השואה" • ליל הבדולח.
- ביטאון מס' 2: אנטישמיות • 60 שנה למשפטי נירנברג.
- ביטאון מס' 3: עשרה בטבת – יום הקדיש הכללי.
- ביטאון מס' 4 : יום הזיכרון הבינלאומי לקורבנות השואה • 61 שנה לשחרור מחנה ההשמדה אושוויץ.
- ביטאון מס' 5: השואה - כך זה התחיל... האידאולוגיה הנאצית וחוקי הגזע בגרמניה, 1933 – 1939.

ביטאון מס' 6: חג הפסח בשואה, שארית הפליטה ותרומתה להקמת מדינת-ישראל, קהילה בשואה – קהילת קיידאן.

ביטאון מס' 7 : השתקפות השואה ביצירות אומנות ובציורים.

ביטאון מס' 7/1 : סרט אנטישמי על פעילותם של נאצים בארה"ב בימים אלה.

ביטאון מס' 8 : יהדות יוון בשואה.

ביטאון מס' 9: תלאותיהם של יהודים במקומות מסתור בתקופת השואה.

ביטאון מס' 10: מסעות בני הנוער לפולין - דברים, הגיגים, שירים, ציורים ותמונות של המשתתפים במשלחות.

גיליון מיוחד: הוקעת קבוצת היהודים אשר נפגשו עם צורר ישראל נשיא אירן אחמדינג'אד והשתתפו בכנס הכחשת השואה באיראן.

ביטאון מס' 11: מכתבים, גלויות, איגרות, פתקים וכתובות על הקיר מתקופת השואה.

ביטאון מס' 12: מחנה ההשמדה חלמנו.

ביטאון מס' 13: אדם לאדם - אדם! חסידי אומות העולם תושבי חיפה.

ביטאון מס' 14: ילדים ומתבגרים בשואה (א).

ביטאון מס' 15: יהדות רומניה בשואה - טרנסניסטריה.

ביטאון מס' 16: עמידה וגבורה יהודית בשואה - פרטיזנים יהודים.

ביטאון מס' 17: מחנה ההשמדה בלז'ץ.

ביטאון מס' 18: רוח האדם היהודי בשואה.

ביטאון מס' 19: ילדים יהודים במנזרים ובבתי נוצרים בתקופת השואה.

ביטאון מס' 20: מחנה ההשמדה טרבלינקה.

ביטאון מס' 21: מחנה ההשמדה סוביבור.

ביטאון מס' 22: מחנה ההשמדה מיידנק.

- ביטאון מס' 23: מחנה הריכוז פלשוב.
- ביטאון מס' 24: הארכיון ההיסטורי- המחתרתי "עונג שבת" ומייסדו ד"ר עמנואל רינגלבלום ושותפו הרב שמעון הוברבאנד.
- ביטאון מס' 25: פונאר – גיא ההריגה שבו נרצחה מרבית יהדות וילנה.
- ביטאון מס' 26: צעדות המוות בתקופת השואה.
- ביטאון מס' 27: יהדות הולנד בשואה.
- ביטאון מס' 28-29: יהדות קובנה בשואה ו"הפורט התשיעי".
- ביטאון מס' 30 : זרקור לקהילות אוסטרחה וזמושץ.
- ביטאון מס' 31: יהדות הונגריה בשואה.
- ביטאון מס' 32: יהדות סלובקיה בשואה.
- ביטאון מס' 33: ילדי טהרן.
- ביטאון מס' 34: יהדות לוב ותוניסיה בתקופת השואה.
- ביטאון מס' 35: הישרדותם של יחידים בשואה.
- ביטאון מס' 36: השמדת יהודים בבורות ההריגה.
- ביטאון מס' 37: זרקור לעדויות ממשפט אייכמן.
- ביטאון מס' 38: החייל היהודי בצבא האדום בתקופת השואה.
- ביטאון מס' 39: מחנה הריכוז "ברגן-בלזן".
- ביטאון מס' 40: אתרי אינטרנט העוסקים בשואה.
- ביטאון מס' 41 : יהדות גרמניה בשואה.
- ביטאון מס' 42: פעולות נקם בגרמנים.
- ביטאון מס' 43: העיירה בוערת.
- ביטאון מס' 44: בריחה מהגטאות והמאבק להישרדות.
- ביטאון מס' 45: ארגון "הבריחה" לאחר השואה.

תגובות קוראי הביטאונים

קיבלתי מאות תגובות מקוראי הביטאונים. לא ביקשתי שישלחו אלי תגובות. התגובות באו מתוך יוזמה אישית של הקוראים. רוב התגובות עסקו בדברי שבח על התכנים והעריכה. רבים פנו אלי גם בשאלות בנושאי שואה. השבתי לכל הפונים. **להלן מבחר קצר מאד של תגובות:**

שלום רב,
תודה על שיגור הגיליון הרביעי.
כמדריך חדש לפולין אני מוצא בגיליונות מידע רב וערכי.
מקווה להוסיף בעתיד חומרים.
בברכה,
משה פלדמן

שלום,
קיבלתי במקרה את הגיליונות (מס' 1,2,3) שאתם מפיצים לזיכרון השואה והם מעניינים ביותר ומכילים חומר חשוב.
אני משמש כרכז היסטוריה בתיכון בראשל"צ (ביה"ס השש-שנתי מקיף ח') ואשמח לקבל חומר זה (ופרסומים אחרים) באופן קבוע, אם ניתן.
בברכה ויישר כוח
ציון כהן

בס"ד
יישר כח על עבודתכם המסורה
היקף החומר האוטנטיות והמסירות
מעידה עליכם. המשיכו ויהי ה' בעזרכם.
משפחת רוזנברג

למר רפאל בן מיכאל
תודה על ששלחת. ישר כוח. ערכי, מעמיק ומקיף.
אשמח מאוד לתרום את חלקי בכל דבר שהוא.
תודה
סופי בן ארצי

שלום רב
כרגע העברתי את הגיליון לכל ידידי בארה"ב שקוראים עברית. תודתי מקרב לב לפועלך הענקי. אבל אני חש כאילו אני נושא דרשה לפני חברי המקהלה - רוב ידידי מודעים לנושא השואה והערך שבשמירת זיכרון השואה. הייתי מעוניין לקבל את החומר גם באנגלית כך שאוכל להעבירו גם לאלה שאינם דוברי עברית - יהודים ושאנים יהודים. אם ירצה מזלי.
שלמה כספי

שלום רב,
כל הכבוד על החומר המעניין והחשוב שהכנת. יש בארץ קבוצה של כ-300 מדריכים לפולין
אשר לדעתי עשויים להתעניין בחומר שאתה מפרסם. אם אתה מעוניין לשלח לך כתובות דוא"ל
של ראש ארגון המדריכים וכן של אנשים נוספים שעשויים להתעניין בחומר.
לילי הבר, יו"ר ארגון יוצאי קרקוב בישראל

גדעון יקירי,
יישר כוח על
הנחרצות,
ההתמדה והמקצועיות
.
באמת כל הכבוד!
אהרן זבידה

שלום רב!
רציתי להגיד שמאוד
התרגשתי מהגיליון האחרון!
תודה מראש
תמר

שלום לגדעון רפאל בן מיכאל!
אינני מכיר אותך ואינני יודע כיצד הגיעו גיליונות 1
ו-2 למייל שלי .
אבל דבר אחד אני כן יודע: הינך עושה מלאכת
קודש! המשך בדרכך זו ביתר שאת.
עלה והצלח!
יצחק (צ'קלה) גולדפינגר

אשתמש בחומרים הללו,
עבורי ועבור תלמידי.
שבוע טוב
עדה אברכהן שמש

מר גדעון שלום
ראשית, יישר כח על הביטאון (לחרפתי, כלל לא ידעתי על קיומו עד עתה...)
הנושא מעניין מאד, במיוחד עבורי; אבא, שיחיה לאורך ימים,
עבר את שנות המלחמה באיטליה, חלק מהזמן כילד יהודי במנזר איטלקי-קתולי.
אשמח מאוד לקבל לעיון גם את הגיליונות הקודמים, אם אפשרי הדבר.

ברכות כל טוב
בעז פש

לגדעון היקר שלום,
אני מקבל וגם מעביר הלאה את הביטאון שלך.
זהו נכס חשוב לכל יהודי וגם לזכר כל הנספים בשואה.
הביטאון הזה שעוסק בהישרדותם של הילדים בשואה הוא חשוב ורגיש במיוחד.
אני נזכר ביענקל'ה וגם באחרים שאני מכיר ששרדו את מוראות השואה
והקימו בית בישראל.
אתה עושה מלאכה חשובה ביותר גם לדורות הבאים.
שלך
אלוני זמורה

שלום רב,
אני קוראת בשקיקה כל גיליון שאתה מוציא לאור. עבודת קודש ממש.
האם אתה גם מדפיס את הגיליונות ומפיץ אותם לאנשים שאין להם דוא"ל?
לצערי לא את כל הגיליונות שמרתי, התוכל לשלוח לי את כל הגיליונות
כדי שאדפיסם ואשמרם אצלי?
לילי הבר

לגדעון רפאל שלום,
תודה על משלוח הביטאון המכיל עדויות מרתקות של אנשים שרוח האדם,
תעצומות הנפש והשפיות דבקה בהם בכל תנאי.
כאדם, כאם, כמדריכה ומחנכת, אני מלאת השתאות כל פעם מחדש מול יכולת
עמידה זו,
ולאור זאת מחנכת את ילדי ותלמידי.
אודה לך על משלוח כל הגיליונות הקודמים.
בברכת ישר כוח על העשייה,
רונית האס

אני שומר את כל הירחונים ומדי פעם מתקדם וקורא ומהרהר.
צביקה תורן- פסיכולוג.
דור 2 לשואה ונושא החותם במשפחתי.

שלום רב למר בן מיכאל
אין מלים בפי לתאר את החשיבות שיש לביטאונך.
אין זו הפעם הראשונה שאני קורא את החומרים שמתפרסמים בו
וחפצתי להודות לך מאד על תכניו.
הנושא של הביטאון הנוכחי, שעל פי עצתך אני קוראו טיפין טיפין, מדבר אלי
במיוחד.
הוא שופך אור על נושא שלעתיים רחוקות מעריכים כראוי,
והוא הצורה בה מהווה מסורת ישראל גורם בעל כוח המאפשר לבני האדם
המחזיקים בה
להתמודד עם אתגרי הקיום במצבים הקשים ביותר.
לפיכך, על המתנה היקרה הזו שהואלת להעניק לנו אני מודה לך ביותר.
יישר כוח!
בברכה
אוהד קמין

בס"ד, י"ד באלול תשס"ו
שלום רב לך, גדעון יישר-כוח לך על החומר החשוב ועל ההתמדה
בהוצאתו. אין ספק, שיש בזה כדי לזכות את הרבים.
כל טוב
כתיבה וחתימה טובה לך ולמשפחתך
נתן צולמן

שלום וברכה גדעון,
שמי נעם איל יתכן ואפילו מכירים דרך הורי. בכל אופן קיבלתי מחבר
את העלון שהינך מוציא, ראשית ישר כח על הפרויקט המרשים הזה,
הן מבחינת תוכנו והן מבחינת הכלי אשריך.
אשמח להיות בין הממוענים לכתובת זו.
חליך לאוריתא
נעם איל

פרסומי בנות שרות לאומי

בנות שרות לאומי יזמו הוצאת עלון בנושאי שואה המיועד לתלמידי בתי ספר על-יסודיים. הם נתנו שם לעלון: "עלון המכון". העלונים נמצאים במלואם באתר האינטרנט של המכון ללימודי השואה.

נושאים שנכתבו בעלון המכון:

בלב הגהנום – על חייהם של הזונדר-קומנדו בשואה.
60 שנה למבצע ברברוסה – השינוי במדיניות הנאצים
כלפי היהודים.
אשוויץ – 60 שנה אחרי.
מרי ומרידות בראי ההיסטוריה.
תנועת ההתנגדות הפרטיזנית במזרח אירופה.
70 שנה לעליית הנאצים לשלטון.
לזהב אין גזע – הרכוש היהודי בשואה.
השבועה שהופרה – ניסויים רפואיים בשואה.
60 שנה לשחרור גטו לודז'.
הכחשת השואה.
השבחה והשמדה בגרמניה הנאצית.

**בנות השרות הלאומי תורמות רבות להנחלת זיכון השואה. בתמונה:
סדנה המועברת ע"י בת שרות לאומי (בת עמי) בביה"ס להוראת השואה**

נוער נאמן זיכרון השואה

"למען ידעו דור אחרון, בנים יולדו,
יקומו ויספרו לבניהם". [תהילים עה, ו].

נוער נאמן זיכרון השואה

על דעת רחמי שהורוני למחול,
עד באו הימים שאיימו מלסלוח,
נדרתי הנדר: לזכור את הכול,
לזכור – ודבר לא לשכוח.

אברהם שלונסקי

זיכרון השואה היא חלק בלתי נפרד מזהותנו היהודית ומחרדות הקיום שלנו. ב"מגילת העצמאות", המשמשת כמסמך המכונן של המדינה נכתב: "השואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הוכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעיית העם היהודי

מחוסר המולדת והעצמאות על-ידי חידוש המדינה היהודית בארץ-ישראל, אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים".

המדינה קבעה יום זיכרון ממלכתי מיוחד - את יום השואה והגבורה, בו מתקיים ריטואל ממלכתי קבוע במוסדות ציבור, בבתי ספר, ב"יד ושם" ובכל כלי התקשורת.

הרבנות הראשית קבעה את "יום הקדיש הכללי" ביום צום עשרה בטבת. ביום זה אומרים "קדיש" לזכר הנספים שאין אנו יודעים את יום הירצחם.

בתיקון לחוק חינוך ממלכתי, נקבעו מטרות החינוך של מערכת החינוך במדינת ישראל. החוק כרך יחד את החינוך היהודי עם זיכרון השואה וכך נכתב בחוק במטרה 4: "מטרות החינוך הממלכתי הן: ...ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית, להנחיל את תודעת זכר השואה והגבורה ולחנך לכבדם".

בעקבות משפט אייכמן, התחילה ההתעוררות וההתעניינות רבה בשואה, שגרם גם למתן לגיטימציה לניצולי השואה לספר את מה שעבר עליהם גם בכתב וגם בעל-פה.

מוסד "יד ושם" ומוסדות רבים נוספים ברחבי הארץ עוסקים בזיכרון, בתיעוד ובהנחלת זיכרון השואה. כך התחילה להתגבש זהות קולקטיבית נוספת. זיכרון השואה נהיה חלק בלתי נפרד מזהותנו היהודית.

שארית הפליטה-ניצולי השואה, אחרי למעלה מחמישים שנה לאחר השואה, היו ערים לעניין זה. במנשר שהוציאו הניצולים כקריאה לעולם כולו בעת נעילת הכנס הבינלאומי על "מורשת ניצולי השואה – ההשפעות האתיות והמוסריות לאנושות", שנערך בבקעת הקהילות ב"יד ושם" ביום ה, כ"ט בניסן תשס"ב (11.4.02), הקריא עיתונאי והסופר צבי גיל את מנשר הניצולים. אביא קטע מהמנשר: "אנחנו דור ניצולי השואה הולכים ומתמעטים. בעוד שנים לא רבות לא יהיה עוד על כדור הארץ אדם שיוכל להעיד: 'אני זוכר את מה שאירע בשואה'. יוותרו רק ספרי זיכרונות ומחקר, תמונות וסרטים, ועדויות ניצולים. אז יהפוך זיכרון השואה מגורל כפוי, החתום בבשרנו ובנשמתנו, לייעוד היסטורי שעל האנושות ועל הדורות הבאים לשאת באחריות לצקת בו תוכן ומהות".

צה"ל, ביעדיו הערכיים, רואה את זיכרון השואה כערך בעל חשיבות רבה בעיצוב דמותם של חייליו. דוגמא לביטוי הדבר, אביא מדברי האיגרת של קצין חינוך ראשי תא"ל צביקה הררי למפקדים בצה"ל, שיצאו למסע במחנות ההשמדה בפולין. כך הוא כותב באיגרתו: "אתם עומדים היום בפתחו של מסע. במסע שותפים קצינים, נגדים, אנשי מילואים, בני – מיעוטים, ועולים מהזרועות והחילות השונים, המייצגים את צה"ל כולו.

זיכרון השואה, מהווה נדבך מרכזי ברצף הקיום היהודי ובתפיסת הזהות היהודית הקולקטיבית. הבנת הקשר בין המאורעות שעברו היהודים בשואה, ובין המאבק על קיומה של מדינת ישראל, מעמיק את חשיבות הבנת ייחודו של צה"ל כצבא המושתת על עקרונות מוסר כללי אנושיים, וערכים יהודיים תוך הבנת חשיבות קיומה של מדינת ישראל הריבונית כמדינת היהודים ותפקיד צה"ל בתוכה.

המסע אליו אתם יוצאים הוא הזדמנות וקריאה. הזדמנות עבור כל אחד ואחד מכם לברר ולחקור את זהותו האישית – להכיר את שורשיו, שורשי העם היהודי ומדינת ישראל. המסע מהווה גם קריאה עבורכם, כמפקדים בצה"ל, להמשיך ולעשות כל שביכולתכם לחיזוק של צה"ל, למען יהיה העם היהודי לנצח מוגן בארצו. המסע קורא למחויבות האישית של כל אחד מכם כמפקד לחנך את חייליו לשמירה על הרמה הערכית המוסרית הגבוהה ביותר, במילוי משימתכם. את המסע לפולין מלווה עד – ניצול שואה. עבורכם זוהי הזדמנות של דור אחרון לשמוע עדות חיה מפיו של מי שעבר את התופת. עבורו זוהי סגירת מעגל, לשוב למקום התרחשות הזוועות מלווה במפקדי צה"ל, המעידים על תקומת עם ישראל בארצו.

יחד אתכם יוצאים למסע נציגי משפחות שכולות. משפחות אלו הקריבו את היקר להן מכל – את יקיריהן. הצטרפות נציגי המשפחות השכולות למסע מסמלת את הרצף ההיסטורי של הקורבן שנדרש העם היהודי להקריב למען נוכל כולנו לחיות בבטחה במדינת ישראל. בתקופה זו, בה נלחם צה"ל על בטחונה של מדינת ישראל, המסע לפולין מזכיר לכולנו כי לעם היהודי אין קיום אלא כריבון במדינתו ובארצו. השואה היא לנו צוואה, לשמור על דמותנו המוסרית ולהבטיח כי לעולם לא עוד". **ניצולי השואה, ממלאים תפקיד חשוב של אנשי עדות – "אוד מוצל מאש". הם מספרים לנו בצורה בלתי אמצעית את חיי הסבל, הגבורה האישית, והעמידה יהודית-רוחנית שחו בשואה דרך סיפורם האישי.**

עתה, רבים מהניצולים הזדקנו וחלקם, לצערנו הרב – נפטרו. כדי להמשיך ולהחזיק את לפיד העדות והזיכרון ולהיאבק בתופעת האנטישמיות והכחשת השואה, טבעי הדבר, שעלינו לרתום את בני הנוער למלא את החלל שנותר ולא תגרם לשאת באחריות על הנושאים הללו.

אנו עדים לתופעה ברוכה: בני נוער רבים מתעניינים בשואה וזרם משלחות בני הנוער לפולין לא פוסק.

העובדות הללו, האיכו בי ליזום פעילות שבה נטפח, נקרב ונעודד בני נוער, שילמדו על השואה, שינסו להפיק לקחים, שימשיכו להחזיק במשא הכבד. כעין מרוץ שליחים אין סופי. לפיד שהוא פיקדון העובר מדור לדור.

למסגרת התנדבותית זו נתתי את השם:

"נוער נאמן זיכרון השואה"

מסגרת זו הוקמה בשנת תש"ס-2000 ופועלת במסגרת הפעילות החינוכית של המכון ללימודי השואה ע"ש חדווה אייבשיץ בחיפה.

נוער נאמן זיכרון שואה מאזין להרצאות

נוער נאמן זיכרון שואה בדיון עם ניצול שואה

תלמידי כיתות ט' בחיפה מתנדבים לשמור את זיכרון השואה

מאת מיכל ירון

עקב התמזעזות השתתפותם של ניצולי שואה בטקסי יום השואה, ועל רקע תהליך הכחשת השואה בעולם, יום מנהל מינהל חברה ונוער במחוז חיפה של משרד החינוך, גדעון בן מיכאל, מסגרת חדשה: קבוצה של כ-100 תלמידים מתנדבים תעסוק בתודעת זיכרון השואה. הקבוצה עוברת בימים אלה שלב ראשון של השתלמויות והיא נקראת "נוער נאמן זיכרון השואה".

"הייתי יכול בקלות להכפיל ולשלוש את מספרם של בני הנוער עקב היענותם המיידית והמפתיעה" אומר בן מיכאל, "אלא שהסרטים לנו האמצעים הארגוניים לטפל בקבוצה גדולה יותר". תלמידי כיתות ט' עוברים בימים אלה

ימי עיון שיקנו להם ידע, הכרה והעמקה בנושא השואה. במקביל, יקנו להם מיומנויות של הנחייה והדרכה להגברת פעילותם החינוכית ותודעת הזיכרון בקרב עמיתיהם ובכל ארגוני הנוער בקהילה. בתהליך גיבוש הקבוצה יוזמו התלמידים להציע רעיונות כיצד לזכור את השואה - במטרה להפחית עיסוק מוכתב מגבוה בנושא ולקרבו אליהם.

בני הנוער המשתתפים בקבוצה יזמו פעולות מחקר קהילתיות שנכחדו, יוצאו לאור עלון משלהם וטיפחו אתר באינטרנט. התוכנית כוללת: אימוץ אנדרטאות, חלוקת נר זיכרון ומכתב אישי למשפחות השכולות, ארגון "ערב זיכרון" לנופל, הפגשת המשפחה השכולה עם חבריו של הנופל ועוד.

חסידי אומות העולם – תושבי חיפה

העיר חיפה מצאה דרך מיוחדת להנציח את מעשי גבורתם של חסידי אומות העולם ע"י נתינת שם לרחוב הנקרא רחוב חסידי אומות העולם הנמצא בשכונת רמת אלון וכן רחוב ע"ש ראול ולנברג גדול חסידי אומות העולם.

חבר מועצת העיר בנצי כ"ץ יזם דרך נוספת להנצחת חסידי אומות העולם בחיפה. מועצת עיריית חיפה קיבלה את הצעתו להסב את הגן המוריק בירק ובאילנות נאים, הנמצא ברמת אלון סמוך לרחוב חסידי אומות העולם - לגן חסידי אומות העולם ובו ינציחו בשילוט מיוחד את שמותיהם ותמצית מעשיהם של חסידי אומות העולם תושבי חיפה. עו"ד רוני גרוסמן מלשכת דובר עיריית חיפה סייע לבנצי כ"ץ במימוש הרעיון.

ב-י"ג באייר תשס"ח, 18.5.2008 נחנך הגן במעמד חסידי אומות העולם תושבי חיפה שעדיין חיים עמנו היום וצאצאיהם של אלה שנפטרו.

עיריית חיפה פנתה אלי וביקשה ממני לכתוב חוברת המספרת את סיפור גבורתם של חסידי אומות העולם תושבי חיפה. נעניתי לאתגר בחפץ לב. העיסוק בנושא אינו קל. כאשר אתה קורא את העדויות מגיאות ההריגה וממחנות ההשמדה המתעדים את ייסורי העם היהודי באירופה תחת שלטון קלגסי הנאצים-הגרמנים, עולים וצצים מראות השואה של השמדת גברים, נשים, זקנים וטף.

לפתע, אני עושה פסק זמן ועוסק בקרן אור דקיקה מאד, המבליחה בין ענני החושך של תקופת השואה.

נוכח מעשי ההרס והזוועה ורמיסת המוסר האנושי של השלטון הנאצי, אני מוצא את עצמי מעיין וחוקר את קורותיהם ומעשיהם של אותם מעטים-מצילים-חסידי אומות העולם שהצילו יהודים באומץ לב תוך כדי סיכון חיים ובהכרעה אישית מוסרית - לסייע בהצלת יהודים.

עלינו לדעת היטב כי מספר חסידי אומות העולם היה מזערי מאד לנוכח הצרכים המרובים והדחופים להצלת יהודים.

הרוב המכריע של אוכלוסיית אירופה עמד מנגד בפאסיביות ואדישות נוראה. לא רק שלא הצילו יהודים, אפילו לא מחו והתנגדו. מאמצי ההצלה היו נדירים. המצילים לא היו מנהיגי החברה או מנהיגים פוליטיים. רוב המצילים היו מפשוטי העם. אנשים נדירים, אצילי נפש עם נורמות ערכיות מוסריות. דוגמא לכך, שהמצילים היו כה מעטים היא בפולין. בתחילת מלחמת העולם השנייה, מנתה אוכלוסיית פולין כ- 33 מיליון נפש והאוכלוסייה היהודית מנתה כ- 3,250,000 נפש. רק 5,941 אנשים בפולין הוכרו כחסידי אומות העולם.

סיפור הגן

מועצת עיריית חיפה
בישיבתה מיום שלישי, כ' אדר א' תשס"ה,
13.2.05 החליטה לקרוא נן ע"ש
חסיד אומות העולם תושבי חיפה

בין השנים 1939 - 1945
בימים האפלים של מלחמת העולם השנייה
אלפי צעירים ומבוגרים
בני אומות שונות בעלי ערכים ומופת אנושי,
סיכנו ופשעם בהצילם יהודים
מציפורני הקלגס הנאצי.
אנשי מופת אלה קיבלו החלטה אישית,
לעשות הכל ולהציל יהודים
סיד האזיב הגרמני,
תוך כדי סיכון עצמם ובני משפחתם.
ש שנים שילמו על כך בחייהם.

חסיד אומות העולם
היו מעטים ובמעשיהם הוכיחו,
כי דרכי ההצלה והעזרה היו אפשריים,
גם אם קשים מאד לביצוע.
על מעשיהם אלה הוכרו עפ"י חוק "יד ושם"
כ"חסיד אומות העולם"

העיר חיפה זכתה לכך כי שמונה עשר
חסיד אומות העולם קבעו בה את מגוריהם.
חלקם נישאו לניצולים אותם הסתירו והצילו,
עלו ארצה עם הניצולים, ואחרים
הגיעו אלינו בסיוע הניצולים בחלוף השנים.
"חסידים" אלה חיו וחיים בקרבנו והתעור
בחייה החברתיים והקהילתיים של העיר.

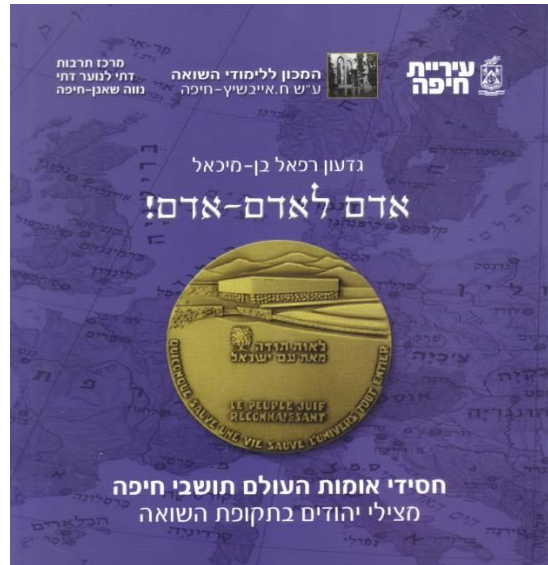
המכון ללימודי השואה ע"ש ח. אייבשיץ השוכן בשכונת "נווה שאנן" שבעיר, מקיים פעילות חינוכית-ערכית סביב הנושא של חסידי אומות העולם לתלמידי בתי הספר ולתנועות הנוער.

חוברת זו, תשמש כמקור ראשוני למורים ומדריכים, שיפעילו את התוכנית החינוכית המוצגת בחוברת ותשמש גם כיד וזיכרון לכל חסידי אומות העולם ולאותם חסידי אומות העולם – תושבי חיפה.

העיר חיפה, מצדיעה לחסידי אומות העולם, זוכרת ולא שוכחת את מעשיהם היוצאי דופן של המעטים שהצילו יהודים בתקופה אפילה זו – תקופת השואה.

את תיאור מעשיהם של חסידי אומות העולם מחיפה, דליתי מארכיון "יד ושם". תודה מיוחדת לד"ר מרדכי פלדיאל, מנהל מדור חסידי אומות העולם ב"יד ושם" שאיפשר לי לעיין בתיקיהם של חסידי אומות העולם הנמצאים בארכיון ולעובדת המדור אלה קולגבסקי שסייעה בידי למצוא מסמכים רבים. גן חסידי אומות העולם משמש אתר הסברה לילדים צעירים, תלמידי כיתות ו' הבאים לגן ליום עיון בנושא חסידי אומות העולם. מהחוברת שכתבתי דולים מורים ומדריכים מידע רב המסייע להם בהסבר לתלמידים.

בעת טכס חנוכת גן חסידי אומות העולם בחודש אייר תשס"ח, מאי 2008, נשאתי את הדברים הבאים:

ראש העיר מר יונה יהב, מזכירת העיר, חסידי אומות העולם ובני משפחתם, חברי מועצת העיר, אנשי המכון ללימודי השואה, בנצי כ"ץ, קהל נכבד!

כאשר פנו אלי וביקשו ממני לכתוב חוברת על חסידי אומות העולם-תושבי חיפה, נעניתי לאתגר בחפץ לב. קראתי לחוברת שחיברתי:

אדם לאדם – אדם!

זה מספר שנים, אני מתעמק בעיון ובמחקר בנושאים שונים מתקופת השואה. העיסוק בנושא אינו קל. כאשר אתה קורא את העדויות מגיאיות ההריגה וממחנות ההשמדה המתעדים את ייסורי העם היהודי באירופה תחת שלטון קלגסי הגרמנים, עולים וצצים מראות השואה של השמדת גברים, נשים, זקנים וטף.

לפתע, אני עושה פסק זמן ועוסק בקרן אור דקיקה מאד, המבליחה בין ענני החושך של תקופת השואה.

נוכח מעשי ההרס והזוועה ורמיסת המוסר האנושי של השלטון הגרמני, אני מוצא את עצמי מעיין וחוקר את קורותיהם ומעשיהם של אותם מעטים- מצילים- חסידי אומות העולם תושבי חיפה, שהצילו יהודים באומץ לב תוך כדי סיכון חיים ובהכרעה אישית מוסרית - לסייע בהצלת יהודים.

עלינו לדעת היטב כי מספר חסידי אומות העולם היה מזערי מאד לנוכח הצרכים המרובים והדחופים להצלת יהודים. הרוב המכריע של אוכלוסיית אירופה עמד מנגד בפאסיביות ואדישות נוראה. לא רק שלא הצילו יהודים, אפילו לא מחו והתנגדו. מאמצי ההצלה היו נדירים.

ראוי להדגיש! המצילים לא היו מנהיגי החברה או מנהיגים פוליטיים. המצילים היו מפשרוטי העם. אנשים נדירים, אצילי נפש עם נורמות ערכיות מוסריות גבוהות.

הדילמה של המצילים הייתה קשה. הגרמנים הוציאו למוות כל אזרח שסייע בהצלת יהודים. לכן ניתן לומר, שכל חסידי אומות העולם היו גיבורים.

התואר חסיד אומות העולם מקבל אדם לא-יהודי לאחר שוועדה מיוחדת מטעם "יד ושם" בוחנת את מעשיו ומניעיו של המציל, הוועדה בודקת נושאים כמו, כיצד נוצר הקשר בין המציל לניצול או לניצולים? מה היה הסיוע שניתן לניצולים? האם קיבלו המצילים תמורה חומרית כלשהי? בודקים גם את

הסכנות והסיכונים שנטל המציל עצמו. מה היו מניעיו של המציל? אמיתות הסיפור הוא תנאי יסודי בעבודת הוועדה.

אם התברר לוועדה, שאדם שאינו יהודי סיכן את חייו, את חירותו ואת ביטחונו כדי להציל יהודי אחד או יותר מסכנת מוות או מגירוש למחנות המוות, מבלי לבקש מראש תמורה כספית כלשהי, אדם הזה יקבל את תואר חסיד אומות העולם.

לכל אחד מחסידי אומות העולם הוענקה תעודת כבוד וכן מדליה ועליה חרוט שמו של המציל והמאמר התלמודי: **"כל המקיים נפש אחת כאילו קיים עולם מלא"**.

מסיפור מעשיהם של חסידי אומות העולם תושבי חיפה, עולים דברים מעניינים ומאלפים:

- ארבעה מביניהם קיבלו את תואר חסיד אומות העולם בזכות מעשיהם הנשגבים **בהיותם ילדים**.

אבני זופיה-מרטה הייתה בת 10. **לביציקי ירוסלאבה** הייתה בת 8-9. **ויקטור מלניק** הייה בן 13. **שאלוג יאז'י** הייה בן 10-12.

- **תשע מצילות נישאו ליהודים**. שש נשים נישאו לניצולים יהודים ושלוש נשים נישאו ליהודים אחרים - שלא היו הניצולים.

- **רובם לא פעלו לבד אלא עם בני המשפחה**. רק חמשה פעלו לבד. תשעה ביצעו את מעשי ההצלה יחד עם בני משפחה נוספים.

* * * * *

מציל היהודים הגדול ביותר היה הדיפלומט השבדי **וולנברג ראול** האגדי, שהציל כ- 30,000 מיהודי הונגריה. לעיני כל הוא קרא תיגר על שלטון הרשע של הגרמנים.

ב-1936, שהה כמחצית השנה בחיפה והועסק בשלוחה של בנק הולנדי שבבעלות מכר של סבו. בשנה זו, הגיעו רבים מיהודי גרמניה שסבלו ממשטר של היטלר בגרמניה לארץ-ישראל **וכמובן, גם לעיר חיפה**. ראול הכיר אותם בחיפה. הוא התעניין בגורלם וחש אמפטיה כלפיהם והתקומם נגד העוול והדיכוי שנעשה ליהודים. **נוכל לומר שבעיר חיפה, התחילו לנבוט בלב ובמוחו רעיונות דרכי הסיוע וההצלה לאלפי יהודים.**

* * * * *

חסידי אומות העולם היו גם אנשים צנועים. אביא רק דוגמא אחת:
פרוצאי ורוניקה אמרה:

"אני לא חושבת שלמדינת ישראל יש מחויבות כלפי האנשים המשתייכים לקטגוריית חסידי אומות העולם. אני לא רואה בהתנהגותי דבר הראוי לפרס. אני פשוט לא מבינה, איך אנשים אחרים יכלו שלא לנהוג כמוני. אם קיימת מחויבות כלשהי, זאת מחויבות העולם הנוצרי כלפי היהודים ולא להיפך".

* * * * *

המכון ללימודי השואה ע"ש ח. אייבשיץ, יקיים פעילות חינוכית-ערכית סביב הנושא של חסידי אומות העולם לתלמידי בתי הספר ולתנועות הנוער בתוככי גן חסידי אומות העולם.

אני רוצה להודות למוסד "יד ושם" אשר פתח לי את ארכיון חסידי אומות העולם. משם דליתי את העדויות על מעשיהם הנשגבים של חסידי אומות העולם תושבי חיפה.

* * * * *

לסיום, אני רוצה להביא בפניכם שאלה שנשאל **הרב אושרי אפרים שהיה רב בקובנה בתקופת השואה.**

השאלה:

והנה בשנת תש"ה [1945] מיד לאחר שזכינו לראות בישועת ה', עת חמל על עמו ושיבר זרוע רשע, והוציא את עמו ישראל מאפילה לאור גדול - בא אלי ר' משה סגל ונפשו בשאלתו, היות שהוא ניצל ממות הודות לנכרית אחת שהעמידה את עצמה בסכנה והסתירה אותו במרתף ביתה יחד עם עוד כעשרה יהודים והיא כלכלה אותם שם בלחם ומים והשתדלה להמציא להם מחיה ומזון עד יעבור זעם.

וכעת לאחר השחרור כשאֵלה היהודים שניצלו הודות לנכרית הזאת, רצו להרים על נס את מעשה החסד הגדול שהיא גמלה אִתם, ולשלם לה כפרי מעלליה הטובים כראוי וכיאות לה, נודע להם למרבה הצער שהנכרית הזאת שבקה חיים לכל חי והיא מתה זמן קצר לאחר השחרור, ומכיוון שכן, **גמל אצל הניצולים הרעיון שיש לעשות לה יד ונפש לאחר מותה על ידי שאחד מן הניצולים יאמר קדיש אחריה**, והם הטילו על ר' משה סגל הנ"ל את התפקיד הזה ולזאת בא אלי הנ"ל לשאול **אם מותר לו לומר קדיש אחריה**, ואם אין בזה משום חשש איסור.

תשובתו הייתה:

ומעתה הנכרית הזאת שאלמלא מעשה החסד הגדול שעשתה עם היהודים להצילים ממות, שהזדים הארורים ימ"ש לא יבלעום חיים, היו נהרגים ח"ו, **בוודאי שמצווה להתפלל עבורה אחר מותה ולומר אחריה קדיש**, דכל

עניין הקדיש עניין תפלה הוא וכמו שהוכחנו, ולזאת נתתי רשות לר' משה סגל הנ"ל לומר קדיש אחרי הנכרית הזאת שחילצה את נפשו ממות וחייתו מרדת אל שחת.

והגומל חסדים טובים לעמו ישראל הוא יגמול חסדים טובים לחסידי אומות העולם שסיכנו את נפשם בהצלת ישראל, ה' המברך את עמו ישראל בשלום הוא יברך גם הם בכל מילי דמיטב לראות בשוב ה' את שיבת ציון ובבנין בית בחירתו שם נעלה לפניו זבחי רצון, ע' [=70] פרים כנגד שבעים אומות, במהרה בימינו אמן. עד כאן דבריו.

ועתה אני אומר על אותם חסידי אומות העולם שהלכו לבית עולמם:

יתגדל ויתקדש שמה רבא,

ולחסידי אומות העולם הנמצאים עמנו כיום, אני מאחל **בריאות טובה**

תודה!

ואריכות ימים.

פעילות עם תלמידים בגן חסידי אומות

ההצגות שהועלו במסגרת תיאטרון בן דורי קהילתי

הייתה לי הזכות לצפות בכל ההצגות, זכיתי לחוויה תרבותית ומרוממת נפש. השילוב בין התלמידים וניצולי השואה ריגשו מאד את הקהל. רבים מאד הזילו דמעה. השואה נכחה כל זמן ההצגה. רמת השחקנים הייתה מעולה. אל נשכח שהם אינם שחקנים מקצועיים. ניכר היה, כיצד התלמידים הזדהו עם הדמויות ששיחקו. ניצולי השואה היו אנשים מבוגרים מאד, התרגשו מאד, ולמרות זאת, הצליחו להביא בפני הקהל את סיפורם האישי בשואה.

חלק מההצגות צולמו בווידיאו. אני מצרף קישור לאינטרנט ובו תוכלו לצפות

בהצגה "בימים ההם ובזמן הזה"

https://vimeo.com/1302994_e=email&utm_medium=clip-transcode_complete-finished-20120100&utm_campaign=7701&email_id=Y2xpcF90cmFuc2NvZGVkfGFmOTE3Yzk3ZTk5ZWwMwMwYyTU4M2QzNDQyNGlyZTIwMzEwfDEyMDI2MzIxZDE0MzM5NDg4MjI8NzcwMQ==66?utm_source=

שם ההצגה: "והיא שעמדה"
סיפורן של שלוש נשים שניצחו!
המקום: אולם בית אבא חושי, כד סיוון תשע"ג, 2.6.2013

שם ההצגה: "שולחן חרוך"
סיפורן של שלוש נשים שניצחו!
המקום: אולם בית בירם, ז' סיוון תשע"ד, 8.6.2014

שם ההצגה: "בימים ההם ובזמן הזה"
המקום: אולם בית בירם, ח'סיוון תשע"ה, 8.6.2014

שם ההצגה: "ילדות נשכחת"
המקום: אולם בית אבא חושי, כ"ב אלול תשע"ו, 25.9.2016

שם ההצגה: "ובחרת בחיים", המקום: בית אבא חושי
לקראת יום הקדיש הכללי, ו' בטבת תשע"ח-24.12.2017

שם ההצגה: "מגירות הזיכרון"
המקום: בית בירם חיפה, 21.5.2017

שם ההצגה: "והחיים היו נס",
המקום: בית בירם, כ"ז סיוון תשע"ח, 10.6.2018

ההצגה "והיא שעמדה"
סיפורן של שלוש נשים שניצחו!
המקום: אולם בית אבא חושי, כד סיוון תשע"ג, 2.6.2013

והיא שעמדה

על סיפורן של שלוש
נשים שניצחו!!

ניצולות השואה:

גב' ציפורה פיבלוביץ

גב' מאשה וולפססל

גב' דליה גביש

תלמידי ביה"ס:

יוחי הקר-ביה"ס רעות

אביב אלתר-ביה"ס רעות

נחמה בנימיני-ביה"ס רעות

סיכל שוב-ביה"ס רעות

קרין סרגר-ביה"ס רעות

שני אורן-ביה"ס ליאז בק

רוני כלפון-ביה"ס הריאלי העברי

בר פלד-ביה"ס הריאלי העברי

ויקה גוזובסקי-ביה"ס הריאלי העברי

שחר ריינהרץ-ביה"ס אליאנס

עיבוד וביסוי: חגית בר

כתיבה: יעל אנגלנדר - גרוס

יודסה וליווי: חוה אלתר

ניחול וליווי: נתן כהן

איוונך 04-8625769

דברים שאמרתי לקהל בהצגה "שולחן חרוך"
סיפורן של שלוש נשים שניצחו!
המקום: אולם בית בירם, ז' סיוון תשע"ד, 8.6.2014

ערב טוב וברוכים הבאים!

לפני למעלה מעשור שנים כאשר עבדתי במשרד החינוך ועסקתי בנושא השואה: שאלתי את עצמי, מה יהיה בעוד שנים מועטות כאשר ידלדלו שורות אנשי העדות, מחמת הזדקנותם וכדרך כל בשר ילכו רבים לבית עולמם?

אנשי העדות העבירו לדור הצעיר את קורות השואה מתוך סיפור חייהם. גם כיום המעטים שנמצאים עמנו, ממשיכים במסורת חשובה זו. כולם מספרים על מאבקהם הבלתי פוסקים להישרדותם. הם גילו אומץ לב ותושייה רבה. תכלית ההישרדות היה לספר לעולם כולו את מעשי הזוועה, הרצח והרצון לחיסול טוטאלי של העם היהודי ע"י הגרמנים.

אנשי העדות הם היחידים שחזו במו עיניהם את מעשי הרצח והאכזריות של הגרמנים שרצו להשמיד את עמנו. אנשי העדות משמשים גם פה לששת מיליוני היהודים, שגם הם, בכל ליבם ומאודם רצו, שידע כל העולם כולו, את מעשי הטבח וההשפלה הנוראיים שנעשו כלפי העם היהודי - מחד, ושזכר הנספים ישמר לעד- מאידך.

כתוצאה מהתחבטות זו, חשבתי שמן הראוי שבני הנוער יעבירו לידם את לפיד העדות ויספרו הם לדור הצעיר את קורות השואה. כל תלמיד יאמץ לעצמו עדות אחת בלבד, ישננה היטב "יחיה אותה" ויקבל על עצמו לספר אותה.

כך רקמתי את הרעיון של "נוער נאמן זיכרון השואה" והוצאתי אותו מן הכוח אל הפועל.

פניתי לתלמידי כיתות ט' ושטחתי בפניהם את הרעיון וביקשתי, שרק נוער מתנדב הרואה בעניין זה משימה ערכית-לאומית יצטרף למסגרת זו. ההפתעה הייתה מרובה. בתחילת הדרך התנדבו כ-200 בני נוער, הם עברו סדנאות והרצאות בנושאי שואה. במשך השנים עברו אלפי תלמידים ממחוז חיפה תהליך חשוב זה.

בכל עת חיפשנו רעיונות פורצי דרך להנחלת זיכרון השואה. בערב זה חברו ארבעה גיבורים ואמיצי לב אשר שרדו את השואה ולקחו על עצמן לספר את קורות השואה לדור הצעיר באמצעות קורות חייהם יחד עם 20 תלמידים מקרב נוער "נאמן זיכרון השואה" והעלו את ההצגה "**שולחן חרוך**". זהו חיבור נפלא בין שרידי השואה והנוער הצעיר.

שותפים רבים היו בהעלאת הצגה זו. בהזמנה להצגה תוכלו למצוא את כל שמות האנשים היקרים שהיה להם חלק ונחלה בהרמת פרויקט חשוב זה. לכולם תודה מקרב לב ויישר כוח על אשר הצלחתם לעמוד באתגר הערכי שהצבתם לעצמכם.

ברצוני לומר תודה מיוחדת לנתן כהן, מנהל המכון ללימודי השואה שפעל ללא ליאות כדי לקדם את הפקת ההצגה.

תלמידת כיתה י"ב כתבה שיר לאחר ביקורה במחנה ההשמדה טרבלינקה. בדברים שכתבה מצאתי קשר להצגה שתועלה הערב. התחברתי מאד לשיר שכתבה, הנה הוא לפניכם:

יושבת כאן מול אלפי קהילות,
קהילות של יהודים שהושמדו.
הן הושמדו עד האיש האחרון.
כמעט.

כי כמעט לכל קהילה יש את האדם שלה,
הקבוצה, אלו ששרדו, ניצלו, ברחו.
אני מקווה שלכל קהילה באמת נשאר שריד,
אך מה שבטוח, לקהילה היהודית נשאר שריד!

כי כל יהודי ששרד, הוא חלק מקהילה יהודית שלמה,
קהילה שהנאצים ניסו להשמיד, אך לא הצליחו.
הנאצים לא הצליחו להשמיד את כולנו,
כי כולנו ביחד היינו חזקים.

וגם אם לכל ניצול וניצול,
יש את הסיפור שלו,
כל הסיפורים יחד, משולבים לפאזל אחד,
שמשותף לכל העם היהודי,
זהו סיפור על מלחמה,
על אומץ,
על העזה.
סיפור על גבורה.

* * * * *

גם בערב זה נשמע סיפור על אומץ והעזה, סיפור על עמידה יהודית וכיצד לא
ניתן היה לכופף את "רוח האדם" היהודי בשואה. תודה!

שולחן חרוך/ מילים: יעל גרוס-אנגלנדר
לחן: אביב אלתר וגבי בר

שולחן ערוך
אנחנו עורכים את השולחן,
בארץ אחרת, אבל שלנו.
יושבים כאן יהודים
ברחובות ובבתים.
יש אבא, אמא, יש ילדים.
יש חלות, צמות, זמירות.
יהודים, אפשר לרקוד.
שולחן ערוך,
שולחן ברוך.

שולחן חרוך,
עונת הציד כבר החלה.
צדים כאן יהודים.
ברחובות ובבתים.
אין אבא, אמא, אין ילדים.
אין חלות, צמות, זמירות.
יהודים, נסו לשרוד.

שולחן ערוך.
אלפי שנים שהוא קיים.
יושבים בו יהודים.
אמא, אבא, ילדים.
חלות שבת, נרות,
צמות הדקות, זמירות.
יהודים בואו לסעוד.

104-687328
לחיות

הננו מתכבדים להזמין אתכם
לתיאטרון עדות בין - דורי קהילתי
שיתקיים אי"ה ביום ראשון
י' בסיון תשע"ד 8.6.14 בשעה 19:30
בבית בירם, שד' אבא חושי 15, חיפה

בתוכנית:
 • ברכות
 • ההצגה "שולחן חרוך"

משתתפים

ניצולי השואה

גב' רחל חנן
מר יצחק רייכנבאום

תלמידי ביה"ס

אלעד פיירברגר-ביה"ס הריאלי
סוניה אולבובסקי-ביה"ס הריאלי
דניאל ליזנבוים-ביה"ס הריאלי
יונתן הראל-ביה"ס הריאלי
שירלי אבקין-ביה"ס ויצו
עמית כספי-ביה"ס עירוני ה'
אורי איזון-ביה"ס עירוני ה'
מיכאל פרזנוגרץ-ביה"ס עירוני ה'

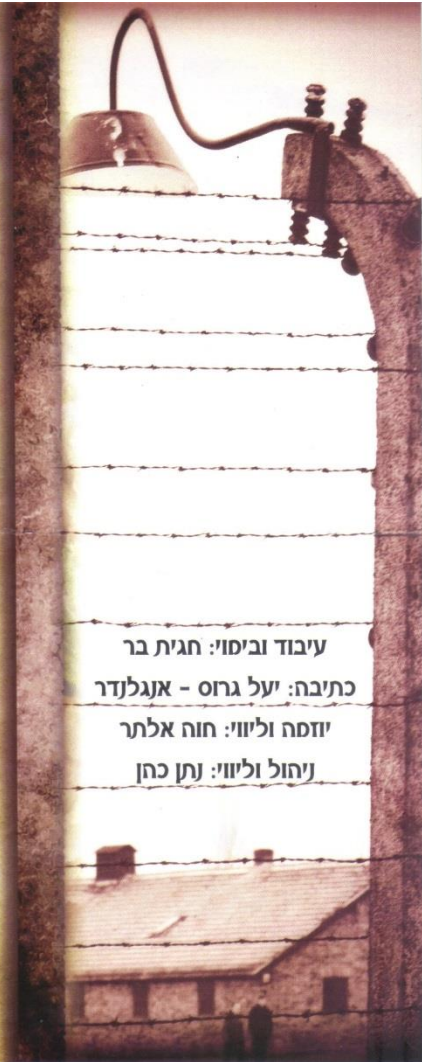
תן קליין-שרות לאומי
גב' בלה רייכנבאום

גב' אסתר וינברג
גב' טובה רבינוביץ

חומי אלפרסון-ביה"ס הריאלי
שלי פישטיין-ביה"ס הריאלי
איריס בירמן-ביה"ס עירוני ה'
גל כהן-ביה"ס עירוני ה'
מיכל ארז-ביה"ס עירוני ה'
ענבר גרשטיין-ביה"ס עירוני ה'
חטג בסייב-ביה"ס עירוני ה'
אלכס לונץ-ביה"ס עירוני ה'

נטע אברמוב-שרות לאומי
עדן דנינו-סכונ אייבשיץ

עיבוד ובימוי: חגית בר
כתיבה: יעל גרוס - אנגלנדר
יוזמה וליווי: חוה אלטר
ניהול וליווי: נתן כהן

דברים שאמרתי לקהל בהצגה "בימים ההם ובזמן הזה"

המקום: אולם בית בירם, ח' סיון תשע"ה, 8.6.2014

בעיצומה של השואה, בשנים 1942-1943, פעל בגטו וילנה, תיאטרון הגטו (ביידיש: געטא-טעאטער). התיאטרון הוקם ביוזמה "מלמטה" על-ידי שחקנים, זמרים ובמאים שנותרו בחיים. המופע הראשון נערך בינואר 1942, כחודש לאחר האקציות הנוראות שבה נרצחו מלמעלה ממחצית מתושבי הגטו - כ-35,000

- 114 -

יהודים. בהתחלה, הייתה התנגדות נחרצת של הציבור להעלאת הצגות בימים כה קשים. ברחובות נתלו מודעות "אין עושים תיאטרון בבית קברות".

הרמן קרוק, שכתב יומן בזמן אמת בגטו, כתב: "חשתי פגוע, פגוע אישית... במצב העצוב של גטו ווילנה, בצל של פונאר... [גיא ההריגה של גטו ווילנה] כאן, ברגע זה, זאת חרפה".

אבל, ראו דבר מפתיע קרה: כאשר הועלו ההצגות, חל שינוי גדול בקרב הציבור היהודי בוילנה.

יותר מאוחר קרוק **שינה דעתו** וכתב ביומנו:

"ובכל זאת החיים חזקים יותר מכל. שוב, פועם דופק החיים בגטו ווילנה. בצל פונאר רוחשים חיים ותקווה לבוקר טוב יותר. האולמות מלאים. ערבי הספרות מלאים והאולם הגדול אינו יכול להכיל את כל הבאים".

גם עמדת הציבור השתנתה לחלוטין לאחר המופע הראשון ואלה שבאו אחריו, התיאטרון זכה להכרה ולהערכה נלהבת. ההצגות היו ברמה גבוהה ותרמו רבות **להעלאת המורל של התושבים המדוכאים.** כעבור שלושה חודשים עבר התיאטרון למשכן קבע באולם של "התיאטרון העירוני הקטן" בו היו למעלה מ-400 מקומות ישיבה. השחקנים והשירים נעשו פופולאריים ביותר בקרב הציבור.

יעקב גנס, ראש הגטו אימץ יוזמה זו. הוא ראה בתיאטרון לא רק מקור מחיה ותעסוקה לאומנים, אלא גם דרך להרגעת הרוחות, לשיקום המורל ולהפיכת החיים לנורמאליים עד כמה שניתן. לכן שקד לטפח את פעילות התיאטרון ולהכניסו למסלול קבוע. כל זאת תוך כדי האקציות התכופות וההוצאות להורג **בפונאר.**

תוך שנה אחת לפעילות התיאטרון **התקיימו 111 הצגות**. ההצגות נערכו בדרך כלל לפני אולמות מלאים עד אפס מקום, והכרטיסים נחטפו מראש, ימים ולעיתים שבועות לפני קיום ההצגה. עד לחיסול הגטו ב- 20 בספטמבר 1943 הוכפל מספר ההצגות.

אמונתם החזקה של אנשי גטו ווילנה כי מחר יהיה טוב יותר, אפשרו להם לחלום חלומות בהקיץ ולהפעיל את הדמיון היוצר תוך כדי נטרול נפשי מהמציאות הקשה מאד שלהם ולתת משמעות לחייהם. הם ידעו שהנאצים יכולים לשלוט בגופם, אבל **לעולם, לעולם!** הם לא יוכלו לשלוט בנפשם ובנשמתם. לא ניתן לשלול את החופש של הנפש. הייתה זו גבורה עילאית.

* * * * *

בערב זה, חברו ניצולי שואה יקרים, גיבורים ואמיצי לב אשר שרדו את השואה ולקחו על עצמם לספר את קורותיהם בשואה בשיתוף אקטיבי של תלמידים המספרים יחדיו לדור הצעיר את תלאותיהם ומאוויהם. חיבור זה, יצר תיאטרון בין-דורי קהילתי. המופע "ההצגה בימים ההם ובזמן הזה" מהווה חיבור נפלא בין שרידי השואה והנוער הצעיר.

ההצגה המועלית בערב זה תשמש עבור כולנו, הד וזיכרון ערכי ל"רוח האדם היהודי בשואה", כפי שבאה לידי ביטוי בגטו וילנה.

אתם הצעירים יחד עם ניצולי השואה המעלים בערב זה מופע ייחודי, הינכם ממשיכי דרכם של היהודים שראו בתיאטרון ביטוי ל"רוח האדם היהודי בשואה". מצאתם דרך נאותה ויצירתית המבטאת עמידה וגבורה יהודית בשואה.

* * * * *

שותפים רבים היו בהעלאת הצגה זו. בהזמנה להצגה תוכלו למצוא את כל שמות האנשים היקרים שהיה להם חלק ונחלה בהרמת פרויקט חשוב זה. לכולם תודה מקרב לב ויישר כח על אשר הצלחתם לעמוד באתגר הערכי שהצבתם לעצמכם.

ברצוני לומר תודה מיוחדת לנתן כהן, מנהל המכון ללימודי השואה שפעל ללא ליאות כדי לקדם את הפקת ההצגה. **תודה לכולם.**

דברים שאמרתי לקהל בהצגה "ילדות נשכחת" **המקום: אולם בית אבא חושי, כ"ב אלול תשע"ו, 25.9.2016**

ערב טוב וברוכים הבאים!

כאשר עבדתי במשרד החינוך ועסקתי בנושא השואה: שאלתי את עצמי, מה יהיה בעוד שנים מועטות כאשר ידלדלו שורות אנשי העדות, מחמת הזדקנותם וכדרך כל בשר ילכו רבים לבית עולמם?

אנשי העדות העבירו לדור הצעיר את קורות השואה מתוך סיפור חייהם. גם כיום, המעטים שנמצאים עמנו, ממשיכים במסורת חשובה זו. כולם מספרים על מאבקהם הבלתי פוסקים להישרדותם. הם גילו אומץ לב ותושייה רבה. תכלית ההישרדות היה לספר לעולם כולו את מעשי הזוועה, הרצח והרצון לחיסול טוטאלי של העם היהודי ע"י הגרמנים.

בכל עת, חיפשנו רעיונות פורצי דרך להנחלת זיכרון השואה. בערב זה חברו נשים יקרות, גיבורות ואמיצות לב אשר שרדו את השואה ולקחו על עצמן לספר את קורות השואה לדור הצעיר באמצעות קורות חייהן יחד עם מספר תלמידים מבתי הספר העל-יסודיים בחיפה והעלו את ההצגה "ילדות נשכחת". זהו חיבור נפלא בין שרידי השואה והנוער הצעיר.

רוב סיפורי העדות של ילדים מתקופת השואה נכתבו וסופרו ע"י אותם ילדים רק כאשר הגיעו לגיל מבוגר. שנים רבות נצרו את לשונם. רבים רצו לסוכך על ילדיהם שנולדו להם לאחר השואה וחששו לספר להם את קורותיהם, שמא תיפגע נפשם. רבים מעידים כי הם חששו שילדיהם לא יאמינו לסיפורי האימה שעברו. רק בשעה, שהיו מסוגלים לפתוח את סגור ליבם, הם התחילו לספר על ילדותם בשואה.

ככל שהתעמקתי בתכני העדויות, עמדתי משתאה נוכח גבורתם של הילדים והמתבגרים, כיצד חשו אחריות ומחויבות לגורל הוריהם ואחיהם, וכיצד התמודדו עם סבלותיהם האישיים ועם מלחמת הקיום-ההישרדות. בשואה נגזלה מהם, חוויות הילדות ורכישת השכלה. הם עמדו השכם והערב בסכנת חיים מוחשית. לא זכו לחברת הילדים וחוויות ילדות ככל ילד רגיל. רבים התמודדו עם נושא ההישרדות ללא הוריהם וללא אהבה וחיבה של הורים. עשקו להם את ילדותם.

שנים רבות אני עוסק בחקר השואה. באחד הימים כשחיפשתי עדויות על ילדים שחוו את השואה בארכיון "יד ושם" בירושלים, הגעתי לעדותה של רישארדה ביינר, שבעת פרץ מלחמת העולם השנייה הייתה בת 9.

בעדותה היא מתארת את מצוקותיה הקשות ואופן הישרדותה כילדה, שילדותה נגזלה ממנה ועל האחריות הרבה שנטלה על עצמה לגונן על אימה החולה.

בסיום עדותה כתבה: "בזמן השחרור הייתי בת 14, והייתי כבת אחת עשרה... היו אלה שלוש שנים שהרגשתי כבעל חיים הבורח בפני הציידים, בסביבה עוינת ובחוסר אונים מוחלט".

את העדות שמסרה ל"יד ושם", העבירה לילדיה בצירוף מכתב. וכך כתבה במכתבה לילדיה:

ילדים יקרים!

לפני זמן מה פגשתי בעיר את גב' שושנה אדלר. היא פנתה אלי כאל ניצולת השואה וסיפרה לי על מבצע של "יד ושם" להנצחת השואה. היא ביקשה ממני להקליט על קלטת תוך שעה עד שעה וחצי כל מה שעבר עלי בזמנים ההם, כשקלטת אחת תהיה עבור "יד ושם" ואחת לילדים.

אנחנו ניצולי השואה אנשים מוזרים. יש בינינו מעטים שלא הפסיקו לדבר על השואה ומיררו את חייהם של משפחתם. **ויש כאילו שלא היו מסוגלים לדבר על השואה בכלל ולא לה שייכת גם אני.** אולי מידי פעם סיפרתי איזה מקרה בודד, אבל על השואה כמכלול לא דיברתי אף פעם, גם לא עם אבא [בעלה].

כשיעקב [הבן] בא פעם מבית הספר ואמר שהמורה ביקשה, שאני אספר לכיתה על השואה – סירבתי. הבעיה – שבני כבר לא בא עם בקשה כזו ובודאי לא יבואו הילדים שלכם. יש לי רושם שדור של השואה הולך ונגמר ואיתו גם הזכר על השואה. וזה אסור, צריך לזכור ולהזכר כי רק זה יכול להבהיר לדורות עד כמה חשובה לנו הארץ הקטנה שבה אנו חיים.

מה שהציק לי בכל התקופה ההיא זה לא הפחד מפני המוות אלא חוסר האונים, חוסר האפשרות להגנה עצמית והזכות שלי במקום שנולדתי, שבו משפחתי חיה דורי דורות, שלא השפה, לא המנהגים, לא אורח חיים ואפילו לא הדת, כשגדלתי בבית די מתבולל, לא הבדילה בינו ובין הסביבה ובכל זאת היית גוף זר.

חשבתי על שיחתי עם גב' אדלר והגעתי למסקנה שאני לא מסוגלת לרכז את שלוש השנים האלה בקלטת של שעה וחצי. פחדתי, שתוך כדי דיבור, אאבד את העיקר בדיבור, לא ניתן להוסיף, לעשות סדר, לפחות אני לא מסוגלת לכך. אבל הבנתי שעקרונית המבצע של "יד ושם" הוא נכון וחשוב מאד ואז החלטתי לכתוב את הדברים האלה, אולי זה יעזור לכם להכיר יותר טוב את אימכם.

בקשתי הגדולה, כשילדיכם יגיעו לגילאים שיוכלו להבין את הנושא, תתנו להם לקרוא את הדפים האלה ואלי גם הם ימשיכו כך עם ילדיהם. הרבה דברים בודאי שכחתי. שמות, סדר דברים ובודאי אינני זוכרת תאריכים. אבל אל תשכחו שהייתי אז בסה"כ ילדה ועברו מאז כמה שנים טובות, כל זה גם לא רלבנטי לעצם העניין.

ועוד דבר אחד בבקשה את תשכחו. לעולם איזה אדם הייתה הסבתא פריצי שהכרתם, כפי ששכחו אותה אלה שחייהם הצילה.

באהבה גדולה

אימא

* * * * *

שותפים רבים היו בהעלאת הצגה זו. בהזמנה להצגה תוכלו למצוא את כל שמות האנשים היקרים שהיה להם חלק ונחלה בהרמת פרויקט חשוב זה. לכולם תודה מקרב לב ויישר כח על אשר הצלחתם לעמוד באתגר הערכי שהצבתם לעצמכם.

ברצוני לומר תודה מיוחדת לנתן כהן, מנהל המכון ללימודי השואה שפעל ללא ליאות כדי לקדם את הפקת ההצגה. עד כאן.... תודה!

* * * * *

**דברים שאמרתי בהצגה "ובחרת בחיים",
בית אבא חושי-לקראת יום הקדיש הכללי ו' בטבת תשע"ח-
24.12.2017**

בכל עת מחפש המכון ללימודי השואה בחיפה, רעיונות פורצי דרך להנחלת זיכרון השואה. בערב זה חברו נשים יקרות, גיבורות ואמיצות לב אשר שרדו את השואה ולקחו על עצמן לספר את קורות השואה לדור הצעיר באמצעות קורות חייהן יחד עם תלמידות מבתי ספר על-יסודיים דתיים.

ההצגה "ובחרת בחיים" מהווה חיבור נפלא בין שרידי השואה והדור הצעיר.

**לא אביא דברי ברכה אלא מספר מסרים מניצולי השואה שבדבריהם
יש קשר להעלאת ההצגה "ובחרת בחיים".**

**אליעז רבין, ניצול שואה מהעיירה לנוביץ כותב שיר מאד משמעותי
לנכדו. הוא קרא לשירו: "תשובה לנכד".**

שאלתני עד מתי תבכו חורבן הקהילות?
אמרת לי – מספיק אולי אל מתים קדושים לספור?
ואני לך אגיד: עדקת נכד בדבריד,
כי לך חשוב סבך החי
יותר מאבא של סביך.

אך אני מדי אזכור חורי,
שדמם נשפך מדי חיות
ממין אדם, חומרים מעי
ועיני דמעות נקוות.

ולא אגיד להן: כבר די,

מספיק זלגתן לי הדמעות!
או צו היה זה של שדי,
ולא נוכל נגדו למחות.

עדיו אתה וכולכם עדיו,
גם אני מאד אוהב לחיות
שלא תעיב עגמה חיי,
אך לא אוכל דבר לעשות.

כי כה אהבתי את כל אחיי
את הידידים, החברות,
ונראה לי כי חובה וכי כדאי
עליהם גם פעם לבכות.

כך שלשלת תרותק
של עבר, הווה עתיד,
וקשר עם כך יחזק
לעולמי עד ולתמיד.

דוניה רוזן כשהייתה בת 12, בעת שהסתתרה ביער לאחר רצח בני

משפחתה כתבה בעיצומה של השואה בשנת 1943:

"חסרה אני מילים, אבל מוכרחה אני לכתוב, מוכרחה, רוצה אני לבקשכם שלא תשכחו את המתים. רוצה אני להתחנן בפניכם ולבקשכם בכל לשון של בקשה שתנקמו את נקמתנו. רוצה אני שתקימו יד לנו – מצבה שתגיע עד השמים, ציון שיראה אותו העולם כולו – פסל לא משיש ולא מאבן, אלא ממעשים טובים, כי מאמינה אני באמונה שלימה, שרק מצבה כזאת עשויה להבטיח לכם ולילדיכם עתיד טוב יותר...".

עד כאן דברי הניצולים.

שותפים רבים היו בהעלאת הצגה זו. נתן כהן, מנהל המכון ציין את שמותיהם. לכולם תודה מקרב לב ויישר כח על אשר הצלחתם לעמוד באתגר הערכי שהצבתם לעצמכם.

ברצוני לומר תודה מיוחדת לנתן כהן, מנהל המכון ללימודי השואה שפעל ללא ליאות כדי לקדם את הפקת ההצגה. תודה מקרב לב!

**קבוצת התיאטרון הקהילתי הבין דורי
גאה להציג:**

ובחרת בתיים

ארבע נשים, משלוש ארצות - מספרות סיפור של עם אחד

לקראת יום הקדיש הכללי ובשיאו של מסע מרתק
אנו מזמינות אתכן להצגה שנקמה
במפגש עוצמתי בין דורי של נשים יהודיות.

שתי תקיים אייה ביום ראשון
24.12.17 בשעה 19:30
בבית אבא חושי, רחוב אבא חלל סילבר 7, נוה שאנן, חיפה

הנשים ניצולות השואה

גבי שלושית אברדם **גבי קלרה רוז** **גבי מרים רענן** **גבי מרגלית בלוס**

משתתפות

שיראל תורבין - אולפנת צביה
 אודיה פלם - אולפנת צביה
 שיראל אכזרני - אסיית טירנוני
 נופל בכסי - אולפנת צביה
 ליהה קוניאבסקי - אולפנת צביה
 לילי סורק - אסיית טירנוני

בנות כותה וי בית הספר רמב"ם
 אסתר חנה עפרת-רמלי, טוהר, אורית, נעם, רות חמל, אלישבע, עטרה, רות
 האחיות: שולמית, רחל וסרים
 הפרויקט בפיקוח ועידת התבונה

בשיתוף כתובת וזמנה: תמר בלוס | כתיבה: גרטיה תפארת | מור רפאלי | מתכננת: סליל - חסיה שרת ירדני | בימוי ולקוח: נתן כהן

**ההצגה "והחיים היו נס",
המקום: בית בירם, כ"ז סיון תשע"ח, 10.6.2018**

משתתפים:			
יוליה גולדין	ביה"ס הריאלי	עמית סלע	ביה"ס רעות
פאני צירלין	ביה"ס הריאלי	תומר סתר	ביה"ס רעות
נעם רייס	ביה"ס הריאלי	שרה ורשאי	ביה"ס רעות
בר גפני	ביה"ס הריאלי	אלי אמסלם	ביה"ס רעות
נטע חן	ביה"ס ליאו בק	יסמין קרתא	ביה"ס רעות
גל יחזקאל	ביה"ס ליאו בק	נעה דביר	ביה"ס רעות
איתמר בר	ביה"ס המשותף חוף הכרמל	נטע בג-ברעם	ביה"ס רעות
נועם מאיר	ביה"ס רעות	נוגה כץ	ביה"ס רעות

בתוכנית:

- ברכות
- ההצגה "והחיים היו נס"

משתתפים ניצולי השואה:

- אברהם פרייס
- נפתלי פירסט
- חביבה יעקבי

הפרוייקט בסיוע ועידת התביעות

עיבוד ובימוי: חגית בר

כתיבה: יעל גרוס-אנגלנדר

יוזמה וליווי: חווה אלתר

ניהול וליווי: נתן כהן

קבלת פנים לניצולי שואה בערב ראש השנה כאות הוקרה והערכה על גבורתם הנפשית והפיזית בשואה

נתן כהן, יזם את הרעיון לקיים מדי שנה בערב ראש השנה התכנסות של ניצולי שואה, שגם היו אנשי עדות שסיפרו את סיפורם האישי מהשואה בתיעוד וידיאו וגם במפגשים עם תלמידים. מטרת ההתכנסות הייתה להביע בפניהם דברי הערכה והוקרה על גבורתם בשואה ואופן הישרדותם מקלגסי הצבא הגרמני. נתן הכין להם מתנה צנועה – צנצנת דבש ודברים נוספים. מדי שנה הזמנתי לשאת דברים לגיבורים שורדי השואה. והנה לפניכם דברים שאמרתי.

דברים שאמרתי לניצולי שואה – אנשי עדות ערה"ש תשס"ו

בשנתיים האחרונות אני עוסק במחקר וקריאה בנושא השואה. מחד - אני קורא את הרצף ההיסטורי של השואה כמו האידיאולוגיה הנאצית, גטאות, מחנות ההשמדה, גיאיות ההריגה, עמידה יהודית ועוד. אתה קורא על רשעות האדם והזוועות בצורה לקונית ויבשה, אבל כאשר אתה צולל לעמקי הים של אלפי העדויות שניצולים כתבו או שנספים השאירו לנו בירושה במקומות סתר, **אני יכול לחוש בהבדל** בין הסיפור האיש הבלתי-אמצעי לבין הניתוח ההיסטורי היבש. העדות הינה הד אישי של הניתוח ההיסטורי הממחיש באופן בלתי אמצעי את ההיסטורי של השואה.

דרך העדות האוטנטית, האמיתית נוכל להעביר לנוער את מוראותיה של השואה. את מקצת העיניים וההשפלות שעברו היהודים בשואה.

תמיד עדות אוטנטית ואמיתי מדברת אל לב הנוער.
אנו רואים את יכולתם של העדים בימי העיון במכוני השואה ובמשלחות הנוער
לפולין להתחבר לבני הנוער דרך סיפורם האישי.

אנשי העדות הנמצאים בקרבנו היו ילדים או צעירים מאד בשואה. נער שהיה
ב-1945 בן 20, כיום הוא בן 80. בעוד מספר שנים לא יהיו עמנו ניצולי שואה.

**לאודים המוצלים באש היה חלק גדול ומשמעותי בהקמתה של מדינת
ישראל.** כאשר אני מעיין בדפי הזיכרון של הנופלים במלחמת הקוממיות,
אני מוצא שרבים רבים עברו את השואה, שרדו בשואה ומיד עם שחרורם
מהמחנות וגטאות עלו לארץ ישראל והצטרפו ללוחמים על תקומת ישראל
במלחמת השחרור. אלפים נפלו בקרב. הם רצו להגשים חלום ולהגיע לארץ
ישראל – אך נפלו כגיבורים בקרב למען הקמתה של מדינת ישראל. רק מדינה
עצמאית-יהודית היא התשובה הפיזית היחידה לקיומו של העם היהודי.

האנטישמיות והכחשת השואה עדיין לא פסה ונעלמה בעולמנו, להיפך!
היא מרימה ראש ומתגברת.

אלפי העדויות מעידות קבל עם ועולם את שהתרחש בשואה מכלי ראשון. הם
עדות מוצת למלעיזים. אל לנו לשכוח שעוד רבבות של משחות שלמות של
יהודים נספו בשואה. לא היה מי שיספר את סיפורם. כל בני המשפחה נרצחו
בשואה.

אנחנו במכון לימודי השואה נדאג שהעדויות יעברו לדור הצעיר – מבחינת
לזכור ולא לשכוח וכן נדגיש את **העמידה היהודית** של יחידים שחרפו נפשם
למען כבוד האדם וקודשי ישראל

מי שטרם מסר עדות. אנו מוכנים לגבות את העדות ולהנציחה. אם למישהו מכם יש עדיין חפצים ומכתבים הקשורים לשואה, אנו פונים אליו לתרום את הדברים למכון ללימודי השואה. הם ישמשו ככלי מתודי בימי העיון שאנו מקיימים לתלמידים.

*פקראת השנה החדשה, אנו באים לצ״ן את תרומתכם המשמעותית
להקמת המדינה והחברה בישראל. אני מאחל לכל אחד מכם בריאות
מצויא. ״עוד ינאון השיבה״. כתיבה וחתימה. שנה טובה לכם ולכל
בית ישראל.*

דברים שאמרתי בערב ראש השנה תשס״ט

עדיין לא נכתב דיו על תרומתם של ניצולי השואה בהקמת מדינת ישראל. ב-1948 עלו ארצה 148,498 אנשי שארית הפליטה-ניצולי שואה שהיוו 86% מכלל העולים ב-1949 עלו 95,165 משארית הפליטה והיוו 67% מכלל העולים.

הם היוו תגבור משמעותי ביותר לכוחות הביטחון במלחמת השחרור. לאחר שעברו את אימי השואה במקום להגיע אל המנוחה והנחלה הם הצטרפו לצה״ל. חלקם נפצעו וחלקם נפלו במערכה. לחלקם לא היו משפחות. זוהי תרומה אדירה. הלקח הראשון מהשואה: הוא הקמת מדינה יהודית עצמאית שתוכל לקלוט את כל העם היהודי. עלינו לזכור ולא לשכוח את אותם יקירים. עדיין לא סופר דיו על העמידה היהודית-הרוחנית והפיזית של יחידים רבים בשואה.

בשעה זו עלינו להדגיש את ההתעניינות הגוברת והולכת של בני נוער בשואה.

אנו מכשירים ממשיכים לאותם אנשי עדות שהופיעו בפני תלמידים וסיפרו את קורותיהם בשואה. יזמתי הקמת מסגרת ארגונית שקראתי לה: נוער נאמן זיכרון השואה. בני הנוער ימשיכו להחזיק את לפיד העברת העדויות לבני נוער.

עדיין לא סופר דיו על העולם הרוחני האדיר והגדול של העם היהודי שנגדע בשואה. עלינו לספר לדור הצעיר על אותה מורשת רוחנית מופלאה שפעלה בקהילות היהודים באירופה.

בסיום הבאתי את תפילת כהן גדול שיצא מקודש הקודשים ביום הכיפורים.

דברים שאמרתי בערב יום הזיכרון – תשס"ט במרכז תרבות דתי לנוער – נווה שאנן

על פי המסורת הנקוטה בידינו זה שנים רבות, התכנסנו הערב, קהילה חזקה חסונה ואיתנה כדי להעלות את זכרם של בני קהילתנו שנפלו במערכות ישראל.

הפעם, אני חורג ממנהגנו ואיני מדבר על הבנים שלנו. רוצה אני לדבר על בנים אחרים שנפלו **ולקיים עמכם מצוות גמילות חסדים**. כידוע לכם, מצווה גמילות חסדים עושים עם החיים וגם עם המתים.

במעמד נרגש וחשוב זה, אני רוצה להיות עמכם שליח של עם ישראל, מבחינת לזכור ולא לשכוח, להעלות את זכרם של מאות חיילים גיבורים, ניצולי השואה - שארית הפליטה שנפלו במלחמת הקוממיות.

מעת לעת עולה השאלה: האם יש לנו את זכות מוסרית לומר דברים בשם הבנים-הנופלים?

במעמד זה, אני נוטל על עצמי את האחריות והזכות לומר כי גם הבנים-הנופלים המביטים בנו משערי שמים, היו מצטרפים עמנו לשליחות זו. כל עולם הערכים שהם ספגו בביתם ובקהילתם בצירוף עולם הערכים שהם הותירו אחריהם, משדרים לנו את המסר: אל תשכחו את ניצולי השואה שנפלו במערכה לשחרור ארצנו. גם אנו מצטרפים לזוכרים.

לאחר השואה, רבים משארית הפליטה, שמו פעמיהם לעבר ארץ-ישראל, לארץ המובטחת. הם קיוו כי יגיעו אל המנוחה והנחלה. הצעירים שבהם הגיעו

לאָרץ עם פרוץ המערכה לתקומת המדינה היא מלחמת העצמאות ומיד גויסו לצה"ל ורבים מהם נפלו במלחמה.

זיכרונם לא נשמר כדבעי. להם לא הייתה קהילה חזקה וחסונה. זכרם לא נשמר, לא מרצון רע של גורם כלשהו. הנסיבות הביאו לתוצאה זו. בני משפחה כמעט שלא היו להם - הם הושמדו בשואה. הנופלים לא למדו במערכת החינוך העברית בארץ ישראל, לכן, הם גם אינם מזכרים בטכסי הזיכרון המתקיימים בבתי הספר. מצבותיהן בבתי העלמין שוממות. איש אינו פוקד את קבריהם בימי הזיכרון. משפחותיהם נכחדו.

הפעם, אנו נמלא את משימת שימור הזיכרון לניצולי השואה שנפלו במערכה לתקומת המדינה. ראוי, שאנו נעשה זאת. אני מציע לקהילה לאמץ את העלאת זכרם מדי שנה בשנה יחד עם בנינו-הנופלים.

* * * * *

הגל הראשון של העולים שהגיעו לארץ עם קום המדינה, היו ניצולי השואה - אנשי שארית הפליטה.

בשנת 1948 היוו אנשי שארית הפליטה, **86 אחוז** מסה"כ העולים.

בשנת 1949 הם היוו **67 אחוז** מסה"כ העולים.

שארית הפליטה הגיעה לארץ באמצעות **גח"ל** - ראשי תיבות: גיוס חוץ לארץ. מבלי להמעיט בחשיבות התפקיד שמילא הנוער הישראלי במלחמת העצמאות, הרי שזו הוכרעה במידה רבה גם בזכותם של עשרות אלפי מגויסים שהצטרפו לכוחות המגן מקרב יהודי אירופה במסגרת הגח"ל - גיוס חוץ לארץ.

גיוס אנשי הגח"ל החל בשלהי 1947 במחנות העקורים בגרמניה, אוסטריה ואיטליה.

מאוחר יותר התרחב הגיוס לארצות נוספות באירופה ולמחנות המעצר בקפריסין. כמו כן, גויסו בארץ עולים שעלו במיכסות העלייה הרגילות וחיו בבתי עולים. מרבית המגויסים במסגרת הגח"ל, היו ניצולי שואה.

על פי קביעת החוקרים, **מחצית** מהכוח הלוחם של ההגנה, ומעט מאוחר יותר של צה"ל במלחמת העצמאות, הורכב מניצולי השואה.

עתה, הנני מביא בפניכם מכתב מרגש של הורים שכולים אנשי שארית הפליטה, שאיבדו את בנם יחידם מאיר פבר, שנפל בקרב במלחמת העצמאות. מתוכן המכתב, אנו לומדים על גודל הטרגדיה של ניצולי השואה, ששרדו והגיעו לארץ-ישראל. להלן קטע מהמכתב:

יהושע פבר וחיה פבר

אצל דוה לופטגלס

יפו-ג'בליה

רח' ג' 231

תל-אביב, 17.5.49

לכבוד

ראש הממשלה

מר דוד בן-גוריון

מאד נכבד ונעלה

הננו מרשים לנו בזה לבקש את כב' הרם לעיין בדברינו כדלקמן, אשר יוצאים מתוך לב שבור ורצוף של הורים שכולים אשר אָבדו את בנם היחיד בנגב ונשארו עזובים וגלמודים בלי כל עוזר וסומך.

אנו החתומים מטה מקרנץ-פולניה באנו הנה לפני שבוע ממחנה לינץ באוסטריה ונודע לנו כאן הבשורה המחרידה והמדהימה אשר בננו היחיד מאיר פבר נפל ביום 19.4.48 בקרב על כתריה לפי התעודה אשר מצורף כאן. הוא היה המשענת היחידה שלנו, כי הננו אנשים זקנים וחלשים אשר עבר עלינו כל ה־ז' מדורי גהינום בפולניה, גרמניה ורוסיה ומחנות ההשמדה וכו'. כל תקוותנו הייתה בבננו זה ולבסוף בבואנו הנה נשבר לבנו לרסיסים ואין כוח לשאת את הצער והיגון הגדול. יש במיוחד לציין כי בננו התנדב מעצמו ועוד ארגן 40 בחורים אחרים באוסטריה והביא את כולם באופן מיוחד מחו"ל לצבא ההגנה להשתתף בקרב למען המולדת – והוא נפל בדמי ימיו בעודו בן 21 שנה.

אנחנו עכשיו חסרי אונים ואובדי עצה ואין לנו שום אמצעים כספיים להגיע לידי איזה מקור פרנסה אשר ייתן לנו קצת נוחם וחיי כבוד ביגיע כפינו בארץ האבות.

זה סיפורו של הבן מאיר פבר ז"ל,

כפי שמובא בספר יזכור לחללי צה"ל:

פבר מאיר בן 21 בנופלו

מאיר, בנם-יחידם של חיה ויהושע, נולד ביום ט"ז באדר א' תרפ"ז (18.2.1927) בעיר קריניצה שבדרום גליציה, פולין ולמד ב"חדרים" ובבית-ספר יסודי. במלחמת-העולם השנייה התגלגל עם המשפחה בנתיב הפליטים לרוסיה. שם למד מכונאות-רכב ועבד במקצוע זה. אחרי המלחמה חזרה המשפחה לפולין ויצאה לאוסטריה למחנה-עקורים ליד לינץ. מאיר היה חבר פעיל ב"הפועל המזרחי", מדריך נוער והתאמן שם ב"הגנה".

מאיר עלה ארצה בחודש יוני 1948, התגייס מיד לצה"ל ושירת כמקלען. כמו-כן, שימש מקשר בין מטה הגדוד לפלוגתו ונודע כחייל אמיץ הנלחם מתוך התלהבות דתית לקידוש השם. הוא השתתף בקרבות ולאחר-מכן נטל חלק במבצע פריצת הדרך לנגב. מאיר נפל בעת מבצע "יואב" לפריצת הדרך לנגב, ביום ט"ז בתשרי תש"ט (19.10.1948) בקרב על כרתיה.

ביום י"ב בטבת תשי"א (21.12.1950) הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בהר-הרצל בירושלים.

מכתב זה מגלם את הטרגדיה הכפולה, הנוראה והקשה. יהודים ניצלו מתופת השואה, שרדו, הצליחו להגיע לארץ ישראל וכאן נפלו במערכה לתקומת המדינה.

המשורר הידוע **נתן אלתרמן** היה ער לתרומתם של ניצולי השואה. ב"טור השביעי" הוא כתב על ניצולי השואה שנפלו במערכה לשחרור מולדתנו. שם השיר "**אחד מן הגח"ל**" וכך כתב:

מְסִיפּוֹן אוֹנִיָּה מִתְנוֹדֶדֶת.
הוא יָרַד אֶל רֶצִיף הַנֶּמֶל.
וּחִקְתָּה בְּרִצִּיף לוֹ מוֹלֶדֶת
בְּדַמּוֹת אוֹטוֹ צָבָאִי וְסֶמֶל.

היא את שְׁמוֹ בְּחוֹתֶמֶת הַטְּבִיעָה,
היא הַשְּׁלִיכָה בַּגְּדֵיו אֶל הַשֶּׁק.
וּשְׁבוּעָה נֹרָאָה הִיא הַשְּׁבִיעָה

לקולו של הגשם הדק.

ונראהו זוחל, או כורע,
או עומד עם צלחת בתור,
ונדע: ללא בית ורע
קר ללחום את מלחמת הדור.

עוד הארץ הזאת לא נתנה לו,
לא ידיד, לא פינה למקלט,
לא שמחה מן האלף הללו.
אשר לנו היה למתת.

לא, כי רק את חייו, פליטי חרב,
הוא קיבל על החוף מידה.
אבל גם את חייו, אי בערב,
הוא השיב בנופלו בעדה.

**ועתה, אעלה את זכרם של נופלים נוספים, המייצגים עבורנו אל כל
ניצולי השואה שנפלו על תקומת המדינה. הדברים מובאים מספר יזכור
של חללי צה"ל. השמות נבחרו על ידי באקראי.
שימו לב לתוכן הדברים.**

לנגנס משה שהיה בן 28 בנופלו

**משה בן חנה-הנדל ואברהם-אהרן. נולד ביום א' בניסן תר"ף
(20.3.1920) בעיירה וירשוב, פולין. למד ב"חדר" לימודי דת ויהדות**

ובביתו ספג אווירה ציונית חמה. משבגר מעט הצטרף לתנועת "בית"ר" והיה חבר פעיל בשורותיה.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה ושואת יהודי אירופה עימה - נשלחה כל משפחתו למחנה הריכוז בפוזנאן. כל משפחתו נספתה במחנות. נותרו בחיים רק הוא ואחיו שמואל.

משה, שהיה ציוני. מצא דרכו לאונייה "בן הכט" שעשתה דרכה לארץ-ישראל. בדרכה נתפשה האונייה בידי הבריטים שעל-פי מדיניות ממשלתם לא התירו ליהודים לבוא לארץ-ישראל והאונייה על נוסעיה נשלחה לקפריסין, ופליטי החרב ניצולי השואה הושמו שוב מאחורי גדרות התיל. בקפריסין הכיר נערה בשם בלומה, אף היא ניצולת שואה, והזוג התחתן בקפריסין.

עם פתיחת שערי המחנות בקפריסין עלה הזוג הצעיר לארץ ובשנת 1947 התיישב בחיפה, שבה גרו קרובי משפחה של משה ששיכנו את הזוג בביתם ועזרו להם להיקלט בארץ.

זמן לא רב לאחר שהגיע ארצה פרצה מלחמת-העצמאות ומשה התגייס והוצב בגדוד 21 של חטיבת "כרמלי". עם גדודו לחם בגליל, ולאחרונה בגזרת מנרה. משלט שייח'-עבד שליד מנרה הוחזק על-ידי כוחותינו.

ב-22.10.1948, במהלך ההפוגה השנייה, תקפו כוחות קאוקג'י את המשלט במפתיע והוא נפל בידיהם. באותו יום תקפה פלוגת משוריינים של חטיבת "כרמלי" בניסיון לכבוש את המשלט מחדש, אך ללא הצלחה. למחרת נערכה התקפה נוספת, אך גם הפעם ללא הצלחה. בקרב זה נפל, ביום כ' בתשרי

תש"ט (23.10.1948), נפל משה בקרב בסמוך לקיבוץ מנרה והובא למנוחת-
עולמים בבית-הקברות הצבאי בראש פינה.

* * * * *

ועתה, אעלה את זכרו של אושפיץ יעקב [ינה] בן 18 בנופלו

**יעקב בן צביה ויצחק, נולד ביום י"ח בתשרי תרצ"א (10.10.1930) בעיר
דברצ'ן, הונגריה. הוא למד בבית-ספר תיכוני.
עם השתלטות הנאצים על המדינה נלקח מבית הוריו, יחד עם שני אחיו,
והובא למחנה-ריכוז. היה במחנות בווינה, גראץ, מאוטהאוזן, והועבר
לבסוף לאושוויץ סמוך לימי השחרור, וכעבור שבוע ימים שיחררוהו
הרוסים ממחנה-המוות. מאז הלך בנתיב-גאולים. יעקב הגיע לאיטליה
והוכנס למוסד לילדים ולנוער שאורגן על-ידי חיילי הבריגאדה
היהודית. שם עשה שנה וחצי עד שהגיע תורו לעלייה. עלה ביוני 1946
באונייה "וג'וד".**

בארץ למד בבית-ספר **בכפר נוער דתי** והתמחה במקצוע הפחחות.

לפני סיום לימודיו פרצה מלחמת-העצמאות והוא התגייס. יעקב שירת בחטיבת
"גולני" והשתתף בקרבות במשטרת גשר, ובהגנה על עין גב. ביום ח' באלול
תש"ח (12.9.1948), נפל בפעולת-סריקה בין כפר חיטין לעילבון, ליד חירבת
ביר-סבינה. הוא נשלח להביא תחמושת למקלע, ובשובו גילה שהעמדה נפלה
בידי האויב. עוד הספיק להרים קולו ולהזהיר את חבריו, שבאו אחריו, שלא
יפלו אף הם בפח שטמן להם האויב. עם כיבוש הגליל נמצאה גווייתו באדמת
כפר עילבון, ונקברה בטבריה.

ביום ט"ז בסיוון תש"י (1.6.1950) הועבר למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי
בנחלת יצחק.

* * * * *

ועתה, אעלה את זכרו של מירמלשטיין טוביה בן 20 בנופלו

טוביה נולד בשנת 1928 בעיר צ'קוב, בחלק הקרפטו-רוסי של מחוז
מרמרוש (אז בצ'כוסלובקיה), ולמד ב"חדר" ובבית-ספר יסודי
ממשלתי. השלטון ההונגרי, שחזר למקום בעקבות ההסדר עם
הגרמנים, הסגיר אותו עם כל היהודים לידי המרצחים הגרמנים. טוביה
החזיק מעמד במחנה-העבודה שאליו נשלח, וכשחזר הביתה
אחרי המלחמה מצא את עצמו באזור שסופח לאוקראינה הסובייטית.
תחת מטר אש אוטומטית, שפצעה את חברו שהלך איתו, עבר את
הגבול להונגריה וב"נתיב הבריחה" הגיע דרך אוסטריה לאיטליה.

בפברואר 1948 התנדב לקיבוץ. באימונים של ה"הגנה" באומרו: "קברנו
מיליונים ולא השגנו כלום, נקריב עוד אלפים ואולי נשיג עצמאות.
הסיכון גדול. אך אין פנאי להיסוסים!"

בשיירה של אנשי גח"ל (גיוס חוץ-לארץ), הגיע לארץ ביום הראשון לעצמאות
ישראל,

15.5.1948, באונייה "תטיס", גויס לצבא ושירת בתפקיד מקלען שני בחטיבה
7, שזה עתה הוקמה. עם כניסת הלגיון הירדני למלחמה הוחמר מצבה של
ירושלים והדרך אליה נותקה על-ידי מערך הלגיון בלטרון. בניסיון לפרוץ את
הדרך נערך מבצע "בן-נון א'" והמשימה הוטלה על חטיבה 7. הכוחות התוקפים

נתקלו בכוחות אויב עדיפים ונאלצו לסגת. בקרב זה נפל, ביום ט"ו באייר תש"ח
(24.5.1948).

ביום י"א באדר תש"י (28.2.1950) הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי
בהר-הרצל בירושלים.

* * * * *

מסגרת הזמן, אינה מאפשרת להרחיב את היריעה, לכן בחרתי להעלות את
זכרם של ארבעה נופלים המייצגים את כלל ניצולי השואה שנפלו במלחמת
הקוממיות.

לסיום, אומר לזכרם ולזכר בנינו הנופלים את התפילה:

זְכוֹר יְזַכּוֹר אֶתְכֶם אֱלֹהִים חַיִּים, בְּטוֹב וּבְרַחֲמִים, יְקוּם נִקְמַת דְּמָכֶם הַטָּהוֹר
כְּכַתוּב:

"הֲרַנִּינוּ גִּוְיִים עִמּוֹ כִּי דָם עֲבָדָיו יִקּוּם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכָפָר אֲדַמְתוּ עִמּוֹ".
מְנַשְּׂרִים קִלּוּ וּמְאַרְיוֹת גָּבְרוּ בְּצִאתְכֶם לְהַנְחִיל נֶצְחוֹן עוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל. זָכָר
עֲקִידַתְכֶם וּמַעֲשֵׂה גְבוּרַתְכֶם לֹא יִסּוּפוּ מְאַתָּנוּ לְעוֹלָמִים כִּי מְלַחֶמֶת יִי נִלְחַמְתֶּם
וְנִפְשׁוּתֵיכֶם תִּהְיֶינָה צְרוּרוֹת בְּצִרוֹר הַחַיִּים, אִמֵּן!

* * * * *

הנחיית תלמיד כיתה י"ב בעבודת גמר בהיסטוריה – בחינת בגרות

באחד הימים קיבלתי דואר אלקטרוני מנעם רובינשטיין, תלמיד כיתה י"ב בישיבת בני עקיבא "יד-אברהם" – נתניה, בו הוא ביקש ממני שאנחה אותו בעבודת גמר בהיסטוריה, עבודה בהיקף רחב. **עבודה זו תהווה בחינת בגרות בהיסטוריה.**

הסכמתי להנחותו. הייתי צריך לקבל אישור מיוחד ממשרד החינוך, המוכיח את כושרי להנחות עבודת גמר בהיסטוריה לבגרות. הצגתי את תעודת מ.א שלי בהיסטוריה והצגתי את כל מחקריי וכתיבתי בנושא השואה.

נעם רצה לבחור את נושא הנקם בגרמנים לאחר השואה. הצעתי לו את הנושא:

ארגון "הנקם"

מטרותיו, התארגנותו, פעולותיו והדילמות שעמדו לפניו

הנחייתי אותו, כיצד לבנות את העבודה ולאיזה מקורות מידע הוא זקוק. משרד החינוך אישר את הנושא.

במשך חודשים הוא שלח אלי חומר שאסף והערתי את הערותיי. היה זה תהליך ארוך, מעניין וחשוב.

* * * * *

להלן מכתב הערכה שכתבתי על עבודתו של נועם:

בס"ד, כ' שבט תשע"ד

לכבוד

משה קליין - אחראי על עבודות גמר

ישיבת בני עקיבא "יד-אברהם"

נתניה

שלום רב.

הנדון: הערכת עבודת הגמר של נועם רובינשטיין

כאשר נועם פנה אלי להנחותו בעבודת הגמר לבגרות בהיסטוריה נעניתי בחפץ לב בגלל סקרנותו ולהיטותו של נועם לעסוק בנושא הקשור לשואה.

נועם עבר תהליך חשוב ומעניין. עלינו לזכור, שנועם אינו סטודנט הלומד במוסד אקדמי שבו מלמדים אותו להשתמש בכלי מחקר. תוך כדי עבודתו למד והתנסה נועם בדרכי המחקר. הוא היה קשוב מאד להנחיות, הארות והערות.

עקב רצונו העז להוציא תחת ידו עבודה מושלמת הוא לא הסתפק בקריאת ספרים ומאמרים. הוא חיטט את רגליו לארכיון חשוב הנמצא ב"גבעת חביבה" ובזה השכיל לשלב מגוון מקורות בעבודתו.

נועם הציג בעבודתו תמונה מהימנה על ארגון הנקם וידע להבחין בין עיקר וטפל. זאת למדתי מהשאלות הרבות ששאל אותי. השאלות ששאל והתשובות

שאותן מצא במקורות של עבודתו באו לידי ביטוי בעבודת הגמר, שלדעתי היא עבודה מושלמת.

סקרנותו של נועם, דרכי עבודתו, התהליך האקדמי שעבר, גרמו לי סיפוק רב. ראיתי לנגד עיניי, כיצד הנער "מתבשל" בכתיבת עבודתו והצליח להוציא תחת ידו עבודה המבוססת על דרכי המחקר. אני כמנחה נותן לו את הציון מעולה.

בברכה

23/10/14 רפאל קן-מיכאלי

**ב-י"ט אלול תשע"ד, 14.9.2014 כתב אלי נעם
את המכתב הבא:**

שלום רב מר גדעון,

מצטער על האיחור בתשובה, פשוט הייתי בישיבה והיה עליי לברר מה הציונים שהתקבלו. **הציון שקיבלתי הוא 95.**

בהזדמנות זאת רציתי להודות לך על כל הסבלנות, הזמן, הידע, והתמיכה שהענקת לי במהלך הכנת העבודה - אין ספק כי ההכוונה שהענקת לי נעשתה על הצד הטוב ביותר, דבר שאינו ברור מאליו ומשתקף בציון העבודה היטב.

בברכת שנה טובה וכל טוב,

נעם

ערב השקה לספר שמות ישנים

בס"ד

מדינת ישראל
משרד החינוך
משרד התרבות והעניינים

"שמות ישנים הם לפעמים השמות הכי יפים..."

ערב השקה בחסות המכון ללימודי השואה ע"ש חדה אייבשיץ
לרגל הוצאת הספר

שמות ישנים

מאת לאה קפלן

יתקיים, אי"ה, ביום שלישי, כ"ה בניסן 14.4.15 בשעה 20:00
באולם מנחם, מרכז תרבות דתי, רחוב התיכון 39 חיפה.

בתוכנית:

« ברכות: הרב יורם צוהר, ראש מוסדות חינוך כפר פינס.
מר גדעון רפאל בן מיכאל, יו"ר הנהלת מכון השואה
על שם חדה אייבשיץ.
הרב אברהם קריגר, מנהל מכון השואה "שם עולם".
דורון קריספין, מנהל הוצאת הספרים מדינת 10.
« הסיפור שמאחורי הספר מפי הסופרת.
מצפים לראותכם!

דברים שאמרתי בהשקת ספרה של לאה קפלן:

"שמות יְשָׁנִים", שהתקיים במכון ללימודי השואה

נשאלת השאלה: האם ניתן להעביר את זיכרון השואה לילדים קטנים? האם יש חשש שהספורים הקשים מהשואה יעוררו פחדים אצל הילדים? אנו יודעים היטב כי ילדינו הקטנים **חשופים לטלויזיה** ורואים את כל הריטואל של יום השואה המופיע על המסכים.

יש לנו גם את **הצפירה** ביום השואה, מתקיימים **טכסים בבתי הספר ותמונות מהשואה ניצבות** במסדרונות בתי-הספר. מחשיפה מוגברת זו לא ניתן להסתיר מאומה מהילדים. לכן, התשובה ברורה. ניתן להתחיל מגיל צעיר מאד את לימוד השואה. גם משרד החינוך קיבל השקפה זו והחליט להתחיל את לימוד השואה מגני הילדים.

טוב לספר לילדים מאשר להשאיר אותם בחוסר ידיעה. החשיפה במינון נכון והתאמה לגיל לא תעורר פחדים. מהניסיון אני יודע זאת.

בהנחלת תודעת השואה, אנו עוסקים בשני ערוצים הכרוכים זה בזה: בזיכרון ובחינוך לערכים. אנו למדים מניצולי השואה על גבורתם ויכולתם להישאר. דמויות מופת היו.

אביא מספר דוגמאות של פעולות מופת של ילדים. הרבה צעירים יכלו לברוח ליערות ולהצטרף לפרטיזנים, אך רבים לא עשו זאת, הם חשו אחריות להוריהם ולאחיהם הקטנים. אם יברחו ליערות, יפקירו את משפחותיהם. מבחינה מוסרית לא יכלו לעשות זאת. [זה ביטוי עילאי לאחריות המשפחה]

* * * * *

את גורלו של הילד היהודי בגטו מתאר גדעון האוזנר, (השואה בראי

המשפט, עמ' 250)

הגדולה שבטרגדיות הייתה זו של הילד היהודי שבגטו. הוא התבגר טרם זמנו,

כמעט בן-לילה. רופא ניצול שואה **העיד:**

"תמיד התפלאנו איך הבין ילד בגיל שלוש-ארבע את כל הטרגדיה של המצב,

איך הם השתדלו לשתוק כאשר נחוץ היה, איך ידעו להסתתר. ילדים שרצינו

לתת להם זריקה כאמצעי שינה היו אומרים: לא צריך - אני אשתוק...

הם היו משחקים בהלוויות ובקבורות. היו חופרים בור, שמים בו ילד וקוראים לו

היטלר".

בוורשה היו למעלה מ-100,000 ילדים. רובם הוטלו לרחוב. הילדים היו

מפרנסי המשפחות. הם חפרו מתחת לחומות הגטו, זחלו בעד גדרות-תיל,

מצאו דרך לחלק הלא-יהודי של וורשה להביא בחזרה פרוסת-לחם או כמה

תפוחי-אדמה שהשיגו בחזרם על הפתחים. סכנת מוות ארבה להם בלכתם

ובשובם, כי המשמרות הגרמניים היו יורים בכל דמות שעברה את החומה.

מספר אחד העדים:

"הם היו זוחלים עם האוצרות שהושגו בסיכון כה עצום דרך סדקים ומחילות

שבמחסומי הגטו. ההורים היו יושבים כל היום, פוברים אצבעותיהם בעצבנות

ומחכים לשוב מפרנסיהם. בדמעות היו בולעים את המזון שבא להם בסכנת

נפשות ממש".

* * * * *

רייזלה [ביולעטין, גיליון 14 (24), 20 בדצמבר 1941, מתוך: עיתונות המחתרת כרך ד', עמוד 229.]

נאה הייתה רייזלה בת הארבע, שענייה שחורות ומאירות. הרופאה שואלת: "רוצה ללכת הביתה, רייזלה? - "לא", - קצר, קטוע, פסקני.

ברחוב קרוכמלנה יש חדרון בלי שמשות, בלי דלת ובחדר - שלושה ילדים. מאשה בת העשר, מזה שנה **היא המפרנסת היחידה** של האחות בת הארבע ושל האח בן החמש-עשרה, המשותק. היא פושטת יד מעברה האחד והשני של החומה, מוכה, נרדפת. לא אחת ניצלה רק בנס מתחת רגליו של הז'נדארם המרותח. לא פעם נפלה מהחומה - אבל לעולם לא תבוא הביתה בידיים ריקות.

* * * * *

בזמן המלחמה פוזרו בני משפחת רפפורט מגרמניה ברחבי אירופה. עקבותיו של האב נעלמו בפולין, הבת רזי (היום ורדה) נשלחה לאנגליה, הבן הצעיר פאול נשלח לאושוויץ, והאם מרים, ושני ילדיה, זיגפריד ופאולה, **הועברו למחנה הריכוז שטוטהוף**. זיגפריד הופרד מהן שם, אך הם הצליחו לתקשר באמצעות מכתבים **שהעבירו בתוך המחנה**.

אחד המכתבים שלו, אותו כתב כשהיה בן 11, שרד והוא שמור בארכיון יד ושם:

אימא יקרה,

מה שלומך? קיבלתי את שני מכתבייך. אני בריא. כבר אין לך עוד כאב בטן? **אמא, אני חושב שאת צריכה לחם. אני אלך לבלוק 3. יש לי מספיק לעצמי אז אל תדאגי בגללי.**

אמא כאשר... עבדנו שלושתנו האם היה טוב לנו יותר? הלוואי שנהיה שוב ביחד בקרוב. כאשר יהיה לי לחם אשלח לך, הרי את יודעת זאת אימא. אימא, אני יודע כיצד לחיות עם הקצבת מזון.

אמא, תשלחי לי בבקשה נייר מכתבים, לכן לא כתבתי. הבלוק שלנו יישלח לגז בימים הקרובים, אמא, לכן יש לי את הנייר הזה. הכול כאן מודבק וגנבתי את הנייר הזה.

אימא אני מנשק אותך, ד"ש לפאולה. בקרוב נבשל שוב תפוחי אדמה במתפרה
5.

* * * * *

הספר **שמות ישנים** יצא בעתו, בתקופה שבה הנחלת תודעת השואה לגיל הצעיר מקבל תנופה. לאה קפלן הצליחה בספרה הקצר, התמציתי והחשוב להנחיל לקוראים הצעירים ולמחנכים המספרים את זיכרון השואה וגם את הערכים שהנחילו לנו היהודים שעברו את השואה.

בעמ' 16 בספר, מספר פישי ללאה הקטנה: "נאלצתי לעבוד בפרך, לא היו לי בגדים חמים ובחוץ היה קר מאד. קיבלתי אוכל רק פעם אחד ביום, והייתי רעב. יום אחד קרה לי נס. לנקה היקרה הצליחה להעביר לי חבילת מזון! **את תכולתה חילקתי שווה בשווה בין חברי למחנה.** באותו יום הייתי מאושר וקצת פחות רעב". [מבחינת "איש לרעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק"]

הספר מסתיים בזיכרון השואה.

"בדרך הביתה חשבה לעצמה לאה: עכשיו אני אוהבת את השם שלי, וכבר לא רציתי להחליף אותו. כשאלך לגן, אומר לכל הילדים: שמות ישנים הם לפעמים השמות הכי יפים". [שמה של לאה הוא ביטוי משמעותי לזיכרון השואה]

אסיים בדברי תלמידה שכתבה שיר לאחר ביקורה בטרבלינקה יחד עם תלמידי בית ספרה:

יושבת כאן מול אלפי קהילות, קהילות של יהודים שהושמדו.

הן הושמדו עד האיש האחרון. כמעט.

כי כמעט לכל קהילה יש את האדם שלה,

הקבוצה, אלו ששרדו, ניצלו, ברחו.

אני מקווה שלכל קהילה באמת נשאר שריד,
אך מה שבטוח, לקהילה היהודית נשאר שריד!
כי כל יהודי ששרד, הוא חלק מקהילה יהודית שלמה,
קהילה שהנאצים ניסו להשמיד, אך לא הצליחו.
הנאצים לא הצליחו להשמיד את כולנו, כי כולנו ביחד היינו חזקים.
וגם אם לכל ניצול וניצול, יש את הסיפור שלו,
כל הסיפורים יחד [זה כולל את ספרה של לאה], משולבים לפאזל אחד,
שמשותף לכל העם היהודי, וזה סיפור על מלחמה,
על אומץ, על העזה. סיפור של גבורה.

אני נושא דברים בעת השקת ספרה של לאה קפלן

שרה בלאו [שהרה בלאו] דמות ייחודית במכון

שרה בלאו היא דמות ייחודית של מורה במכון ללימודי השואה. עם סיום כיתה י"ב באולפנה פנתה לשירות לאומי במכון. מיד עם בואה ניכרו בה יכולות רבות כמו, כושר דיבור מעולה ויצירתיות. הסדנאות והרצאות שהעבירה היו מעולות. עם סיום השירות הלאומי המשיכה דרכה במכון וכיהנה כמורה במשך שנים רבות.

שרה התפתחה ונהייתה סופרת ופובליציסטית, כלת פרס היצירה לסופרים ומשוררים. שרה נולדה בבני ברק (עיר המופיעה ברבות מיצירותיה) בת בכורה למשפחה דתית לאומית.

הקשר שלה לשואה היה עמוק ומצאה דרכים ייחודיות כיצד להעביר את מסר זיכרון השואה לצעירים ומבוגרים.

בשנת 1999 יזמה את טקסי יום השואה האלטרנטיביים שהתקיימו בשנים הראשונות בתל אביב, ומאז התפתחו ונערכו במקומות שונים בארץ. הטקסים עסקו בהיבטים שונים של זיכרון השואה מנקודת מבט אישית וחברתית של הדוברים, ועוררו בתחילה פולמוסים רבים בנוגע לאופן שבו אמורים לציין את יום השואה. במהלך השנים נטלו בהם חלק שמעון אדף, עוזי וייל, אראל סג"ל, אורלי וילנאי-פדרבוש, לינוי בר-גפן, מוקי, קובי אריאלי, גדעון לוי, דניאל סלומון ויהודה משי זהב.

"שרה בלאו מכנה את הטקסים "הקומה השנייה של הזיכרון", ומציינת כי "הם לא אמורים להחליף את הטקסים הקיימים אלא להוסיף להם קומה. לעסוק בהווה לאור העבר. לעסוק בשבעים השנים שחלפו מאז. ברלוונטיות של העבר לחיינו כאן כיום. לכל דור ישנן שיטות הנצחה שלו וזיכרון הוא לא בהכרח רק דרך יגון

בכתיבתה הפובליציסטית בעיתונים השונים (מעריב, הארץ, העיר) עסקה בלאו בסוגיות הקשורות לחיי הדת והמדינה, היא נחשבת לאחת הנציגות הבולטות של זרם "הדתיים החדשים" ונוהגת להציג עצמה כ"דתיה לייט".

באחד ממאמריה "רבין מת, החצאית התקצרה", קישרה בין רצח רבין לבין הפיצול שחל בציונות הדתית. את הדברים האלו אמרה גם בטקס הזיכרון ליצחק רבין.

את דרכה הטלוויזיונית החלה בגיל 19 בתוכנית הדת של מוצאי שבת בערוץ הראשון. בהמשך, במקביל ללימודי ההיסטוריה והפסיכולוגיה באוניברסיטת בר-אילן **והעבודה במכון השואה**, הגישה את תוכנית הדת "להבדיל" בערוץ הראשון, את "הצנועות והחסודות" בערוץ התכלת, את "צולם ביום חול", בערוץ 2, את "מדינת הלכה" (יחד עם אורי אורבך) וכן את "מדברים שואה", "חמישה בעקבות פרשה" בערוץ 10 ו"בין השורות" בטלוויזיה החינוכית, בה שוחחה עם

ילדים על סוגיות העולות מפרשת השבוע ועל עולמן של הדמויות התנ"כיות. בבסיס יצירותיה הספרותיות עומדים מיתוסים יהודיים אותם היא מעמידה לבחינה מחודשת.

ספר הביכורים שלה, "יצר לב האדמה" (2007), שיצא בהוצאת זמורה ביתן, עוסק באישה היוצרת לעצמה גולם דמוי גבר, שהוא גלגולו של הגולם שיצרו היהודים במרד גטו ורשה, שבסופו של דבר החיש את חורבן הגטו. גלגולו החדש של הגולם שיוצרת גיבורת הספר הבודדה, הרסני כקודמו.

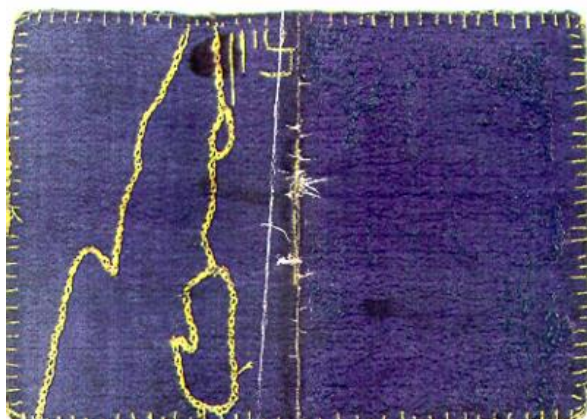
ספרה השני "נערות למופת", שיצא בשנת 2012 בהוצאת זמורה ביתן, עוסק בנערות באולפנה בבני ברק, **העומדות להעלות מחזה המציג את סיפורן של התשעים ושלוש - סיפור שכנראה לא התרחש, אך זכה לפרסום כסיפור אמיתי, על תשעים ושלוש נערות חרדיות מ"בית יעקב" שהמיתו עצמן על קידוש השם כדי שלא להיאנס על ידי חיילים גרמנים בזמן השואה. הספר נע בין גרסה חתרנית של המיתוס לבין נוכחות, השלכותיו והשתקפויותיו הסמויות והגלויות בחייהן של נערות אולפנה בבני ברק בסוף המאה ה-20.**

בלאו כתבה את המחזה "האחרונה" על **זוג ניצולות שואה** המתקוטטות ביניהן מי תזכה לשרוד ולהישאר הניצולה האחרונה עלי אדמות, אשר הועלה ב-2003 בפסטיבל תיאטרון קצר, וכן סיפורים קצרים שפורסמו בעיתונים ובאנתולוגיות שונות בארץ ובעולם.

ב-2014 העלתה את הצגת היחיד הספרותית "ותכתוב", בעלת האלמנטים אוטוביוגרפיים בה גילמה דמותה של סופרת המנסה להתגבר על ליבה השבור,

תוך שהיא מתאמצת לסיים את הרומן הגדול שלה: עיבוד מודרני רומנטי לסיפור יעל וסיסרא. ההצגה (יצירה משותפת לה ולבמאית עמנואלה עמיחי) הועלתה לראשונה בפסטיבל "מרכז הבמה" במסגרת פסטיבל ישראל 2014. לצד ההצגה, בפרויקט ראשוני מסוגו, ראה אור הספר "יתד" (הוצאת זמורה ביתן) שהוא הספר שדמות הסופרת כותבת על הבמה לעיני הצופים, שיכלו לרכשו לאחר ההצגה, לאחר שצפו במהלך כתיבתו על הבמה". בלאו הייתה מהזוכים בפרס היצירה לסופרים ומשוררים לשנת ה'תשע"ה. מנימוקי ועדת הפרס: "יוצרת מקורית, ברוכת דמיון, העזה תיאורית ועושר סגנוני. זיקתה לעולם היהודי עמוקה, אך מבעה נונקונפורמיסטי ובורא עולם עשיר המקושר למסורת ולחיים האמוניים ועם זאת פורץ מגבולותיו.

הגדת פסח – הגדת השואה – תש"ה

הגדות רבות נכתבו לקראת חג הפסח בשנות השואה. יהודים רבים שביקשו לחגוג את ליל הסדר במסגרת המינמלית האפשרית באותם ימים שחורים, מרים וקשים.

אחת ה"הגדות" המיוחדות, היא הגדה שנכתבה על-ידי טובי טרקלטאוב, שנולדה בעיר מונקטאש שבהרי הקרפטים והועברה מהמשלוחים של מחנה ההשמדה "אשוויץ" למחנה "לנצינג" שבאוסטריה. מחנה "לנצינג" היה מחנה בת של המחנה המרכזי: "מאוטהאוזן".

מאמצע שנת 1944 הגיעו למחנה מאוטהאוזן כ- 6000 יהודים שעברו סלקציה ב"אשוויץ". היה זה לקראת סיום המלחמה. אחריהם הגיעו 4600 יהודים ממחנה "פלשוב" שליד קרקוב-פולניה. הטיפול ביהודים היה אכזרי. הם הועסקו בכריית מנהרות למפעלי תעשיית הנשק.

העבודה התנהלה בשלוש משמרות, בקצב מזורז מאד, מדי חודש הגיעו אלפי אסירים חדשים, כמספר הנספים באותו פרק זמן.

ב- 25.1.45 עם הפינוי הכללי של "אושוויץ" החל להגיע למחנה מאוטהואזן משלוח נוסף של כ- 9000 אסירים והיהודים היו בהם רוב האסירים.

במחנה הבת "לנצינג" היו כ- 565 אסירות. היה זה מחנה של נשים שהוקם ב- 3.11.41.

ב- 9.5.45 שוחרר המחנה. במחנה זה, בתנאים קשים ומחפירים, בפסח, שנת 5705 לבריאת העולם, לפי המניין היהודי, לאמור בפסח, תש"ה - 1945, כתבה טובי טרקלטאוב הגדה זו. ממש, לפני שחרור המחנה. טובי לא ידעה שהשחרור כה קרוב.

מסמך זה מבטא בשיא התמציתיות את עיקר הגדת פסח, יש בה את זיכרון יציאת מצרים, יום שבו נהפכנו לעם, יום שבו קיבלנו את החירות הלאומית והזהות היהודית. טובי חיפשה את הרלוונטיות של ההגדה, כדברי רבן גמליאל: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". היא התפללה לאלוקים וביקשה את חירותה וזהותה היהודית.

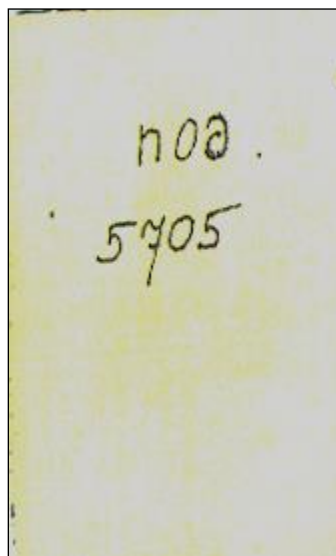
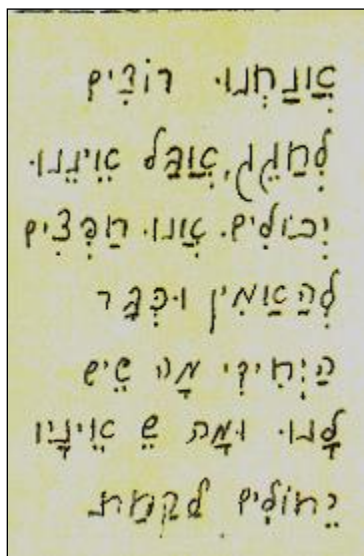
טובי החליטה למסור את ההגדה לחברתה עליזה קליין, שעלתה לארץ-לאחר המלחמה.

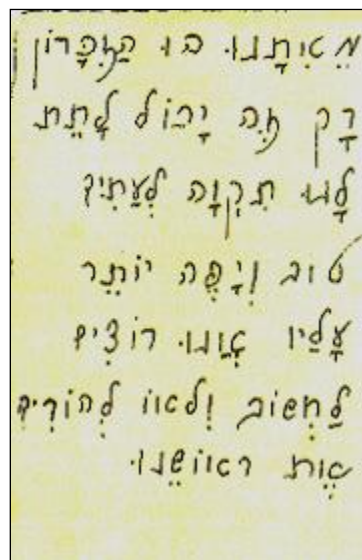
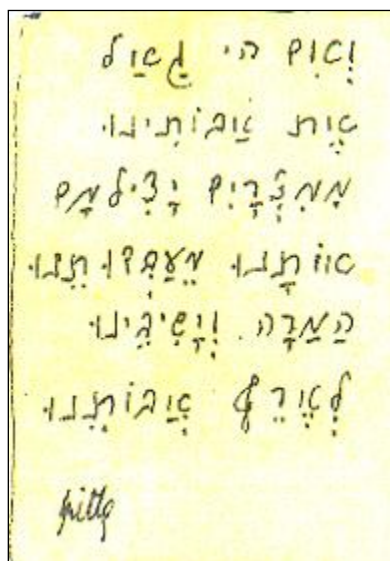
בשנות ה- 80 עברה עליזה קליין ניתוח קשה. באותה עת חששה, כיצד תעבור את הניתוח ולכן, היה חשוב לה להפקיד את ההגדה למשמרת במוסד העוסק בהנחלת לקחי השואה. היא החליטה להפקיד את ההגדה במכון ללימודי השואה ע"ש חדווה אייבשיץ, הנמצא בשכונת "נווה שאנן" בחיפה.

ההגדה מכילה 5 עמודים בגודל ממוצע של קופסת גפרורים. לפי דברי עליזה קליין, דף הכריכה נעשה מסמרטוט כחול, שעליו רקמה טובי את מפת ארץ ישראל והמילה ציון בצידה הימני העליון של הכריכה. את חוטי הרקמה הוציאה טובי משמלתה. הנייר שעליו נכתבה ההגדה, עשוי מנייר טואלט או מנייר ישן נושן.

עליזה מספרת, שטובי ואחיותיה הכירו היטב את לוח השנה העברי כולל שבתות וחגי ישראל. הן היו דתיות. חשוב היה להן לשמור על שבתות וחגים למרות התנאים הקשים ששררו במחנה. לכן, ידעה טובי לציין את שנת 5705 לבריאת העולם ב"הגדה" שכתבה.

"אנחנו רוצים לחגג" כותבת טובי, בהגדה שכתבה, אבל לא ניתן לה לקיים את חג הפסח כהלכתו. מה שנשאר לה הוא הזיכרון, הוא הכוח המניע לעתיד טוב יותר. טובי מסיימת את ההגדה הקצרה בתפילה ציבורית ולא פרטית: "ואם ה' גאל את אבותינו ממצרים יציל גם אותנו מעבודתנו המרה וישיבינו לארץ אבותינו".

**כאשר עיינתי בהגדה, אנטנה סמויה שהייתה בליבי במשך שנים קלטה
כברק מסמך זה. חשתי כי הגעתי למסמך המצביע בתמציתיות על גודל
הגבורה והעמידה היהודית בשואה. כיצד ניתן היה לשמור במחנות על
צלם אלוקים, על חיוניות יהודית בשואה.**

לקראת יום השואה, שנת תש"ן - 1990, יצאתי עם בני נוער לפולין במסגרת הפעילות של משרד החינוך - מינהל חברה ונוער: "את אחי אנוכי מבקש". החלטתי לקחת עמי צילום של ההגדה למסע הקשה בפולין. לא לקחתי את המקור. לא רציתי שהגדה זו תיפגע. חשוב שתישמר מכל משמר. ההגדה ליוותה אותי ב"מיידאנק", ב"טרבלינקה", בקברות האחים "בטיקוצ'ין", באתרים של גטו וארשה, ב"קרקוב היהודית" ב"חצר גור", בבתי קברות יהודיים, באתרי הנצחה של קהילות יהודיות שנכחדו בשואה ולבסוף הגעתי עמה למחנה "אשוויץ - בירקנאו".

בעת הטכס המרכזי שקיימנו עם התלמידים על הריסותיה של אחת המשרפות ב"אושויץ - בירקנאו", לקחתי את ההגדה לידי ולפני תפילת הקדיש ושירת התקווה, סיפרתי לתלמידים את תולדותיה של הגדה זו. אמרתי לתלמידים, שהחלטתי להביא דווקא הגדה זו לכאן - לגיא ההרגה, כי יש בה מסר. טובי מסמלת בעיני את הגבורה הרוחנית של העם היהודי בשואה. אפשר לפגוע בגוף. את הנפש את הנשמה את המורשת היהודית לא ניתן לקחת. המשכתי ואמרתי לתלמידים: במקום זה, במעמד התייחדות והזיכרון אני רוצה לומר לטובי, קבל עם ועולם. תפילתך נענתה. הוקמה מדינת ישראל. עם ישראל חי.

עתה, כאשר נשיר את ההמנון הלאומי - "התקווה". זכרו, כי מורשתנו היהודית היא מקור כוחנו ועוצמתנו. כמו שכתוב בהמנון שלנו:

"כל עוד בלבב פנימה

נפש יהודי הומייה"

מחרתיים נחזור ארצה-לארץ ישראל, **"ולפאתי מזרח קדימה עין לציון צופיה"**, כשנגיע ונחזור לחיי השגרה, תגדל מחויבותנו לקיום העם, המדינה ומורשתנו היהודית-ציונית. אין לנו מקום אחר, זולת ארץ-ישראל. עליכם מוטלת המשימה למילוי התקווה.

"התקווה שנות אלפיים

להיות עם חופשי בארצנו,

ארץ ציון ירושלים".

הגדת השואה תש"ה

הגדה קרועה וישנה שהגיעה לידינו של גדעון רפאל בן מיכאל, יו"ר מכון "אייבשיץ" לחקר השואה, גילתה לו עד כמה הייתה התקווה חזקה במחנות ההשמדה של העם היהודי

גדעון רפאל בן מיכאל

«הגדת רבות נכתבו לקראת חג הפסח בשנות השואה. יהודים רבים שביקשו להגן את ליל הסדר במסגרת המינסתרים האפשריים באותם ימים שוארים, מרים וקשים, כתבו בדרך לא דרך הגדת לחג. אחת ההגדות המיוחדות היא הגדה שנכתבה על-ידי טובי סרקלסאב, שגר לדה בקיר ממקטאש שבחרי הקרפטים והדעברה מומשלחיהם של מוצה הוהנברג דה שמועיהו לוחמה לוחמה שמועיהו»

חייב אדם לארזת את קצבו כאלו הוא צבא מבטיח. הוא התפלל לאלוקים וביקשה את חירותה וחזרתה היהודית.

הגדה בגודל קופסת גפרורים

טובי חזילה למסור את ההגדה לחברתה עליזה קליין, שעלתה לארץ לאחר המלחמה. בשנת תשס"ח עברה עליה קליין בנצח קשה. באותה עת חששה כיצד תחבר את העדות ולכן היה חשוב לה להעביר את הגדה לחברתה בחבורה והשמה בדמיונה לחג

למסור במחנות על צלם אלוקים, על חזונת והחיות ששאה.

המשימה: הגשמה התקווה

לקראת חג השואה, שנת תש"ה, 1996, יצאנו עם בני ערד לשיכון במסגרת הפוע"ל חות של מסדר הדוד - מנהל חברה ו"ה" ש"ה אתאזר אב"י מבקש. החלטה לקחת עם צילום של ההגדה למסר הקשה בפולין. לא לקחת את המסר, לא רצינו שיהיה זה תיעוד חשב שישמור מכל כנסת. הדידה לוחמה חזרה במחנות.

הגדה קרועה וישנה שהגיעה לידינו של גדעון רפאל בן מיכאל, יו"ר מכון "אייבשיץ" לחקר השואה, גילתה לו עד כמה הייתה התקווה חזקה במחנות ההשמדה של העם היהודי

הגדת השואה תש"ה

הגדה קרועה וישנה שהגיעה לידינו של גדעון רפאל בן מיכאל, יו"ר מכון "אייבשיץ" לחקר השואה, גילתה לו עד כמה הייתה התקווה חזקה במחנות ההשמדה של העם היהודי

גדעון רפאל בן מיכאל

«הגדת רבות נכתבו לקראת חג הפסח בשנות השואה. יהודים רבים שביקשו להגן את ליל הסדר במסגרת המינסתרים האפשריים באותם ימים שוארים, מרים וקשים, כתבו בדרך לא דרך הגדת לחג. אחת ההגדות המיוחדות היא הגדה שנכתבה על-ידי טובי סרקלסאב, שגר לדה בקיר ממקטאש שבחרי הקרפטים והדעברה מומשלחיהם של מוצה הוהנברג דה שמועיהו לוחמה לוחמה שמועיהו»

חייב אדם לארזת את קצבו כאלו הוא צבא מבטיח. הוא התפלל לאלוקים וביקשה את חירותה וחזרתה היהודית.

הגדה בגודל קופסת גפרורים

טובי חזילה למסור את ההגדה לחברתה עליזה קליין, שעלתה לארץ לאחר המלחמה. בשנת תשס"ח עברה עליה קליין בנצח קשה. באותה עת חששה כיצד תחבר את העדות ולכן היה חשוב לה להעביר את הגדה לחברתה בחבורה והשמה בדמיונה לחג

למסור במחנות על צלם אלוקים, על חזונת והחיות ששאה.

המשימה: הגשמה התקווה

לקראת חג השואה, שנת תש"ה, 1996, יצאנו עם בני ערד לשיכון במסגרת הפוע"ל חות של מסדר הדוד - מנהל חברה ו"ה" ש"ה אתאזר אב"י מבקש. החלטה לקחת עם צילום של ההגדה למסר הקשה בפולין. לא לקחת את המסר, לא רצינו שיהיה זה תיעוד חשב שישמור מכל כנסת. הדידה לוחמה חזרה במחנות.

הגדה קרועה וישנה שהגיעה לידינו של גדעון רפאל בן מיכאל, יו"ר מכון "אייבשיץ" לחקר השואה, גילתה לו עד כמה הייתה התקווה חזקה במחנות ההשמדה של העם היהודי

הכתוביות ביצירה:

אוד מוצל מאש

המספר שקועקע על ידה של היוצרת בלנקה אילן:

A15949

שוברת עם היד את גדרות התיל.

שחררתי מן התופת: 15.4.1945

**הידיים : מופנות כלפי ה' בתפילה ובתחנונים להצלה.
על יד אחת מוטבע המספר שניתן לבלנקה
באושוויץ-בירקנאו
A1549
שתי הידיים מוקפות בגדרות תייל.**

מנורת זיכרון ל- 6 מליון היהודים שנרצחו בשואה.

זכור!

דבר לא לשכוח ולא לסלוח.
 ליבה של בלנקה אילן דואב וכואב.
 אין לה ולמשפחתה קברים שתוכל לפקוד אותם.

**בעת שמחה נהוג לזכור את האבל על חורבן הבית,
ולכן אנו אומרים את הפסוק:
"אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני".
כל שמחה של בלנקה מהולה בעצב זיכרון,
נרצחי השואה ובני משפחתה.**

**יאנוש קורצ'ק מחבק את יתומיו - חניכיו לפני רציחתם.
באוגוסט 1942 באו הגרמנים כדי לקחת את היתומים למחנה
ההשמדה טרבלינקה. פולנים מידידיו הציעו לו לעבור לצד הפולני,
אבל קורצ'ק דחה הצעה זו ובחר להישאר עם חניכיו ברגעיהם
האחרונים. זו הפעם היחידה שבה שיקר קורצ'ק לחניכיו כאשר
הסתיר מהם לאן מועדות פניהם.**

בלנקה אילן ובעלה בנימין ליד יצירותיה

בלנקה אילן מסרה עדות מפורטת ביד ושם. העדות צולמה בווידאו. עדותה נמשכה מספר שעות. ניתן למצוא את עדותה באתר יוטיוב לפי הכתובת:

עדות קצרה. <https://www.youtube.com/watch?v=cPUL-yS6FZk&t=7s>

עדות מפורטת, חלק א'. <https://www.youtube.com/watch?v=fIsZCbbCNOc&t=88s>

עדות מפורטת, חלק ב'. <https://www.youtube.com/watch?v=0lkKNvI-PhA&t=10s>

דברי הערכה לנתן כהן

עבדתי עם נתן "יד ביד" והייתה בינינו הבנה רבה במשך 26 שנה. היו פעמים מעטות שהיו בינינו חילוקי דעות, הייתה זו מחלוקת לשם שמים, שנינו ראינו עין בעין את טובת המכון.

הערכתי מאד את נתן. הוא היה מסור בכל מאודו לתפקידו. עבד ללא חשבון של שעות, היו לו יחסי עבודה הוגנים עם צוותו וגורמי חוץ. לא היה בו אגו. הקפיד מאד על יושרה בניהול מערכת הכספים. יזם תוכניות לימודיות-חינוכיות רבות. בשנותיו הרבות כמנהל, הצליח לעצב את דמותו של המכון ולהעלות אותו לקדמת הבמה, וכך זכה המכון למוניטין מקצועי בהנחלת זיכרון השואה. נתן זכה להערכה רבה ממוסדות החינוך מגורמי חוץ רבים.

בדברים שאמרתי לנתן בעת טכס יציאתו, אני מפרט את תרומתו החשובה למכון.

בעת פרישתו לגמלאות בספטמבר 2019 התגלתה במלוא עוצמתה אישיותו הערכית-מוסרית. לאחר שנתן פרש, מחקה העירייה את תקן המכון והתחיל מאבק עם העירייה לקבלת תקן, דבר שלא צלח. נתן החליט שהוא אינו מפקיר את המכון ובמשך שנה מלאה מילא את תפקיד מנהל המכון בהתנדבות וללא קבלת שכר. זה האיש במלוא גדולתו.

דברים לנתן כהן בטכס יציאתו לגמלאות

בנוכחות צוות המרכז והמכון

אדר ב' תשע"ט - 14.3.2019

ערב טוב!

במעמד זה, אנו רוצים להודות לנתן כהן על אופן ניהולו את המכון ללימודי השואה ואת הישגיו לרגל פרישתו לגמלאות, אבל אני עומד ומשתאה. מדוע? בראשון לספטמבר נתן פרש לגמלאות, ועדיין ביום זה, למעלה מ-6 חודשים מעת פרישת הרשמית, נתן עדיין לא נטש את משמרתו. העירייה טרם הוציאה מכרז לניהול המכון, ונתן מרוב מסירותו ודאגה לעתידו של המכון שהוא טיפח, **התנדב לנהל את המכון כדי למנוע נפילתו**. זה מעשה יוצא דופן, שאין אנו רואים במחוזותינו. רק על כך מגיעה לו תעודת הערכה והוקרה מיוחדת.

לנתן היו שני ממונים מצד אחד – העירייה, ומצד שני - העמותה שהינה אחראית על המכון. הדבר לא היה קל. נתן ידע להלך בין הטיפות מבלי להגיע לעימותים. סגולותיו הייחודיות של אורך הרוח, מאור פנים, כושר לנהל משא ומתן, יחס כבוד לאנשים ודעותיהם, סייעו לו רבות בניהול המכון.

לנהל את המכון במשך 26 שנים, הינו דבר מאד מסובך. נתן עסק בתכנים וגם דאג ללא ליאות לתקציב המכון מגורמים שונים כמו, עיריית חיפה, משרדים ממשלתיים, ועידת התביעות, הקרן לניצולי השואה ועוד. ניהול המשא ומתן עם גורמי חוץ לא היה קל. יושרו ואמינותו של נתן הביאו לתוצאות חיוביות.

נתן השכיל לנהל את המכון מבחינה כספית, ומעולם לא נוצר גרעון תקציבי שסייע רבות לעמידתו האיתנה של המכון.

רוב מכוני השואה בארצנו הינם עתירי ממון ולא הייתה להם מעולם מצוקה תקציבית. תקציב המכון שלנו הינו דל לעומת המכוני האחרים. הפעלת המכון בתקציב דל מבלי לפגוע ברמתו החינוכית והיקף פעילותו היה בזכותו של נתן שניווט את התקציב בחוכמה רבה.

עד עתה דברתי על כספים ומינהל ועתה אדבר על כיסופים ותכנים.

נתן השקיע רבות במציאת תכנים מתאימים לבתי הספר. לבו היה פתוח לצורכיהם של בתי הספר והתאים את תכניות ימי העיון על פי בקשתם כאשר הוא הציע להם מגוון תכניות והם בחרו בעצה אחת עמו את התכנית המתאימה.

נתן ידע לטפח את צוות המכון, התייעץ עמם, חיזק אותם וליבו היה פתוח לרעיונות שהביאו לפתחו וכך נוצר "רוח הצוות" שהמכון יכול להשתבח בו. שיתוף הפעולה של הצוות עם נתן הביא להישגים רבים.

במעמד זה אני יכול לומר לצוות: המכון זוכה להערכה רבה מבתי הספר על ההרצאות והסדנאות. בתי הספר "מצביעים ברגליהם". מדי שנה בשנה הם משבצים מחזורים חדשים לימי העיון.

**אזכיר בקצרה פעולות רבות ומגוונות נעשו במכון בניהולו של נתן
{אפרט את הפרטים בע"פ}:**

ימי עיון לתלמידים. גולת הכותרת של המכון. במשך השנים השתתפו אלפי תלמידים בימי העיון.

ערבי עיון למבוגרים: ביום השואה, עשירי בטבת-יום הקדיש הכללי, יום הזיכרון הבינלאומי לזיכרון השואה, יום הזיכרון לליל הבדולח ועוד. {למצוא מרצים מתאימים}

לקראת השנה החדשה כינס נתן ניצולי שואה וברכם לקראת השנה החדשה.

השתלמויות למורים ולקהל הרחב. מגוון תכניות לבתי ספר על פי הגילאים. לחפש ולמצוא מרצים חיצוניים הייתה משימה לא קלה.

נכון, שאני יזמתי את הרעיון של נוער נאמן זיכרון השואה, אבל אלמלא נתן לא הייתי יכול להוציא את הרעיון מן הכוח אל הפועל. מפעל ייחודי המתקיים במדינת ישראל.

הצגות משותפות של בני נוער וניצולי שואה. [השקעה רבה במציאת אנשים מתאימים שיוציאו מן הכוח אל הפועל את ההצגות שזכו להצלחה רבה]

תכנית גן חסידי אומות העולם. הכנת משלחות לפולין. "מסע אחר". גביית עדויות מניצולי שואה. אתר האינטרנט. עלוני המכון. ספרייה.

בכל המקומות בחיפה וברחבי הארץ שאליהם הגעתי ודיברתי על המכון. שאלו אותי תמיד: האם אתה מכיר את נתן כהן? שאלה זו

מעידה על מקומו ומעמדו המקצועי של נתן בקרב העוסקים בהנחלת זיכון השואה.

אסיים את דבריי, בהענקת תעודת הערכה והוקרה.

אני מאחל לנתן כהן בריאות מעליא. עתה זמנו פנוי. לוח הזמנים היומי רק בשליטתו. אני בטוח שימצא עיסוקים הקרובים לליבו ואני בטוח שגם בעתיד יעסוק בהנחלת זיכרון השואה ויהיה בקשר בל יינתק עם המכון בהתנדבות.

* * * * *

המכון ללימודי השואה ע"ש חדווה אייבשיץ – חיפה

**"למען ידעו דור אחרון,
בנים יולדו, יקומו ויספרו לבניהם" (תהילים ע"ח ו')**

תעודת הערכה והוקרה ניתנת למר **נתן כהן**

מנהל המכון ללימודי השואה לרגל צאתו לגמלאות

נתן כהן כיהן כמנהל המכון ללימודי השואה
משנת תשנ"ב – 1992 עד שנת תשע"ח - 2018

נתן מילא את תפקידו במסירות, בנאמנות ובמקצועיות
מהמעלה הראשונה. ראה בעבודתו שליחות חינוכית-
ערכית למען הנחלת זיכרון השואה בקרב תלמידי בתי
הספר והציבור הרחב והמגוון. הייתה בו דבקות מיוחדת
למען השליחות שלקח על עצמו. נתן זכה להערכה
והוקרה רבה ממנהלים, מורים וממערכת החינוך
על אופן ניהול המכון וקידומו.

ועל כך אנו מודים לו מקרב לב.

אדוארד רפאל בן מיכאל
יו"ר הוועד המנהל

תשרי תשע"ט, ספטמבר 2018

פרסומים של גדעון רפאל בן מיכאל

הנמצאים באתר "דעת"

<http://www.daat.ac.il/>

ניתן להגיע לפרסומים בנושאי **שואה** בלינק ישיר:

<http://www.daat.ac.il/he-il/shoa/mehkarim/>

<http://www.daat.ac.il/he-il/shoa/mehkarim/hamchon/>

* * * * *

נמצאים באתר דעת - פרסומים העוסקים בשואה והם:

58 ביטאונים {חוברות}: "שמירת זיכרון השואה". מגוון נושאים הקשורים בשואה.

ספר: "חירוף נפש למען הצלת ספרי תורה בשואה".

ספר: "בנתיבי הדמעות", כרך א' וכרך ב'.

ספר: ספר ה"קדיש" - "אל מלא רחמים" - "זיכור" וקורות לזכר נספי השואה.

ספר: "התנהלותה של המנהיגות היהודית בשואה – היודנראט".

ספר: קורותיהם של ילדים ובני נוער במחנה ההשמדה אושוויץ, במחנות הריכוז ברגן-בלזן ופלושוב ובמחנות עבודה וכפייה.

חוברת: "משואה לתקומה – קורות חייו של אליעזר ארט - לייזר ז"ל בתקופת השואה,

הישרדותו והגעתו לארץ ישראל".

* * * * *

פרסומים נוספים שלי שאינם קשורים בשואה באתר "דעת":

ספר:

"ערכי יסוד במנהיגות והנהגה ציבורית במקורות ישראל"

נמצא באתר "דעת" בתוך **תולדות העם והמדינה**,
אח"כ לפתוח **היסטוריה** {תולדות ישראל}, אח"כ לפתוח **חברה והיסטוריה**.
לינק ישיר לפתיחת הפרסום:

<http://www.daat.ac.il/daat/history/manhigut.pdf>

ספר:

יעקב קאפל טהאבן – מנהיג מופת הראוי לחיקוי והערכה
נמצא באתר "דעת" בתוך **תולדות העם והמדינה** - לפתוח **היסטוריה** – אח"כ לפתוח
דמויות בתולדות ישראל.
לינק ישיר לפתיחת הפרסום:

<http://www.daat.ac.il/daat/history/kopel-manhig.pdf>

ח/פרת:

**משה אונגרפלד – סופר, עיתונאי, מבקר ספרות, ביבליוגרף
של ספרות ישראל וחכמת ישראל,
נאמן מורשתו של חיים נחמן ביאליק.**

נמצאת באתר "דעת" בתוך **תולדות העם והמדינה - לפתוח היסטוריה**,
אח"כ **לפתוח דמויות בתולדות ישראל**.

לינק ישיר לפתיחת הפרסום:

<http://www.daat.ac.il/daat/history/ungerfeld.pdf>

* * * * *

ח/כרת:

**גדעון רפאל בן מיכאל: מבחר מאמרים שכתב בעיתונים
"הצופה" "מקור ראשון" ו"עלון שאנן".**

הפרסום נמצא באתר דעת - תולדות העם והמדינה - היסטוריה - תולדות ישראל -
חברה והיסטוריה: www.daat.ac.il/he-il/history/hevra

הפרסום נמצא גם ב- ספרות ואומנות-תקשורת-מאמרים:

<http://www.daat.ac.il/he-il/tikshoret/maamarim>

* * * * *